

STRAFFELOVRÅDETS BETÆNKNING

om

straf for pornografi

ex. 2

BETÆNKNING NR. 435

1966

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	5
I. Baggrunden for spørgsmålet om ændring af reglerne om pornografi	7
II. Straffelovens regler om pornografi. Reglernes forarbejder	10
III. Bestemmelser i politivedtægter	14
IV. Traktater og supplerende lovregler. Internationalt samarbejde om bekæmpelse af pornografi	17
V. Fremmed ret	19
1. Sverige	19
2. Norge	21
3. Finland	22
4. England	24
5. Frankrig	24
6. Den tyske Forbundsrepublik	26
7. Holland	28
8. Belgien	29
9. USA	30
VI. Fortolkning af pornografireglerne i straffeloven m. v.	33
VII. Straffelovrådets overvejelser om ændringer i straffeloven m. v.	46
A. Straffelovens § 234, stk. 3	46
B. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om »utugtige skrifter«	46
C. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om »utugtige billeder . . . eller genstande«	61
D. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 1, vedrørende personer under 18 år	63
E. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 3, om foranstaltning af offentlige foredrag, forestillinger eller udstillinger af utugtigt indhold	64
F. Straffastsættelsen	65
G. Bestemmelserne i politivedtægter	65
H. Traktatbestemmelser m. v.	65
I. Sammenfatning	66
VIII. Straffelovens § 235	67
Bilag til betænkningen:	
1. Bekendtgørelse nr. 167 af 19. april 1911 om en den 4. maj 1910 i Paris afsluttet overenskomst om forholdsregler imod offentliggørelse af utugtige skrifter	73
2. Bekendtgørelse nr. 212 af 30. juni 1930 angående Danmarks ratifikation af den i Geneve den 12. september 1923 afsluttede overenskomst til undertrykkelse af udbredelsen af og handelen med utugtige offentliggørelser	74

3. Straffelovrådets skrivelse af 12. april 1965 til udenrigsministeriet om oplysninger om fremmed ret76
4. Straffelovrådets skrivelse af 25. maj 1965 til retslægerådet77
5. Retslægerådets skrivelse af 23. november 1965.78
6. Skrivelse af 17. januar 1966 fra sociologisk institut ved Københavns Universitet81
7. Skrivelse af 9. marts 1966 fra professor E. Tranekjær Rasmussen85
8. Resumé af straffelovrådets møde den 17. januar 1966 med en kreds af pædagoger90
9. Afskrift af Retslægerådets tidligere erklæringer af 11. juli og 7. august 1944, 28. december 1956 og 11. maj 1962 om skadevirkninger af pornografi92
10. Skrivelse af 3. juni 1966 fra sociologisk institut94
11. Straffelovrådets skrivelse af 17. november 1965 til udenrigsministeriet om de internationale konventioner om pornografi.97
12. Udenrigsministeriets skrivelse af 10. december 1965.98
13. Rigspolitechefens skrivelse af 9. december 1965.99
14. Seksualoplysningsudvalgets skrivelse af 5. april 1966 til indenrigsministeriet om ændring af straffelovens § 235.101
15. Indenrigsministeriets skrivelse af juni 1966 til justitsministeriet om ændring af straffelovens § 235.102
Forkortelser103

FORORD

Straffelovrådet blev nedsat ved justitsministeriets skrivelse af 3. oktober 1960.

I denne skrivelse udtales, at det påhviler rådet

1) efter justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivnings-spørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og

2) efter justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige lovsamarbejde.

Rådet har følgende sammensætning:

Folketingets ombudsmand, professor, dr. jur. Stephan Hurwitz, formand, professor, dr. jur. Knud Waaben, næstformand,

præsident for østre landsret Erik Andersen og rigsadvokat H. Olafsson.

Hvervet som sekretær for rådet varetages af kontorchef i justitsministeriet L. Nordskov Nielsen. Fuldmægtig i justitsministeriet H. H. Brydesholt har bistået ved udførelsen af sekretærarbejde.

Ved justitsministeriets skrivelse af 2. december 1964 blev rådet anmodet om at tage spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234 om pornografi op til overvejelse.

Ved sin behandling af dette spørgsmål har rådet lagt hovedvægten på at klarlægge, hvilke synspunkter der kan danne grundlag for den lovgivningspolitiske stillingtagen til spørgsmålet, og at indsamle materiale til belysning af disse synspunkter.

Specielt har rådet anset det for vigtigt at søge at skaffe klarhed over, hvilken viden der foreligger med hensyn til spørgsmålet om skadevirkninger knyttet til pornografi. Rådet

har derfor indhentet udtalelser herom fra Retslægerådet, Sociologisk Institut ved Københavns Universitet og professor i psykologi E. Tranekjær Rasmussen. Rådet har endvidere afholdt følgende møder med repræsentanter for den kriminologiske, psykiatriske, psykologiske, sociologiske og pædagogiske sagkundskab:

Den 3. maj 1965 med deltagelse af docent, dr. jur. Karl O. Christiansen (Kriminalistisk Institut ved Københavns Universitet), overlæge, dr. med. Kurt Fremming (Retslægerådet) og docent, dr. phil. P. Gerhard Nielsen (som psykologisk sagkyndig).

Den 17. januar 1966 med deltagelse af rektor Ole Barfoed, afdelingsleder Jesper Jensen, højskolelærer Niels Jensen, skoleinspektør C. G. Kragh-Müller, skolebibliotekskonsulent Johs. Nielsen og professor Thomas Sigsgaard (som pædagogisk sagkyndige).

Den 14. marts 1966 med deltagelse af overlæge Kaj Arentsen og overlæge, dr. med. Kurt Fremming (begge som repræsentanter for Retslægerådet), professor E. Tranekjær Rasmussen og docent, dr. phil. P. Gerhard Nielsen, samt amanuensis Erik Høgh (Sociologisk Institut).

Rådet har endvidere indhentet oplysninger om lovregler og retspraksis vedrørende pornografi i de andre nordiske lande, i en række andre vesteuropæiske lande samt i USA.

Under sin behandling af spørgsmålet har rådet – uanset at spørgsmålet ikke er forelagt den nordiske strafferetskomité – ment at burde være opmærksom på eventuelle muligheder for på det pågældende område at nå frem til en ensartet retstilstand i de nordiske lande. Efter de foreliggende oplysninger er spørgsmålet om lovændringer imidlertid ikke aktuelt i Finland eller Norge. I Sverige er der derimod i 1965 nedsat en komité med den opgave at overveje bl. a. en æn-

dring af den svenske straffelovgivnings regler om pornografi. Straffelovrådet tog derfor initiativ til et møde med denne komité's formand, justitieråd Sven Romanus, og sekretær, hovrättsassessor Per Sandström. Mødet afholdtes den 21. marts 1966. På dette møde udveksledes oplysninger om tiltale- og domspraksis i de to lande og retspolitiske synspunkter på det foreliggende spørgsmål. Efter det oplyste må det påregnes, at der kan gå et par år, før den svenske komité afgiver betænkning. Rådet har herefter ikke ment at

kunne stille sin afgivelse af betænkning i bero på et eventuelt samarbejde med komiteen.

Ved skrivelse af 15. juni 1966 har justitsministeriet anmodet straffelovrådet om at fremkomme med en udtalelse om ændring af straffelovens § 235 om reklameringsgenstande eller stoffer, der er tjenlige til at forebygge svangerskab. Rådets indstilling om dette spørgsmål er optaget i betænkningens kapitel VIII.

København, juni 1966.

Erik Andersen

Stephan Hurwitz
Formand

H. Olafsson

Knud Waaben
Næstformand

L. Nordkov Nielsen
Sekretær

BAGGRUNDEN FOR SPØRGSMÅLET OM ÆNDRING AF REGLERNE OM PORNOGRAFI

Regler om strafansvar for pornografi findes i straffelovens § 234 og i forskellige andre bestemmelser, bl. a. politivedtægterne; reglerne vil senere blive omtalt nærmere. Udtrykket »pornografi« er ikke anvendt i disse bestemmelser eller i andre retsregler. Efter almindelig sprogbrug har udtrykket nasppe nogen særlig fast betydning, men anvendes som betegnelse for skrifter, billeder m. v., der beskriver seksuelle forhold på en særlig dristig måde; i denne betænkning er udtrykket - hvor andet ikke fremgår - forbeholdt for fremstillinger m. v., der er omfattet af forbudsreglen i § 234.

Den centrale pornografiregel er § 234, stk. 1, nr. 2, om straf for offentliggørelse eller udbredelse af utugtige skrifter, billeder eller genstande. Denne bestemmelse hidrører ligesom de øvrige regler i paragraffens 1. stk. fra straffelovens oprindelige affattelse i 1930.

I 1939 blev § 234 ændret i forbindelse med en række andre ændringer i straffeloven. Ændringerne skete ved lov nr. 87 af 15. marts 1939.

Ændringen af § 234 i 1939 var en skærpelse af reglen, idet denne blev udvidet til at omfatte offentliggørelse eller udbredelse for vindings skyld af »skrifter eller billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål«. Loven af 1939 blev kun vedtaget med regeringspartierne, socialdemokratiets og det radikale venstres, stemmer, medens venstre og det konservative folkeparti stemte mod. Uoverensstemmelserne på rigsdagen angik imidlertid navnlig ændringer i straffelovens

regler om ærefornærmelser. Spørgsmålet om ændring af § 234 gav ikke anledning til nogen mere indgående debat.

Det var ved lovændringen i 1939 og i de følgende år tilsyneladende almindeligt anerkendt, at straffeloven burde indeholde bestemmelser, der var egnede til at forebygge udbredelse af pornografiske skrifter m. v., og § 234 eller dens anvendelse synes ikke at have givet anledning til megen offentlig debat i 1940'erne eller første halvdel af 1950'erne.

Det er på linie hermed, når den offentlige diskussion om pornografireglens anvendelse, som fremkom i midten af 1950'erne, i hovedsagen drejede sig om, hvorvidt anklagemyndighedens tiltalepraksis var tilstrækkeligt vidtgående. Diskussionen udløstes navnlig ved udgivelsen af bøger af Henry Miller (Krebsens Vendekreds, Stenbukkens Vendekreds, Sexus), Jean Genet (Tyvens Dagbog) og Agnar Mykle (Sangen om den røde rubin), som ikke gav anklagemyndigheden anledning til tiltalerejsning. En redegørelse for anklagemyndighedens stilling til de nævnte bøger vil blive givet nedenfor s. 35.

Spørgsmålet om rigtigheden af anklagemyndighedens tiltalepraksis blev også rejst i folketinget. Under finanslovsdebatten i 1955 (Folketingstidende 1955-56, sp. 1903) henledte folketingsmand, professor, dr. jur. *Carl Rasting* justitsministerens opmærksomhed på »visse usædvanlige publikationer, som i den senere tid har fundet vej til det danske bogmarked«. Professor Rasting sigtede herved navnlig til Genet's »Tyvens dagbog«, idet han gav udtryk for undren over, at tiltale endnu ikke var rejst. Justitsministeren under-

stregede i sit svar (sp. 2042), at afgørelsen af, om et skrift bør betegnes som egentlig pornografisk litteratur eller må anses legitimeret som et led i en litterært præget fremstilling, er en særdeles vanskelig afgørelse, der er af stor principiel betydning, og som derfor må bygge på grundige overvejelser og gennemgang af praksis. Ministeren ville i øvrigt være opmærksom på, om der skulle være tendenser i udviklingen på dette område, som kunne give myndighederne anledning til skærpet agtpågivenhed.

I 1956 rejste *Rasting* påny spørgsmålet i folketinget (Folketingstidende 1956-57, sp. 941), hvor han stillede justitsministeren følgende spørgsmål:

»Vil justitsministeren foranledige, at spørgsmålet om anvendeligheden af straffelovens § 234 på visse her i landet i den senere tid udkomne bøger af anklagemyndigheden indbringes for højesteret?«

Rasting beklagede i sin motivering for spørgsmålet den afgørelse, der var truffet vedrørende »Tyvens dagbog«, og hvorefter tiltale var undladt. Der henvistes til, at denne bog omhandlede forhold af udpræget seksuelt afsporet karakter, og at dens litterære værdi var højst problematisk. Der var nu fremkommet publikationer af beslægtet karakter på bogmarkedet, nemlig »Den duftende have« og »Sexus« (jfr. s. 35). På baggrund af de forskellige synspunkter, juridiske forfattere havde fremført med hensyn til begrebet »pornografi«, fandt *Rasting*, at en højesteretsafgørelse ville være ønskelig. Spørgsmålet var af væsentlig samfundsmæssig betydning, ikke mindst etisk og pædagogisk i forholdet til den opvoksende ungdom.

Justitsministeren svarede (sp. 942), at anklagemyndigheden i en årrække havde fulgt den hovedregel ikke at rejse tiltale, hvor der var tale om seksualkildringer i litterært prægede arbejder, som måtte antages at have andre intentioner end spekulation i sanselighed. Skulle anklagemyndigheden forlade den hidtil fulgte linie, måtte man også foretage undersøgelser mod almindelig anerkendte, herunder danske, forfattere, når disse i deres værker kom ind på mere udførlige skildringer af seksuelle forhold. En afvejning af sådanne værkers litterære værdi over for de seksuelle beskrivelser af mere eller mindre anstødelig

karakter ville være en næsten uløselig opgave for politi og anklagemyndighed. Ministeren kunne derfor ikke følge ønsket om en strengere praksis med hensyn til tiltale efter straffelovens § 234.

Den offentlige diskussion, som rejstes i forbindelse med de nævnte bøger, ophørte ret hurtigt. Det syntes, som om den linie, anklagemyndighedens praksis var udtryk for, virkede som et acceptabelt kompromis mellem de modstående synspunkter; på den ene side afdæmpedes kritikken af anklagemyndigheden for at have indtaget en for liberal holdning, på den anden side respekterede forlagene den nævnte linie, således at der ikke i de følgende år forekom straffesager om pornografiske bøger.

Den fornyede pornografidebat, som stadig finder sted, synes navnlig at have sit udgangspunkt i to sager:

1) I 1961 ansøgte en kunstmaler om at få to malerier og en bemalet buste, der var konfiskeret ved en landsretsdom i 1937 (U.f.R. 1937, s. 1159 0), udleveret. Da justitsministeriet af principielle grunde måtte afslå ansøgningen, fremstillede maleren kopier af malerierne og busten og udstillede dem offentligt for derved at fremtvinge en ny sag om spørgsmålet. På baggrund af dommen fra 1937 måtte anklagemyndigheden føle sig forpligtet til at rejse tiltale. Under den nye sag (U.f.R. 1963, s. 870 0) blev maleren frifundet, hvorefter de originale værker blev tilbageleveret ham, jfr. nedenfor s. 41. Sagen var genstand for megen presseomtale, og flere kunstnere protesterede i resolutionsform mod, at der sattes grænser for den kunstneriske udtryksfrihed.

2) Retssagen vedrørende bogen »Fanny Hill« (U.f.R. 1965, s. 415 H), jfr. nedenfor s. 36, vakte en tilsvarende offentlig opmærksomhed. Sagen gav bl. a. anledning til, at flere forfattere gav udtryk for deres principielle indstilling til pornografireglen.

Den 25. november 1964 stillede folketingsmedlem *Else-Merete Ross* i folketinget følgende spørgsmål til justitsministeren (Folketingstidende 1964-65, sp. 925):

»Agtter ministeren at fremsætte lovforslag om, at § 234 i borgerlig straffelov bortfalder?«

I sit indlæg henviste fru *Ross* til, at paragraffen, hvis den skulle begrundes ud fra de

synspunkter, der ellers behersker straffelovgivningen, måtte begrundes med en henvisning til, at fri adgang til offentliggørelse af seksuelle skildringer udsætter befolkningens sundhed for skadelige virkninger. Der var imidlertid aldrig ført bevis for sådanne skadevirkninger. Bestemmelsen kunne ikke begrundes med en henvisning til, at pornografiske skildringer af få eller mange anses for i sig selv umoralske og fordømmelige, idet det ikke kunne være straffelovens opgave at håndhæve moralen ved tvang. Staten skulle ikke blande sig i et så privat anliggende som voksne menneskers valg af, hvad de vil læse, ligesom der ikke burde sættes grænser for, hvad voksne mennesker vil beskæftige sig med, så længe de ikke skader andre. Fru Ross påpegede, at ophævelsen af § 234 ikke ville betyde, at ethvert værn mod det anstødelige blev ophævet. Det anstødelige ligger i at påtvinge andre umiddelbar iagttagelse af handlinger, der, uden at de i og for sig behøver at være utugtige, tilhører privatlivet. Der henvises i den forbindelse til bestemmelser i politivedtægterne om offentlig udstilling af billeder, tryksager m. v., der er anstødelige af udseende, og endvidere henvises til straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser.

Bemærkningerne angik navnlig spørgsmålet om voksnes adgang til pornografisk litteratur, idet fru Ross »ikke på forhånd vil benægte, at der muligvis kan være et problem hvad angår unge under 18 år . . .«.

Justitsministeren svarede (sp. 927), at de sager, der har været i de senere år, og den offentlige debat, de har givet anledning til, viste, at der rådede en ikke ubetydelig usikkerhed med hensyn til pornografireglens rækkevidde og dens begrundelse. Ministeren oplyste, at han derfor havde besluttet at forelægge spørgsmålet om ændring af § 234 for straffelovrådet. Dette skete den 2. december 1964, jfr. s. 5.

Den 3. november 1965 stillede folketingsmand *Poul Dam* i folketinget følgende spørgsmål til justitsministeren (Folketings-tidende 1965-66, sp. 806):

»Hvornår agter ministeren at stille forslag

om ophævelse eller ændring af straffelovens § 234?«

Folketingsmanden udtalte som sin principielle indstilling, at paragraffen tilhører en gruppe af fordømmende, gammeldags paragraffer, som egentlig ikke burde være i en straffelov. Den seneste udvikling på området gjorde imidlertid spørgsmålet om ophævelse eller ændring særlig aktuel. Der henvises herved til, at spørgsmålet om, hvad »utugt« i lovens forstand betyder, var blevet yderligere uklart, og til den uheldige reklamевærdi, straffesager mod underlødige bøger kunne indebære. Spørgsmålet var, om udviklingen ikke var gået så langt, at paragraffens fortsatte eksistens var en belastning for respekten for straffeloven. Man havde en paragraf, som en række mennesker forsøgte at omgå, men som politi og anklagemyndighed var nødsaget til at arbejde med, med det resultat, at afgørelserne blev mere eller mindre komiske eller mere eller mindre tilfældige.

Justitsministeren svarede, at han anså det for væsentligt, at der, forinden folketinget traf afgørelse om ændring af § 234, gennem straffelovrådet blev tilvejebragt et så solidt grundlag som muligt for afgørelsen.

Efter højesteretsdommen af 13. april 1965 i sagen vedrørende »Fanny Hill« er der udgivet et ret stort antal bøger, om hvis forhold til straffelovens § 234 der har kunnet rejses spørgsmål. Om flere af bøgerne verserer der for tiden straffesager.

Den offentlige diskussion om rimeligheden af en kriminalisering af pornografiske skrifter m. v., som indledtes i begyndelsen af 1960'erne i tilknytning til de ovenfor omtalte sager, synes i hovedsagen at være vedligeholdt, dels gennem en øget udgivelse af bøger med detaljerede beskrivelser af seksuelle handlinger, dels gennem de straffesager, som en del af disse bøger har givet anledning til. Diskussionen finder sted i dagspressen, i tidsskrifter, på møder og i radio og fjernsyn. Den synes overvejende præget af synspunkter, der går ind for en ophævelse eller begrænsning af straffelovens pornografiregel — uden at der dog herfra tør drages slutninger om en bredere offentligheds stilling til dette spørgsmål.

II.

STRAFFELOVENS REGLER OM PORNOGRAFI

REGLERNES FORARBEJDER

A. De gældende regler.

Borgerlig straffelovs § 234 har følgende indhold:

»*Stk. 1.* Med bøde, hæfte eller under skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 måneder straffes den, som

1) tilbyder eller overlader en person under 18 år utugtige skrifter, billeder eller genstande,

2) offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører utugtige skrifter, billeder eller genstande,

3) foranstalter offentligt foredrag, forestilling eller udstilling af utugtigt indhold.

Stk. 2. Begås de ovenfor nævnte handlinger i erhvervsmæssigt øjemed, kan kun under særlig formildende omstændigheder straf af bøde anvendes.

Stk. 3. Den, der for vindings skyld offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører skrifter eller billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål, straffes med bøde eller hæfte«.

Det følger af straffelovens § 19, at strafansvar er betinget af forsætligt forhold. At en tiltalt, der har offentliggjort eller udbredt et skrift, hvis indhold han har haft kendskab til, urigtigt har skønnet, at indholdet ikke var »utugtigt«, udelukker imidlertid ikke forsæt. Men er fejlskønnet undskyldeligt,

vil der kunne blive spørgsmål om nedsættelse eller bortfald af straffen, jfr. straffelovens § 84, stk. 1, nr. 3, og stk. 2. Med hensyn til strafansvarets placering gælder straffelovens almindelige regler, jfr. § 23 om medvirken; en vigtig undtagelse gælder dog med hensyn til utugtige fremstillinger i periodiske skrifter, hvor de særlige regler i presselovens § 6 finder anvendelse.

Reglen i den gældende straffelovs § 234 afløste § 184 i straffeloven af 1866 og er i princippet overensstemmende med denne regel. Tidligere straffebestemmelser om pornografi fandtes i § 9 i trykkefrihedsforordningen af 27. september 1799 og i § 8 (jfr. § 16 i presseloven af 3. januar 1851.

B. Forarbejder

1. *Bestemmelsen i § 234, stk. 1.*

Denne bestemmelse blev som nævnt med sin nuværende formulering optaget i straffeloven af 1930.

Af bestemmelsens forarbejder henvises til:

Betænkningen (UI) af 1912 afgivet af straffelovskommissionen af 1905, lovudkastets § 218, motiver s. 210-11,

betænkning (U11) af 1917 afgivet af professor *Carl Torp*, lovudkastets § 214, motiver s. 198-99,

betænkning (U111) af 1923 afgivet af straffelovskommissionen af 1917, lovudkastets § 215, motiversp. 331-32, og

regeringsforslaget til straffeloven fremsat i rigsdagssamlingen 1924-25, lovforslagets § 236. motiverer s. 118.

Ved det sidstnævnte regeringsforslag, der ikke afveg meget fra U III, fik pornografireglen i det væsentlige den formulering, som nu findes i § 234, stk. 1.

Nedenfor gengives formuleringerne fra U I, U II og U III.

U I § 218:

»Med Bøde eller simpelt Fængsel straffes den, der offentliggør eller i Offentliggørelses hensigt forfærdiger, lader forfærdige eller falholder, uddeler, udstiller eller paa anden Maade søger udbredt blandt Almenheden utugtige Skrifter, Billeder eller andre Genstande af saadan Karakter, eller indfører dem i dette Øjemed samt den, der driver Erhverv ved at sælge eller udleje dem omend blot til en snevrere Kreds, endvidere den, der holder offentligt Foredrag eller foranstalter offentlig Forestilling eller Udstilling af utugtigt Indhold.

Som utugtigt anses et Skrift og de andre ovennævnte Fremstillinger, naar de maa anses at have til Formaal at vække og pirre sanselig Attraa, eller naar de uden berettiget Øjemed blotstille kønslige Forhold paa en Maade, der er egnet til at krænke Blufærdigheden.«

U II § 214:

»Med Bøde eller simpelt Fængsel straffes den, som

- 1) offentliggør eller blandt Almenheden søger udbredt utugtige Skrifter, Billeder eller Genstande;
- 2) mod Vederlag tilbyder eller overlader en Person under 18 Aar utugtige Skrifter, Billeder eller Genstande;
- 3) holder offentligt Foredrag eller foranstalter offentlig Forestilling eller Udstilling af utugtigt Indhold.«

U III § 215:

»Med Bøde, Hæfte eller under skærpene Omstændigheder med Fængsel indtil 6 Maaneder straffes den, som

- 1) tilbyder eller overlader en Person under 18 Aar utugtige Skrifter, Billeder eller Genstande..
- 2) offentliggør eller udbreder utugtige Skrifter, Billeder eller Genstande eller foranstalter offentlig Forestilling eller Udstilling af utugtigt Indhold.«

Fra de nævnte forarbejder skal enkelte punkter fremdrages:

a) Spørgsmålet om *den principielle opfattelse af pornografideliktet og kriminaliseringens begrundelse* er kun berørt i U I, jfr. følgende udtalelse i motiverne: »Medens de i §§ 215-217 ommeldte Krænkelser (blufærdighedskrænkelser og indbyden til utugt på forulempende eller almen forargende

måde m. v.) blive den krænkede paatvungne, idet Blufærdigheden krænkes eller Forulempelse foraarsages ved selve Handlingens Foretagelse, er det i § 218 (om pornografi) Meddelelse om eller Gengivelse af kønslige Forhold, der ved Tilegnelsen, altsaa ved Medvirken fra den krænkedes Side, medfører Krænkelsen.« At man har haft andre skadevirkninger af pornografi end krænkelse af sædelighedsfølelse for øje er dog nok utvivlsomt, jfr. også den nedenfor citerede udtalelse fra U II, hvorefter offentlig udbredelse af pornografi kan anses for »samfundsfarlig«.

b) Spørgsmålet om, hvad *begrebet »utugtigt«* dækker, er omtalt i alle tre udkast:

I U I er givet en definition af begrebet, jfr. citatet af § 218, stk. 2, ovenfor. Herom udtales i motiverne: »Man har anset det for rettest at give en Definition af, hvad Udkastet mener med Udtrykket »utugtigt«, der ellers ikke benyttes. Forklaringen kan selvfølgelig ikke fastslaa en, alt Skøn udelukkende Forstaaelse af Udtrykket, men viser dog, hvilken Vej Domstolene skulde gaa ved Anvendelse af Paragrafen.«

Torp (U11) tog afstand herfra: »Fortolkningen af Udtrykket »utugtigt« i denne Sammenhæng bør sikkert ligesom i fremmede Love og Udkast overlades til Domstolene. Det erkendes almindeligt, at alle hidtil gjorte Forsøg paa at definere dette Begreb er forfejlede, idet de enten sætter en ganske vilkaarlig Grænse eller bliver saa ubestemte, at de intet afgør. K. U.s Udtryk »uden berettiget Øjemed blotstille« er baade vagt og farligt. Rigorister vil fristes til at hævde, at alene videnskabeligt Øjemed kan berettige til saadan Blotstillen; derved vil da Litteraturens og Kunstens Frihed være truet.«

U III er på linie hermed: »Det vil næppe være muligt at give en tilfredsstillende Definition af, hvad der skal forstaas herved. Kommissionen har derfor ment, at Afgørelsen ligesom hidtil i de enkelte Tilfælde maa overlades til Domstolenes Skøn, men man finder dog Anledning til at bemærke, at Straf kun bør bringes til Anvendelse overfor den egentlige pornografiske Litteratur.« Gennem den sidstnævnte udtalelse har kommissionen givet en ubestemt, men dog væsentlig retningslinie for fortolkningen.

c) Udkastene repræsenterer noget divergerende opfattelser med hensyn til spørgsmålet om, hvilke *handlingstyper* (offentliggørelse, udbredelse, offentlige forestillinger o. s.v.) vedrørende utugtige skrifter, billeder m. v. der bør være kriminaliseret.

U I omfattede ikke alene »den, der offentliggør . . . eller paa anden Maade søger udbredt blandt Almenheden . . .«, men havde herudover en udtrykkelig bestemmelse om »den, der driver Erhverv ved at sælge eller udleje dem omend blot til en snevrere Kreds«.

Torp tog afstand herfra, når bortses fra en særregel vedrørende unge, jfr. herom nedenfor. I U II anvendtes formuleringen »offentliggør eller blandt Almenheden søger udbredt«, og i motiverne udtaltes: »Blandt de strafbare Handlinger bør formentlig ikke medtages det i KU § 218 nævnte Salg eller Udleje til en snævrere Kreds, undtagen hvor Tilbudet omfatter umyndige, . . . Ellers kan alene den til offentlig Udbredelse sigtende Handling anses som samfundsfarlig. At en Boghandler efter Bestilling af voksne Personer eller en Kreds af saadanne indforskriver eller paa anden Maade fremskaffer utugtige Skrifter o. l., bør derfor ikke kunne rammes. Udover det her foreslaaede gaar heller ingen fremmede Love og Udkast.«

U III er vel i princippet på linie med Torp. Hovedbestemmelsen omfatter »den, som offentliggør eller udbreder . . .«. I forbindelse hermed udtaltes i motiverne: »For de myndige personers vedkommende kræves . . ., at der skal foreligge en offentlig Udbredelse af de utugtige Skrifter m. v.«

Alle tre udkast omfatter foranstaltning af offentlige forestillinger eller udstilling af utugtigt indhold. Offentlige foredrag er medtaget i U I og U II (og i det senere regeringsforslag), men ikke i U III, der giver følgende begrundelse: »Kommissionen har ikke ment, at der her foreligger nogen praktisk Trang til strafferetlig Beskyttelse og har fundet, at Betænelighederne ved paa dette Omraade at indføre Straffebestemmelser maa tale mod en saadan Udvidelse af det strafbares omraade.«

d) I alle tre betænkninger er spørgsmålet om en *særlig beskyttelse for børn og unge* rejst.

I U I, der går videst med hensyn til den generelle bestemmelse om det strafbares område, er der ikke fundet behov for nogen supplerende særregel vedrørende unge. I motiverne omtales problemet, men alene som et spørgsmål om straf fastsættelsen: »Der kunde være Spørgsmaal om at fastsætte strengere Straf for de Tilfælde, hvor det navnlig er unge Personer, Handlingen krænker. Man har imidlertid ment, at man burde blive staaende ved en fælles Strafferamme og overlade Domstolene at tage det fornødne Hensyn ved Straffudmaalingen.«

Torp foreslog — som nævnt — i U II en begrænsning af den generelle pornografiregel, men i forbindelse hermed en særregel om straf for den, der - også uden at det sker som led i offentliggørelse eller udbredelse - »mod Vederlag tilbyder eller overlader en Person under 18 år utugtige Skrifter . . .«. Der henvises til den ovenfor under c citerede motivudtalelse.

I U III udgik U II's betingelse »mod Vederlag«, jfr. også den nuværende regel i § 234, stk. 1, nr. 1.

e) Hensynet til *opfyldelsen af konventionsmæssige forpligtelser* er berørt i U I og i regeringsforslaget af 1924-25. I U I begrundes den stærke specialisering af det strafbares område i § 218 bl. a. med, at kommissionen havde bestræbt sig for at gøre paragraffen overensstemmende med »en af Danmark tiltraadt, i Paris d. 4. Maj 1910 afsluttet international Overenskomst, der skulde muliggøre en samlet Opræden overfor Pornografien fra de civiliserede Staters Side paa samme Maade som overfor den hvide Slavehandel.« - I motiverne til regeringsforslaget af 1924-25 udtales, at de foreslåede (mindre) ændringer i forhold til U III »særlig skyldtes ønsket om at bringe reglerne i overensstemmelse med Genève-konventionen af 12. september 1923 om bekæmpelse af omsætning og udbredelse af utugtige offentliggørelser.«

2. Bestemmelserne i § 234, stk. 2 og 3.

Disse bestemmelser blev optaget i straffeloven ved dennes ændring i 1939, jfr. lov nr. 87 af 15. marts 1939.

a) Stk. 2 betød en strafskærpelse med hensyn til »handling i erhvervmæssigt øje-

med«, hvor frihedsstraf nu som hovedregel skulle anvendes. I bemærkningerne til forslaget til 1939-loven (Rigsdagstidende 1938-39, Tillæg A, sp. 3775) anførtes om bestemmelsen: »Efter Justitsministeriets Formening raa de Handlinger, der kan straffes efter denne Bestemmelse i dens nuværende Affattelse, anses som værende af en saa grov Karakter, at der, naar Forseelsen er begaaet i erhvervsmæssigt Øjemed, er Grund til i Almindelighed at anvende Frihedsstraf.«

b) Bestemmelsen i stk. 3 betød en principiel udvidelse af det straffbares område. Pornografireglen skulle fremtidig også omfatte offentliggørelse eller udbredelse af skrifter eller billeder, der ikke er »egentlig utugtige« — under forudsætning af, at skrifterne og billederne »udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål«, og at offentliggørelsen (udbreddelsen) sker »for vindings skyld«.

Denne udvidelse byggede naturligvis på en vurdering af rækkevidden af den hidtil gældende bestemmelse om »utugtige« skrifter m. v. I bemærkningerne til lovforslaget (a. st.) anførtes herom: »Der er navnlig i den senere Tid fremkommet en Del Skrifter, hvis Indhold i det hele har en saadan Karakter, at det maa staa enhver klart, at Skriftet kun kan betragtes som et Forsøg på Spekulation i Interessen for pornografisk Lektüre*). Saafremt disse Skrifter ikke har et egentlig utugtigt Indhold, kan de i Øjeblikket ikke rammes. Da saadanne Skrifter imidlertid intet berettiget Formaal har, foreslaar man, at der fastsættes Straf for den, der for Vindings Skyld offentliggør eller udbreder Skrifter og Billeder, der udelukkende maa antages at have til Formaal at spekulere i Sanselighed,

*) Jfr. herved den landsretsdom af 15. april 1937 (om bladet »Cocktail«), som er omtalt i U. f. R. 1938, s. 473 (3. afsnit).

selvom Indholdet ikke kan anses for egentlig utugtigt i den Forstand, Domstolene tager dette begreb. Udenfor denne Bestemmelse falder de Tilfælde, hvor Skriftet har — eller tillige har — et virkelig litterært, kunstnerisk eller videnskabeligt Formaal. ...

... vel kan en stor Del af de Skrifter, der alene har Spekulation i Uanstændighed til Formaal, rammes efter de nugældende Bestemmelser om utugtige Skrifter. Efter Justitsministeriets Formening kræver imidlertid Praksis, for at et Skrift kan betegnes som utugtigt, ikke alene, at Skriftet ikke har noget berettiget Formaal og skønnes egnet til at virke »æggende« i seksuel Henseende, men ogsaa at Skriftets Indhold er af en vis grovere Beskaffenhed. Efter den foreslaede Bestemmelse vil ikke blot egentlig utugtige Skrifter, men ogsaa Skrifter, der ikke kan betegnes som utugtige, men dog er af utvivlsom slibrig Karakter, kunne rammes, og her til er der efter Justitsministeriets Formening god Grund.«

Rigsadvokaten udtalte sig imod forslaget i en udtalelse, der er gengivet i Rigsdagstidende 1938-39, Tillæg B, sp. 787: »Da det afgørende Kriterium for, om et Skrift kan anses for utugtigt, efter Teori og Praksis synes at være, at Skriftet ikke har noget berettiget Formaal, men alene antages at lægge an paa og skønnes egnet til at virke æggende på Beskuerens Sanselighed, maa jeg anse det for meget tvivlsomt, om den foreslaede Regel vil medføre en Udvidelse af det straffbares Omraade i saa Henseende. Dertil kommer imidlertid, at der efter mit Skøn ej heller er nogen Trang til en saadan Udvidelse. Jeg skal her henvise til, at Domstolene og særlig Højesteret i de sager, der i det sidste Aar har været forelagt denne Ret, i alt væsentligt har fulgt Anklagemyndighedens Skøn med Hensyn til Afgrænsningen af Utugtsbegrebet jfr. saaledes f. eks. ... U. f. R. 1938 p. 121 og særlig ... U. f. R. 1938 p. 470 ...«

III.

BESTEMMELSER I POLITIVEDTÆGTER

1. Den gældende *politivedtægt for København* (bekendtgørelse nr. 35 af 1. marts 1913 med senere ændringer), der er udstedt med hjemmel i § 8 i lov af 11. februar 1863 angående omordning af Københavns politi m. v., indeholder følgende bestemmelser, der vedrører pornografi:

§ 5, stk. 7: »Ud til offentlig gade, vej eller plads, i porte eller andre steder, hvortil der er offentlig adgang, må ikke udstilles billeder, tryksager, skrifter, fotografier eller andet, der er af *anstødeligt udseende eller indhold eller strider mod velanstændigheden.*«

§ 5, stk. 8: »På offentlig gade, vej eller plads eller andre steder, hvortil der er offentlig adgang, er ombæring af plakater samt forhandling og uddeling af tryksager og skrifter forbudt, når dette efter skrifternes indhold er egnet til at fremkalde forstyrrelse af den offentlige orden, eller når *plakaterne, tryksagerne eller skrifterne er af anstødeligt* eller fornærmeligt indhold, ...«

§ 6, stk. 1, 3. pkt.: »Ej heller er det tilladt i huse at ombære eller lade ombære og aflevere tryksager af *anstødeligt indhold* til andre end de beboere, der i forvejen har afgivet udtrykkelig bestilling herpå«.

Nævnes bør også bestemmelsen i § 5, stk. 10, der, selv om den har et videre sigte, dog også er af betydning i denne forbindelse:

»Ved adgangen til skoler må der på skoledage ikke uddeles eller forhandles trykte meddelelser.«

De citerede bestemmelser i vedtægtens § 5 og § 6 hidrører fra den ændring af politivedtægten, som gennemførtes ved bekendtgørelse nr. 355 af 3. december 1938, der tråd-

te i kraft den 1. januar 1939. De erstatter en langt mindre vidtgående pornografiregel i § 5, stk. 7, der ikke indeholdt noget generelt forbud, men alene hjemlede en beføjelse for politiet til at forbyde »forhandling og uddeling af tryksager (på offentlig gade, vej eller plads) ... når tryksagerne er af anstødeligt indhold.«

Om forarbejderne til reglerne fra 1938 kan henvises til Borgerrepræsentationens forhandlinger 1935-36, s. 279, 281, 291, 296, 305 og 308, tillægget til disse forhandlinger s. 199 ff, samt forhandlingerne 1936-37, s. 2562, 2571, 2589, 2600 og 2621. Reglerne bygger på forslag fra politidirektøren i København. Bestemmelsen i § 5, stk. 7, var »foranlediget ved, at der jævnlig fra forskellige Sider fremkommer Klager over, at der ikke fra Politiet skrides ind overfor Udstillinger af Billeder, hidrørende fra den saakaldte Nøgenkultur o. lign., og Skrifter, der - uden at komme ind på Perversitetens Omraade - omhandler Kønslivet. Over for sådanne Klager har Politiet hidtil staaet magtesløst, idet Straffelovens § 234 normalt ikke vil kunne bringes til Anvendelse paa disse Forhold . . .« (jfr. det nævnte tillæg s. 201 b). Man tilsigtede således ved udtrykkene »anstødeligt« og »strider mod Velanstændigheden« en vis udvidelse af det strafbares område i forhold til, hvad der angives med straffelovens udtryk »utugtigt«. - Bestemmelsen i § 5, stk. 8, var »motiveret ved, at ... (den hidtidige regel) . . . kun kan ramme Uddeling efter forudgaaende Politiforbud, som imidlertid altid kommer bagefter og ydermere ofte ikke kan udstedes, da det ikke vides, overfor hvem det skal udstedes . . .« (s. st.). --Begrundelsen for reglen i § 6, stk. 1, 3. pkt., var »Klager over, at der, uden at der har været fremsat An-

modning derom, fra Firmaer er udsendt illustrerede Brochurer omhandlende »Nøgenkultur« og Skrifter af kønsligt Indhold til private Personer; Brochurer, der ofte er kommet Børn og unge Mennesker i Hænde«. — Det udvalg af borgerrepræsentationen, der behandlede forslaget om ændringer i politivedtægten, tog i sin betænkning (forhandlingerne 1936-37, s. 2562) i ret stærke vendinger afstand fra politidirektørens formulering af begrundelsen for § 5, stk. 7: »Den her givne Formulering af Begrundelsen for dette Forslags Fremsættelse maa Udvalget tage bestemt Afstand fra, idet Forbudet, hvis denne Formulering lægges til Grund for Politiets Afgørelse, vil kunne ramme ogsaa videnskabelige eller sundt oplysende Skrifter om seksuelle Spørgsmål. Dette kan ikke være Meningen, og naar Udvalget har kunnet tiltræde, at der i Politivedtægten gives Politiet Hjemmel til Indskriden i de omhandlede Tilfælde, er det, fordi man gaar ud fra, at Bestemmelsen i Praksis vil blive anvendt saaledes, at Skrifter af den sidst nævnte Karakter falder udenfor Forbudet«.

I det foreliggende udkast til ny politivedtægt for København findes tilsvarende bestemmelser:

§ 10, stk. 3: »Det er forbudt i huse at aflevere skrifter og billeder af *anstødeligt indhold* til andre end de beboere, der har afgivet udtrykkelig bestilling herpå« (jfr. § 6, stk. 1, 3. pkt., i den gældende vedtægt).

§ 12, stk. 1: »På eller ud til gader eller andre steder, hvortil der er almindelig adgang, må opsætning eller ombæring af plakater eller udstilling, forhandling eller uddeling af skrifter eller billeder ikke finde sted, når det er egnet til at forstyrre den offentlige orden, eller når plakaterne, skrifterne eller billederne er af *anstødelig* eller fornærmelig karakter« (jfr. den gældende vedtægts § 5, stk. 7 og 8).

§ 12, stk. 3: »Inden for en afstand af 100 m fra adgangen til en skole må der på skoledage ikke uddeles skrifter. Uddeling af skrifter må heller ikke finde sted inden for en afstand af 100 m fra adgangen til en kaserne« (jfr. den gældende vedtægts § 5, stk. 10).

2. Med det formål at tjene som forbillede ved udarbejdelsen af nye politivedtægter eller ændringer i gældende vedtægter er der af justitsministeriet udarbejdet normalpolitivedtægter henholdsvis for købstæderne og for landdistrikterne.

I den *tidligere normalpolitivedtægt for*

købstæder af 1941 fandtes en regel svarende til den, der før 1939 gjaldt i København; politiet kunne forbyde forhandling eller uddeling af tryksager på offentlig gade, når tryksagerne var af anstødelig karakter; det samme gjaldt efter de foregående normalvedtægter af 1929 og 1932. Disse tre vedtægter indeholdt endvidere forbud mod uddeling af tryksager ved skoler.

Den nye *normal politivedtægt for købstæder* (1961) indeholder følgende bestemmelser:

§ 12, stk. 1, 1. pkt.: »På eller ud til gader eller andre steder, hvortil der er almindelig adgang, må opsætning eller ombæring af plakater eller udstilling, forhandling eller uddeling af skrifter eller billeder ikke finde sted, når det er egnet til at forstyrre den offentlige orden, eller når plakaterne, skrifterne eller billederne er af anstødelig karakter« (Det er denne bestemmelse, der har været model til den ovenfor citerede bestemmelse i § 12, stk. 1, i udkastet til politivedtægt for København).

I § 12, stk. 2, findes en bestemmelse af samme indhold som § 12, stk. 3, i udkastet til politivedtægt for København.

Omkring halvdelen af *de gældende politivedtægter for købstæderne* er udformet på grundlag af normalvedtægten af 1961 og indeholder således de ovenfor nævnte bestemmelser i denne vedtægts § 12. Der er grund til at antage, at også langt den overvejende del af de øvrige vedtægter vil blive revideret inden for de nærmeste år på grundlag af normalvedtægten.

3. *Politivedtægterne for landdistrikterne* udstedes ligeledes med hjemmel i politiloven af 1871.

Den seneste *normalpolitivedtægt for landdistrikter* er fra 1941, og den indeholder ligesom den foregående normalvedtægt af 1932 kun den bestemmelse om politiforbud mod forhandling og uddeling af tryksager med anstødeligt indhold, som gjaldt i København før 1939, og som fandtes i de tidligere normalvedtægter for købstæder, jfr. ovenfor. De politivedtægter, der nu gælder for landdistrikterne, indeholder således ikke regler

svarende til de ovenfor citerede bestemmelser i § 12 i normalvedtægten for købstæderne af 1961.

Fortiden behandler justitsministeriet spørgsmålet om ny normalvedtægt for landdistrikter, herunder spørgsmålet, om vedtægten af 1961 for købstæder fremtidig kan anvendes - med visse modifikationer — også for landdistrikterne.

De ovenfor omtalte bestemmelser vedrører skrifter og billeder. Herudover indeholder politivedtægten for København i §§ 79, 82, 83 og 85 nogle regler vedrørende offentlige forestillinger m. v., som har betydning i den foreliggende sammenhæng. Efter § 79 må der på beværtningssteder »intet foretages, som strider mod orden eller sømnelighed«. Af §§ 82, 83 og 85 følger, at offentlige forestillinger i almindelighed ikke må afholdes uden politiets tilladelse, og at den, der får en sådan tilladelse, er ansvarlig

for, at forestillingen ikke er af »uanstændigt eller i øvrigt af strafbart indhold«. Normalpolitivedtægterne for købstæderne og landdistrikterne og det foreliggende udkast til en ny politivedtægt for København indeholder tilsvarende regler. Endvidere kan i forbindelse hermed henvises til reglen i beværterlovens § 23, hvorefter politiets tilladelse kræves til varietéforestillinger, solistoptræden m. v. i beværtninger; i sådanne tilladelser fastsættes som regel som vilkår, at »intet forevises, som på strafbar måde vækker offentlig forargelse eller i øvrigt er i strid med straffelovgivningen«. Tilsvarende vilkår optages i teaterbevillinger i henhold til lov nr. 202 af 31. maj 1963.*).

*) Med hensyn til offentlige filmforevisninger henvises til bemærkningerne nedenfor s. 41 f om den gældende censurordning.

TRAKTATER OG SUPPLERENDE LOVREGLER

INTERNATIONALT SAMARBEJDE OM BEKÆMPELSE AF PORNOGRAFI

A. Traktater og supplerende lovregler.

1. *Pornografi-konventionerne.*

a) Den 4. maj 1910 blev i Paris afsluttet en overenskomst om forholdsregler imod offentliggørelse af utugtige skrifter.

Overenskomsten pålægger navnlig de deltagende stater at udveksle oplysninger af betydning for bekæmpelsen af utugtige skrifers udbredelse. Den franske regering påtog sig at formidle sådanne udvekslinger af oplysninger.

Danmark har ratificeret denne overenskomst (bekendtgørelse nr. 167 af 19. juli 1911).

Overenskomsten kan opsiges med 12 måneders varsel.

b) Den 12. september 1923 afsluttedes i Geneve en folkeforbunds-overenskomst til undertrykkelse af udbredelse af og handel med utugtige offentliggørelser.

Overenskomsten er ratificeret af Danmark (bekendtgørelse nr. 212 af 30. juni 1930).

Efter overenskomsten skal det anses for en strafbar handling:

(1) at fabrikere eller være i besiddelse af utugtige skrifter, tegninger, stik, malerier, tryksager, billeder, plakater, emblemer, fotografier, film eller andre utugtige genstande i det øjemed at drive handel med dem eller uddele eller offentligt udstille dem;

(2) i ovennævnte øjemed at indføre, transportere, udføre eller lade indføre, transportere, eller udføre de ovennævnte skrifter, tegninger, stik, malerier, tryksager, billeder, plakater, emblemer, fotografier, film eller andre utugtige genstande eller på nogen måde at bringe dem i omløb;

(3) at drive handel med dem, offentligt eller privat, på hvilken som helst måde at udføre nogen i forbindelse med de nævnte genstande stående virksomhed, at uddele dem, at udstille dem offentligt eller at drive forretning ved at udleje dem;

(4) for at fremme nævnte strafbare omløb eller handel, at avertere eller ved hvilket som helst middel at bekendtgøre, at en person giver sig af med nogen af de ovenfor opregnede strafbare handlinger; at avertere eller bekendtgøre, hvorledes eller fra hvem de nævnte skrifter, tegninger, stik, malerier, tryksager, billeder, plakater, emblemer, fotografier, film eller andre utugtige genstande kan skaffes enten direkte eller indirekte.

Overenskomsten kan opsiges med 1 års varsel.

c) Danmark har ratificeret en FN-protokol af 4. maj 1949, hvorefter den under a) nævnte Paris-overenskomst af 1910 er ændret således, at den franske regerings funktioner i henhold til overenskomsten er overtaget af FN (bekendtgørelse nr. 19 af 9. juni 1951, Lovtidende G).

d) I henhold til FN-protokol af 12. november 1947 er folkeforbundets funktioner i henhold til den ovennævnte konvention af 1923 overtaget af FN.

Danmark har ratificeret protokollen (bekendtgørelse nr. 55 af 18. september 1950, Lovtidende C).

De to konventioner af 1910 og 1923 er optaget i betænkningen som bilag 1 og 2.

Den lovgivning, der er anset for påkrævet til konventionernes opfyldelse, indeholdes i straffelovens § 234, stk. 1, jfr. bemærkning-

gerne ovenfor s. 12 om forarbejderne til denne bestemmelse.

Konventionen af 12. september 1923 er med de ændringer, der følger af FN-protokollen af 12. november 1947, tiltrådt af 45 stater. Af de nordiske lande og Europarådslandene har følgende tiltrådt konventionen:

Belgien, Cypern, Finland, Grækenland, Holland, Irland, Italien, Luxemburg, Norge og Storbritannien.

Frankrig, Svejts og Tyskland har tiltrådt 1923-konventionen, men ikke i dens ændrede form, jfr. protokollen af 1947. Sverige og Island har aldrig tiltrådt konventionen.

Paris-overenskomsten af 4. maj 1910 er med de ændringer, der følger af FN-protokollen af 4. maj 1949, tiltrådt af de ovenfor opregnede stater, som har tiltrådt den ændrede 1923-konvention, dog med undtagelse af Grækenland; yderligere har også Frankrig og Island tiltrådt overenskomsten. Endvidere har Svejts og Tyskland tiltrådt konventionen i dens oprindelige form. Derimod har Sverige heller ikke tiltrådt denne overenskomst.

Ingen stat har på noget tidspunkt opsagt nogen af de to konventioner.

2. Postkonventionerne.

Verdenspostkonventionen (bekendtgørelse nr. 57 af 15. oktober 1958, Lovtidende C) indeholder i art. 28 følgende bestemmelser, der vedrører pornografi:

»1. Forsendelse af nedennævnte genstande er forbudt:

d) genstande, hvis indførsel eller udbredelse i bestemmelseslandet er forbudt;

g) obscøne eller umoralske genstande.

2. De forsendelser, som indeholder de i § 1 nævnte genstande, og som fejlagtigt er modtaget til besøgelse, behandles efter den indre lovgivning i det land, hvis postvæsen konstaterer deres tilstedeværelse.

3. Forsendelser, der indeholder de i § 1, litra og g) nævnte genstande, videresendes ikke i noget tilfælde til bestemmelsesstedet, ligesom de ikke udleveres til adressaterne eller tilbagesendes til afsendelsesstedet.

4. I de tilfælde, hvor forsendelser, som fejlagtigt er modtaget til besøgelse, hverken tilbagesendes til afsendelseslandet eller udleveres til adressaten, skal poststyrelsen i afsendelseslandet nøjagtigt

underrettes om den behandling, som disse forsendelser er blevet underkastet.

5. I øvrigt er der forbeholdt ethvert land ret til på sit område at undlade befordring i åben transit af andre brevforsendelser end breve og brevkort, med hensyn til hvilke de lovbestemmelser, som fastsætter betingelserne for deres offentliggørelse eller udbredelse i vedkommende land, ikke er iagttaget. Sådanne genstande skal tilbagesendes til postvæsenet i afsendelseslandet«.

Værdibrevoverenskomstens art. 5, stk. 1, litra c og f, og postpakkeoverenskomstens art. 24, pkt. 3° og 7°, indeholder tilsvarende regler (også disse to overenskomster er nævnt i bekendtgørelse nr. 57 af 15. oktober 1958, Lovtidende C).

Den lovbestemmelse, der opfylder de nævnte konventionsregler, er § 3, litra c, i postloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 312 af 14. august 1963. Herefter er postbesørgelse i forsendelser til udlandet udelukket for »de i de internationale, af Danmark tiltrådte konventioner og overenskomster i så henseende angivne genstande.« Efter samme bestemmelses litra e kan fortielse af en sådan forsendelse indhold medføre bødestraf (§ 24).

B. Det internationale samarbejde vedrørende bekæmpelse af pornografi m. v.

Såvel gennem Interpol som direkte fra andre landes myndigheder modtager det danske politi i ikke helt ringe omfang anmodninger om indskriden under henvisning til de internationale overenskomster om utugtige skrifter eller postkonventionerne. Henvendelserne, der oftest vedrører danske billedhæfter, fører normalt ikke til straffeforfølgning mod den danske forhandler; de angår som regel hæfter m. v., der ikke kan anses omfattet af § 234, som denne bestemmelse nu fortolkes.

Efter de for straffelovrådet foreliggende oplysninger synes de fleste udenlandske henvendelser om indskriden mod danske firmaer at blive rettet til politiet; generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet, der tidligere jævnligt modtog klager fra postvæsenet i andre lande, specielt USA og Tyskland, modtager nu kun få anmodninger. Henvendelserne besvares normalt med, at den danske lovgivning ikke giver mulighed for indgriben, idet det drejer sig om materiale, der frit kan forhandles her i landet.

V.

FREMMED RET

Straffelovrådet har indhentet oplysninger om retsstillingen i en række andre lande. Som det vil fremgå af nedenstående oversigt er lovgivningen i de pågældende lande ret ensartet. Rådet har fundet det af betydning også at få et billede af, hvorledes lovreglerne praktiseres i de enkelte lande. Med henblik herpå har man dels udbedt sig en almindelig beskrivelse af tiltalepraksis og domspraksis, dels forhørt sig om, hvilken stilling man i de pågældende lande har taget til nogle bøger, der herhjemme har givet anledning til offentlig debat, og som man kunne regne med ville være kendt også i de andre lande. Medens oplysning fra de nordiske lande er tilvejebragt ved henvendelse til landenes justitsministerier, er oplysningerne i øvrigt i det væsentlige indhentet gennem udenrigsministeriet; indholdet af den skrivelse, hvori rådet anmodede udenrigsministeriet om at tilvejebringe oplysningerne, er gengivet i bilag 3.

1. Sverige.

Den svenske brottsbalk, der trådte i kraft den 1. januar 1965, indeholder i kap. 16 følgende bestemmelser, der vedrører pornografi:

»11 §. Sårar någon tukt och sedlighet genom framställning i skrift eller bild eller genom att saluhålla, förevisa eller annorledes sprida skrift eller bild, dömes för *sårande av tukt och sedlighet* till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad nu sagts skall jämväl gälla, om någon, på allmän plats eller eljest offentligen, i ord eller handling sårar tukt och sedlighet.

12 §. Den som bland barn eller ungdom sprider skrift eller bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra, allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, dömes för *förledande av ungdom* till böter eller fängelse i högst sex månader.«

Disse bestämmelser bör sammenholdes med forskellige regler i tryckfrihetsförordningen:

Kap. 1, § 4, stk. 1:

»Envar, vilken blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet: än på framställningsättet, samt i tvivelsmål hellre fria än fälla.«

Kap. 6, § 2:

»Utan hinder av denna förordning gälla om spridning bland barn och ungdom av tiyckt skrift, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, vad i lag är stadgat.«

Kap. 9,1 1:

»Chefen för justitiedepartementet skall själv eller genom ombud, som av honom förordnas, vaka över denna förordnings efterlevnad.

Instruktion för tryckfrihetsombuden fastställs av chefen för justitiedepartementet.«

Kap. 9,12:

»Finner chefen för justitiedepartementet allmänt åtal böra anställas för tryckfrihetsbrott, skall han med överlämnande av skriften göra anmälan där- om hos justitiekanslern. Även utan sådan anmälan äge justitiekanslern väcka åtal för tryckfrihetsbrott, som hör under allmänt åtal.

I fråga om annat brott mott bestämmelserna i denna förordning vare justitiekanslern åklagare.«

Brottsbalkens lovtekst præciserer ikke nærmere, hvad der omfattes af begrebet »sårane av tukt och sedlighet«.

Under forarbejderne til brottsbalken udtalte justitsministeren herom (prop. 1962:10, del B, s. 234): »Enligt den praxis som nu tillämpas sker ingripanden särskilt då framställningen har en grovt sadistisk eller på annat sätt abnorm eller förrående karaktär. Huvudvikten vid tillämpningen av lagrummet lägges alltså vid motarbetanden av råhet och brutalitet.«

Man er i Sverige mere tilbageholdende med hensyn til tiltalerejsning over for trykte skrifter end over for utgultige fotografier eller stencilerede produkter.

Medens der dog også i de senere år er forekommet flere sager mod hæfter (boulevard-tidningar), er der i disse år kun i et tilfælde rejst tiltale i anledning af udgivelsen af en bog. Tiltalen skete i 1965, og angik en bog om homoseksualitet (»Man i Bur«), der ikke er udgivet her i landet; sagen sluttede med frifindelse. Bøger som »Tyvens dagbog«, »Sexus«, »Fanny Hill« og »Er pornografi skadelig?« har frit kunnet udkomme. Det synes klart, at tiltalerejsning i hvert fald kun kommer på tale med hensyn til den groveste pornografi, og at det strafbares område efter praksis er snævrere end i Danmark.

Med hensyn til billeder synes retsstillingen derimod i hovedsagen at svare til den danske, jfr. nedenfor s. 40 f.

Spørgsmålet om beskyttelse af børn og unge mod visse skrifter m. v. har gennem de senere år været genstand for diskussion; man har fundet, at der er et særligt behov for beskyttelse af børn og unge mod forrående og nedbrydende skrifter. I overensstemmelse hermed har man udformet reglen i brottsbalkens 16 kap. 12 § i tilknytning til undtagelsesbestemmelsen i trykfrihedsforordningens 6. kap. 2 §, der er citeret ovenfor. Bestemmelsen tager ifølge forarbejderne sigte på forretningsmæssig eller i øvrigt mere omfattende udbredelse rettet særligt til børn og unge, f. eks. ved udsendelse af reklametryksager til skoleungdommen eller distribuering i nærheden af en skole eller andet samlingssted for unge. Bestemmelsen omfatter derimod ikke salg gennem den almindelige boghandel og heller ikke enkeltstående salg eller overgivelse til en person under en vis alder.

Det er overladt til praksis at afgøre, hvorvidt udbredelse må antages at være sket blandt børn og unge. Nogen bestemt aldersgrænse er ikke angivet, men efter motivudtalelser falder bl. a. den akademiske ungdom og værnepligtige uden for bestemmelsen.

Bestemmelsen synes imidlertid ikke hidtil at have været anvendt, og man har fra svensk side over for straffelovrådet givet udtryk for tvivl med hensyn til de praktiske muligheder for overhovedet at bringe den i anvendelse.

Den 15. oktober 1965 er der i Sverige nedsat en komité til overvejelse af spørgsmål om ændringer af bl. a. de her omtalte bestemmelser. I justitsministerens direktiver for komiteens arbejde udtales bl. a.:

»Såvitt avser bestämmelsen om brott mot ... sårande av tukt och sedlighet bör översynen företas med utgångspunkt från en i princip obegränsad yttrande- och tryckfrihet och från att de nutida möjligheterna till spridning av framställningar inom ramen för eljest gällande lagbestämmelser i princip inte begränsas. Dessa synpunkter synes böra upprätthållas även till priset av att anstötliga och smaklösa framställningar kan komma att åtminstone temporärt vinna ökad spridning. De begränsningar som kan komma i fråga bör motiveras i första hand av att den enskilde inte utan sin egen medverkan skall behöva ta del av sådana framställningar. Jag tänker härvid på t. ex. framställningar som sprids i radio och TV eller genom offentligen burna plakat eller på annat sätt, såsom genom reklambroschyrer, påtvingas den enskilde. Däremot bör hinder inte läggas för att motsvarande framställning sprids på sådant sätt att den enskilde själv måste agera för att få ta del därav, exempelvis i pressen eller i bokform. I sammanhanget bör beaktas att i brottsbalken finns ett särskilt stadgande med regler som är avsedda att skydda barn och ungdom mot framställningar som kan verka förrående eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Även denna fråga torde böra uppmärksammas vid utredningen.«

Den svenske komité har endnu ikke afsluttet sit arbejde.

Som anført s. 6 har straffelovrådet haft en drøftelse med komiteens formand og sekretær.

2. Norge

Den norske straffelov inneholder i § 211 følgende bestemmelse:

1. »Med fengsel inntil 2 år straffes
 - a. den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller utstilling av utuktig innhold eller som medvirker til at sådanne utstillinger finner sted,
 - b. den som utgir, falholder, utstiller eller på annen måte søker å utbre utuktige skrifter, bilder og desslike eller som medvirker hertil,
 - c. den som overlater utuktige skrifter, bilder og desslike til personer under 18 år eller som medvirker hertil.
2. Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder straffes den som av uaktsomhet foretar nogen sådan handling som i nr. 1 nevnt. På samme måte straffes den innehaver eller overordnede som forsettlig eller av uaktsomhet undlater å hindre at der i en virksomhet blir foretatt handling som nevnt i denne paragraf.«

I 1955 blev det norske straffelovråd anmodet om at tage spørsmålet om en skærping af straffebestemmelserne om pornografi m. v. op til behandling. Den umiddelbare anledning hertil var højesterets udtalelse i præmisserne til en dom vedrørende en postordreforretning, der handlede med nøgenfotografier (Norsk Retstidende 1954, s. 1130). Nogle af billederne blev fundet utuktige, medens der med hensyn til andre billeder skete frifindelse, om disse billeder blev det imidlertid udtalt, at de fleste var »uansendige og anstøtelige, til dels i sterk grad«.

Det norske straffelovråd afgav betænkning den 24. juni 1957. Ud over enkelte ændringer i den gældende § 211 (præcisering af, at bestemmelsen også omfatter grammofonplader og lydband, samt ændring af strafferammen til også at omfatte bøder) foreslog rådet indførelse af en ny bestemmelse til beskyttelse navnlig af børn og unge:

»§ 211 a. Med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler straffes den som utgir, falholder, utstiller eller på annen måte søker

å utbre eller i salgsoyemed anskaffer skrifter, bilder, grammofonplater, lydband og lignende som er åpenbart anstøtelige eller egnet til å virke forrående eller forsimplende på barn eller ungdom når formålet skjønnes i overveiende grad å være økonomisk utnyttelse av interesse for seksualitet, vold eller kriminalitet. Medvirkning straffes på samme måte«.

I betænkningen nævnes i forbindelse hermed det arbejde, der af Statens Folkeopplysningsråd gennem »Det rådgivende udvalg for tegneserier« var udført ved — gennem henvendelse til udgivere og forhandlere - at få standset tegneserier m. v., som ikke burde forhandles, samt ved i det hele at søge niveauet for de skrifter, som særlig udbredtes blandt børn og unge, højnet. Det hedder videre i betænkningen:

»Straffelovrådet antar at et arbeid av den art som Det rådgivende udvalg for tegneserier driver, vil være bedre egnet til å verne ungdom mot skadelig lesning enn innførelse av nye straffebestemmelser. Man anser det derfor å være av stor betydning at dette arbeid fortsettes. Det ligger imidlertid utenfor Straffelovrådets naturlige virkeområde å gå nærmere inn på hvordan arbeidet bør drives og hva som kan ventes oppnådd ad denne vei.

Rådet finner det imidlertid også påkrevet å ha straffebestemmelser, som kan benyttes overfor dem som overskrider grensene for det som bør tillates i skrifter som leses av barn eller ungdom. Det er den økonomiske utnyttelse av interesse for seksualitet, vold og kriminalitet som her vil være formålet med utgivelsen, og det vil ikke være noe berettiget hensyn som tilsier at utgivelse eller spredning av skriftet skal tillates. Heller ikke vil de grunner som tilsier en vidtgående trykkefrihet gjøre seg gjeldende i disse forhold.

Straffelovrådet er oppmerksom på at man ikke kan ha noen sikker forventning om betydningen av straffebestemmelser på det område der her gjelder.

Når det gjelder skrifter som finnes anstøtelige fordi de behandler seksuelle forhold på en utilbørlig måte, kan det spørres om det vil ha noen betydning om noen enkelte slike skrifter stanses, når det forekommer så mange andre skrifter, bilder, filmforestillinger og andre forestillinger som er omtrent likeså egnet til å påvirke barn og ungdom. Særlig skal det meget til at skrifter skal kunne konkurrere med filmforestillinger i så måte

Det er videre et spørsmål som det ikke er lett å svare på, hvorvidt det er særlig skadelig at barn og ungdom får lese fremstillinger fra seksuallivet og derved får vekket interessen for dette. Det vil heller ikke alltid være den grove og særlig anstødelige skildring av seksuell adferd som virker eggende eller i det hele påvirkende.

På lignende måte savner man klarhet over hvor

stor virkning det har på barn eller ungdom i skadelig retning at de får lese eller se brutale og sadistiske fremstillinger eller skrifter om kriminalitet.

Det er imidlertid all grunn til å regne med at likesom barn kan påvirkes i god retning, kan de også påvirkes skadelig. Og det kan iallfall vanskelig bestrides at det er *sannsynlig* at mange barn eller unge mennesker får en skadelig påvirkning ved den slags skrifter eller bilder etc. At en slik sannsynlighet foreligger, gir etter Straffelovrådets mening tilstrekkelig grunn til å forby slike skrifter. Det kan ikke skjønnes å være noen berettiget interesse som skulle være til hinder for eller gjøre det betenkelig med et slikt forbud.

Når det gjelder en bok som overskrider grensen for det tillatte, vil den oppsikt som et saksanlegg vekker kunne virke som reklame for boken og kanskje gi den en større utbredelse enn den ellers ville få. Det lar seg jo ikke gjøre å etablere noen forhåndssensur, og det vil derfor nødvendigvis gå et kortere eller lengere tidsrom etter utgivelsen før et beslag eller en inndragning av boken kan bli gjennomført. Det samme gjelder også for tegneseriehefter, ukeblad m. v. Formålet med et saksanlegg er derfor ikke så meget å søke å hindre skadevirkninger av nettopp det skrift som saken gjelder, men mere å få markert at det er en grense for hva som er tillatt. Dette vil ha en almenpreventiv virkning; et forlag vil ikke gjerne utgi et skrift som det risikerer å få stemplet som straffbart, bortsett fra det økonomiske tap et saksanlegg kan medføre.

Også overfor almenheten vil det ha en gavnlig virkning at et anstøtelig skrift blir stemplet som straffbart. Ikke minst når det gjelder barn og ungdom må det virke forvirrende og være egnet til å svekke respekten for moralske verdier, når de ser at uanstendige skrifter og bilder lovlig kan spredde eller fremvises. Det er nok så at utuktige eller anstøtelige skrifter kan få en økt interesse og en utvidet lesekrete når de er forbudt og blir gjenstand for saksanlegg med beslag eller inndragning. Men leserens bevissthet om at skriften er forbudt på grunn av det anstøtelige innhold, vil ofte svekke den skadelige påvirkning som lesningen medfører. Etterhvert som det blir vanlig med dristigere fremstillinger i bøker og bilder, flyttes grensen for det som alment aksepteres som anstendig. Når noe blir »moderne« har det lett for å bli godtatt selv om det ellers ville bli ansett forkastelig. For de fleste mennesker vil samfunnets norm være av betydning, og det vil være en støtte at en grense blir trukket.

....«

Der er ikke fremsat noget lovforslag på grundlag af betænkningen. Dette skal formentlig ses i forbindelse med, at der under arbejdet med lovsagen kom to pornografisager til pådømmelse, rettet mod Agner Myk-

les »Sangen om den røde rubin« og Henry Millers »Sexus«. Medens der i den første sag skete frifindelse (Norsk Retstidende 1958, s. 479 og J.D. 1958, s. 1 og 193), blev »Sexus« fundet utugtig (Norsk Retstidende 1959, s. 431). Sagerne gav anledning til stærk offentlig debat, hvorunder opinionen, der tidligere havde ønsket en skærpelse af straffebestemmelserne vedrørende pornografi, tilsyneladende ændredes noget.

Bortset fra de ovenfor nævnte domme findes ingen nyere domspraksis på området. Den standard for grænsedragningen over for den strafbare pornografi, som er fastlagt ved disse domme, anses stadig for gældende ret, således at anklagemyndigheden kun vil skride ind over for bøger, der nærmer sig »Sexus« i grovhed.

Ved vurderingen lægges også en vis vægt på den litterære værdi. Det antages særlig at være dette synspunkt, der har begrundet, at sag ikke er rejst i anledning af de svenske bøger Kärlek I og II, der sælges i Norge. Også »Tyvens Dagbog« er udkommet, uden at tiltale er rejst.

Det kan tilføjes, at engelsksprogede udgaver af »Fanny Hill« og »O's historie«, smig. nedenfor s. 36 ff og 39, var blandt en række engelsksprogede pornografiske bøger, som en antikvarboghandler i 1960 — efter bødeforelæg - vedtog en bøde for at have forhandlet.

3. Finland

De finske straffebestemmelser vedrørende pornografi findes i lov af 20. januar 1927 angående undertrykkende av osedliga publikationers spridning, der indeholder følgende bestemmelser:

»1 §. Envar, som offentligen eller med undvikande av offentlighet håller till salu eller säljer eller eljest utsprider eller å ställa, som är för allmänheten tillgängligt, utställer tryckalster, skrift, bildlig framställning eller annat alster, som sårar tukt eller anständighet, eller för spridning eller utställande förfärdigar eller i sådant syfte innehar dylikt alster eller tillkännagiver, huru sådant kan erhållas, straffes, ändå at endast en del av den till brottet hörande verksamheten utförts

inom landet, med böter eller fängelse i högst sex månader.

Medhjälptill här nämnt brott är straffbar.

Den, som för utspridning eller utställande till landet inför eller söker införa eller därför utföra eller söker utföra sådant alster, som i 1 momentet sägs, straffes för luren-drejeri.

2 §. ... (stk. 1 innehåller regler om konfiskation) ...

Innehåller periodisk publikation upprepade gånger tukt eller anständighet sårande artiklar eller bildliga framställningar, skall vad i tryckfrihetslagen av den 4 januari 1919 (1/19) är stadgat om indragning interimistisk och för viss tid av sådan periodisk tryckskrift, vars innehåll innefattar i lagens 37 § 3 nomm. nämnt brott, äga motsvarande tillämpning.

4 §. För övervakning av efterföljden av denna lag skall tillsättas en övervakningsnämnd, som har till uppgift att till justitieministeriet avgiva utlåtanden i ärenden rörande tillämpningen av denna lag samt att i enskilda fall inkomma med förslag om vidtagande av i denna lag avsedda åtgärder. Närmare föreskrifter angående denna nämnd utfärdas medelt förordning.«

Den bestämmelse i Tryckfrihetslagens 37 §, hvortill der henvises i 2 §, stk. 2, har följande indhold:

»Innefattar periodisk tryckskrifts innehåll brott i 12 kap. eller 16 kap. 8 eller 24 § strafflagen sägs, må styckskriften kunne genom domstols utslag inndragas för en tid av högst eet år.«

De skärpende regler i 2 §, stk. 2, og 4 §, hvorved der blev givet hjemmel til — for en bestemt tid - at forbyde udgivelsen af et periodisk blad og indførtes et særligt tilsynsorgan, gennemførtes først ved en lovændring af 13. november 1956. Baggrunden for lovændringen var, at der efter krigen fandt en betydelig øget udbredelse sted af skrifter, hvis udgivere søgte økonomisk udbytte ved seksuelt betonet stof. Disse skrifers lave niveau vakte almindelig forargelse, særlig på grund af deres »försloppande inverkan på de all-

männa moralbegreppen, särskilt bland ungdom« (lovforslagets motiver).

Om det foreslåede »övervakningsnämnd« hedder det i motiverne:

»Den övervakning av tryckalster, som med stöd av tryckfrihetslagen skall handhavas av justitieministeriet, berör såväl tryckalstrets innehåll som iakttagande av i nämnda lag stadgade ordningsföreskrifter. Frågan om eventuella missbruk av tryckfriheten är i allmänhet på grund av de varierande uppfattningarna svår att avgöra. Vid prövningen av huruvida ett tryckalster uttryckligen är sårande för tukt eller anständighet, bör man på grund av svårigheten att avgöra dylika frågor sträva att erhålla belysning av ärendet från olika synpunkter. Därför bör det anses vara av vikt att till justitieministeriets förfogande för bedömning av sådana publikationer, på vilka stadgandena i lagen angående undertryckande av osedliga publikationers spridning kunna komma att tillämpas, ställes en särskild övervakningsnämnd. Denna nämnd skulle ha till uppgift att fortgående följa med publikationer av sagda art och att hos justitieministeriet göra framställningar om vidtagande av i lagen stadgade åtgärder mot dylika publikationer samt att avgiva utlåtanden angående desamma. Nämnden skulle endast vara ett rådgivande organ utan beslutanderätt. Beslut om åtgärder skulle såsom förhållandet är i nugällande lag, i varje enskilt fall ankomma på justitieministeriet. Närmare föreskrifter angående en sådan övervakningsnämnd skulle utfärdas medelt förordning.«

Uanset at det omhandlede »övervakningsnämnd« efter bestämmelsens ordlyd på eget initiativ over for justitsministeriet kan rejse spørgsmål om tiltalerejsning, har det dog stede været praksis, at nævnet alene udtaler sig i sager, der forelægges det af ministeriet.

I sager vedrørende trykte skrifter kan tiltale altid kun rejses af justitsministeriet. Der er gennemført en sag vedrørende Mykles »Sangen om den røde rubin«, hvor højesteret idømte bøder over for såvel importøren af den svenske udgave som udgiveren af den finske oversættelse. Efter hvad der er oplyst, foreligger bøger som »Tyvens Dagbog«, »Sexus« og de Sades »Justine« ikke oversat til finsk, men »Tyvens Dagbog« sælges i svensk udgave og de to andre bøger på engelsk (og fransk), uden at dette har givet anledning til tiltalerejsning. Det antages i overensstemmelse hermed, at tiltalepraksis er mere tilbageholdende over for fremmedsprogede bøger.

Der er fra finsk side givet udtryk for, at det er overordentlig vanskeligt i almindelighed at udtale sig om gældende ret på området. Udviklingen synes dog også i Finland at gå i retning af en friere holdning til pornografien. Selv meget indgående seksuelle skildringer vil næppe blive anset for strafbare, medmindre fremstillingen yderligere er rå, brutal eller på anden måde særlig stødende.

4. England

Medens spørgsmålet om pornografis strafbarhed tidligere i England var reguleret alene gennem Common Law, gennemførtes der i 1959 en lov om utugtige publikationer. I loven bestemmes bl. a.:

»1.-(1) I denne lovs forstand anses en genstand for utugtig (»obscene«), for så vidt den (eller i de tilfælde, hvor den pågældende genstand omfatter to eller flere bestemte ting) hver enkelt af disse ting, har en sådan virkning, at den vil kunne forfladige og demoralisere (»deprave and corrupt«) de personer, som under hensyn til alle foreliggende omstændigheder, må antages at ville læse, se eller høre det deri indeholdte stof.

(2) I denne lov betyder »genstand« enhver genstand, der indeholder eller omfatter stof til læsning eller iagttagelse eller begge dele, en lydoptagelse og film eller anden optagelse af et eller flere billeder.

2.-(1) Under de nedenfor anførte betingelser straffes en person, som offentliggør et utugtigt skrift eller andet, hvad enten det sker for vindings skyld eller ej ... (angivelse af strafferamme) ...

4— (1) En person skal ikke kunne straffes for en forseelse imod de i § 2 indeholdte bestemmelser, ligesom der ikke skal kunne afsiges kendelse om konfiskation i henhold til den foregående paragraf, såfremt det godtgøres, at offentliggørelsen af det pågældende skrift, film eller lignende er berettiget af hensyn til offentlighedens interesse deri i kraft af dets videnskabelige, litterære, kunstneriske eller pædagogiske interesse eller anden offentlig interesse.

(2) Det bestemmes herved, at specialister

skal have adgang til under en retssag, der er anlagt i henhold til nærværende lov, at fremsætte deres opfattelse vedrørende et værks litterære, kunstneriske, videnskabelige kvalitet, enten for at bestyrke eller afkræfte den ovenfor nævnte begrundelse.«

Ved en lovændring i 1964 skete der en skærpelse, idet besiddelse af et utugtigt skrift m. v. med henblik på offentliggørelse blev omfattet af bestemmelserne.

Efter hovedbestemmelsen i § 1, (1), lægges der ikke alene vægt på selve indholdet af skriftet, men også på, hvilken læserkreds det må antages at henvende sig til, f. eks. om det på grund af prisbillighed eller fremtræden (bogform eller ugeblad) er let tilgængeligt for unge, og om det åbent er frembudt til salg. Efter domspraksis behøver et skrift for at falde ind under bestemmelsen ikke at demoralisere i seksuel retning; også f. eks. beskrivelser af brug af narkotika er omfattet.

Efter de for straffelovrådet foreliggende oplysninger har der i flere tilfælde været sager omfattende »Fanny Hill«, »Sexus« og de Sades »Justine«, og i alle tilfælde er der sket domfældelse.

5. Frankrig.

I Code pénal findes i art. 283 følgende bestemmelser:

»Med fængsel fra en måned til to år og med bøde fra straffes enhver, der: med henblik på forhandling, omdeling, udlejning, opklæbning eller udstilling har fremstillet eller har ligget inde med - med samme ham bekendte formål har importeret eller ladet importere, eksporteret eller ladet eksportere, transporteret eller ladet transportere— offentlig har opklæbet, udstillet eller forevist - har solgt, udlejet, tilbudt til salg eller til leje, selvom det ikke er sket offentligt — under hvilken form det måtte være, direkte eller ad omveje, har tilbudt, selvom det er sket gratis, og selvom det ikke er sket offentligt -

på hvilken måde det måtte være har omdelt eller med henblik på omdeling har udliveret —

hvilken som helst tryksag, skrift, tegning, plakat, gravering, maleri, fotografi, film eller kliché, matrice eller fonografisk gengivelse, emblem, genstand eller billede, der støder an mod velanstændigheden («*contraires aux bonnes mœurs*»).

. . . . Det vil desuden for et tidsrum af ikke over seks måneder kunne forbydes domfældte, direkte eller ved mellemmand, juridisk eller faktisk, at lede en hvilken som helst trykkerivirksomhed, forlagsvirksomhed eller dagblads- og tidsskriftsfordelingsvirksomhed. Enhver, der overtræder ovennævnte forbud, straffes med de i nærværende artikel fastsatte straffe«.

Efter art. 286 fordobles straffene, hvis forseelsen er begået over for en mindreårig.

I en *lov af 16. juli 1949 (sur les publications destinees à la jeunesse)* er givet særlige bestemmelser vedrørende skrifter bestemt for unge:

»*Artikel 1.* Bestemmelserne i nærværende lov omfatter alle publikationer - hvad enten de udkommer regelmæssigt eller ej — som ifølge deres natur, deres udseende eller deres formål fremtræder som værende hovedsagelig bestemt for børn og unge.

Undtaget herfra er dog officielle publikationer og skolepublikationer, som er underkastet undervisningsministeriets kontrol.

Artikel 2. De i artikel 1 omhandlede publikationer må ikke indeholde nogen illustration, beretning, kronik, rubrik eller inserat, som stiller i et gunstigt lys gangsteruvasen, løgn, tyveri, dovenskab, fejhed, had, usædelighed eller en hvilken som helst handling, der kan betegnes som forbrydelse eller forseelse, eller som er af en sådan natur, at de kan virke demoraliserende på børn eller unge. . . . eller kan fremkalde eller opretholde racemæssige fordomme.

De må ikke indeholde nogen reklame eller annonce for publikationer, der er af en sådan natur, at de kan virke demoraliserende på børn eller unge.

Artikel 3. Justitsministeriet nedsætter en kontrolkommission til at gennemse og kontrollere publikationer bestemt for børn og unge.

Artikel 4. Enhver virksomhed, der har til formål

at offentliggøre eller udgive et tidsskrift, som omhandlet i artikel 1, skal være enten en anmeldt forening eller et på normal vis stiftet handelsselskab. Den skal have en ledende komité på mindst tre medlemmer. Hvert af denne komité's medlemmers fulde navn og stilling skal være anført på hvert eksemplar.

Den ledende komité skal omfatte: (Der fastsættes visse kvalifikationskrav til komitéens medlemmer)

Artikel 5. Inden offentliggørelsen af et hvilket som helst i artikel 1 omhandlet tidsskrift eller, for så vidt angår de allerede eksisterende publikationer, i løbet af seks måneder fra nærværende lovs fremkomst, skal direktøren eller udgiveren tilstille justitsministeren en erklæring, hvori der foruden titlen på publikationen anføres det fulde navn og adressen på direktøren, medlemmerne af den ledende komité og, i påkommende tilfælde, bestyrelsesmedlemmerne eller forretningsførerne samt endelig foreningens eller selskabets benævnelse og adresse.

Alle ændringer i de i erklæringen givne oplysninger skal meddeles inden udløbet af en frist på en måned.

Artikel 6. Direktøren for eller udgiveren af enhver i artikel 1 omhandlet publikation er — uafhængigt af den lovbestemte afleveringspligt - forpligtet til gratis at tilstille justitsministeriet, til brug for kontrolkommissionen, fem eksemplarer af hvert nummer eller af hvert bind af denne publikation, så snart den udkommer.

Bestemmelserne i nærværende artikel kommer til anvendelse, så snart nærværende lov er blevet offentliggjort.

Artikel 7. Med forbehold af forholdets henføring under bestemmelserne i artiklerne 119-129 i bkg. af 29. juli 1939 vedrørende publikationer, der støder an mod velanstændigheden, samt under bestemmelserne i lov af 29. juli 1881 vedrørende pressefriheden og under alle andre straffebestemmelser, der kan finde anvendelse på dette område, straffes alle overtrædelser af bestemmelserne i artikel 2 med fængsel fra en måned til et år og med bøde fra

Dommen offentliggøres i undervisningsministeriets »Bulletin officiel«, i »Bibliographie de la France« og i tre aviser, hvis navne skal anføres i dommen. Domstolen påbyder desuden beslaglæggelse og tilintetgørelse af de omstridte publikationer, alt for den eller de domfældtes regning.

Når overtrædelserne er sket ved hjælp af et tidsskrift, kan dommen påbyde dettes standsning for et tidsrum af fra to måneder til to år.

I samme lovs art. 14 findes en bestemmelse, hvor-

efter det er forbudt at tilbyde, give eller sælge til personer under 18 år *publikationer af enhver art* (altså ikke specielt skrifter rettet mod ungdommen), der indebærer en fare for ungdommen på grund af deres sanselige eller pornografiske karakter, eller fordi de har et indhold, der er domineret af omtalen af forbrydelser. Det er endvidere forbudt at udstille sådanne publikationer offentligt, særligt uden for eller i forretninger eller kiosker, eller at gøre nogen som helst reklame for dem. Indenrigsministeriet træffer bestemmelse om, hvilke publikationer der falder ind under bestemmelsen, og den særlige kontrolkommission er berettiget til at give indstilling om, hvilke publikationer der bør omfattes.

Om den praktiske anvendelse af straffelovens pornografibestemmelser er det oplyst, at salg af »Fanny Hill« og »Sexus« er anset for ulovlig (afgørelser af 10. december 1956 og 16. maj 1950), medens dette ikke er tilfældet med hensyn til »Tyvens dagbog« og »Justine«.

Med hensyn til anvendelsen af den særlige lov vedrørende publikationer bestemt for unge kan oplyses, at det af en beretning fra 1965 om den særlige kontrolkommissions arbejde fremgår, at bestemmelsen i lovens art. 14 i 1964 er bragt i anvendelse på 3 blade og 28 bøger. I 1963 var tallene 2 og 28, men da de i tidligere år har været væsentligt højere (i 1958 således 21 og 117), er listen over bøger m. v., der ikke må udbredes blandt mindreårige eller udstilles offentligt, nu meget omfattende.

6. Den tyske forbundsrepublik.

I den tyske straffelov findes i §§ 184 og 184 a følgende bestemmelser:

»§ 184.

(1) Med fængsel i indtil et år og med bøde eller med én af disse straffe straffes den, som

1. falbyder, sælger eller uddeler utugtige skrifter, billeder eller fremstillinger, udstiller eller opslår dem på steder, der er tilgængelige for publikum, eller på anden måde udbreder dem, fremstiller dem med udbredelse for øje, eller i samme øjemed holder dem på lager, averterer eller anbefaler dem;
2. overlader eller tilbyder utugtige skrifter,

billeder eller fremstillinger mod vederlag til en person under seksten år.

3. på steder, hvortil publikum har adgang, udstiller genstande, der er bestemt til utugtigt brug, eller averterer eller anbefaler sådanne genstande til publikum;
- 3 a. offentligt på en måde, der støder an mod sædeligheden eller velanstændigheden, averterer eller anbefaler midler, genstande eller metoder, som tjener til at forebygge kønssygdomme, eller udstiller sådanne midler eller genstande på et sted, som publikum har adgang til;
4. udsteder offentlige meddelelser, som er bestemt til at hidføre utugtigt samkvem.

(2) Ved siden af fængselsstraffen kan dommen lyde på tab af de borgerlige rettigheder samt på, at polititilsyn kan foretages.«

»§ 184 a.

Den, som mod vederlag overlader eller tilbyder en person under seksten år skrifter, billeder eller fremstillinger, som, uden at være utugtige, groft krænker blufærdigheden, straffes med fængsel i indtil seks måneder eller med bøde.«

I det forslag til ny straffelov, der er forelagt forbundsdagen, indeholdes følgende bestemmelser:

»§ 220.

Utugtige skrifter og genstande.

Med hensyn til utugtige skrifter (§ 11, stk. 3)¹⁾ eller til utugtigt brug bestemte genstande gælder, at den, som

1. udbreder dem,
 2. udstiller, opslår eller foreviser dem eller på anden måde gør dem tilgængelige på et alment tilgængeligt sted, eller
 3. fremstiller eller mangfoldiggør dem, får dem leveret, lader tredjemand få dem, holder dem på lager, averterer eller anbefaler dem, indfører dem til denne lovs geografiske gyldighedsområde eller påtager sig at udføre dem herfra, for at de, eller deraf udtagne dele, skal udbredes eller gøres tilgængelige i henhold til pkt. 2,
- straffes med fængsel i indtil to år eller med bøde.

¹⁾ § 11, Stk. 3 lyder:

(3) I de bestemmelser, hvorfra der henvises til nærværende stykke, betragtes lyd gengivelsesapparater, billeder og andre fremstillinger på samme måde som skrifter.

§ 220 a.

Utugtige forevisninger.

(1) Den, som offentlig foranstalter utugtige forevisninger af mennesker eller som tolererer sådanne forevisninger i sine lokaler, straffes med fængsel i indtil to år eller med bøde.

(2) Med offentlig foranstaltning ligestilles en ikke-offentlig foranstaltning, såfremt den foretages mod vederlag eller i den hensigt at berige sig selv eller andre.

§ 221

Forebyggende midler mod kønssygdomme eller svangerskab.

Den, som på en måde der støder an mod sædeligheden eller velanstændigheden,

1. offentligt, i en forsamling eller gennem udbredelse af skrifter (§ 11, stk. 3) averterer eller anbefaler midler og metoder, hvis formål udelukkende eller overvejende er at forebygge kønssygdomme, sygdomme eller lidelser i kønsorganerne, eller svangerskab, eller
2. som udstiller sådanne midler på et alment tilgængeligt sted eller på anden måde gør dem tilgængelige,

straffes med fængsel i indtil to år, med hæfte eller bøde.«

Ved siden af straffelovens bestemmelser gælder en særlig *lov af 9. juni 1953 om udbredelse af skrifter, der er farlige for ungdommen* (Über die Verbreitung jugendgefährden Schriften).

Denne lov indeholder bl. a. følgende regler:

»Første afsnit.

Skrifter, der er farlige for ungdommen.

(1) Skrifter, som er egnede til at bringe sædeligheden hos børn eller unge i fare, skal opføres på en liste. Hertil hører fremfor alt skrifter, som er usædelige, som virker forrående, som ophidser til voldshandlinger, forbrydelser eller racehad eller som forherligger krigen. Opførelsen på listen skal bekendtgøres.

(2) Et skrift må ikke opføres på denne liste

1. udelukkende på grund af dets politiske, sociale, religiøse eller ideologiske indhold;
2. hvis det tjener kunst eller videnskab, forskning eller undervisning;
3. hvis dets udsendelse er i offentlig interesse, medmindre fremstillingsmåden er utilbørlig.

(3) På samme måde som skrifter behandles lydoptagelser, billeder og fremstillinger.

(4) Ved børn forstås i denne lov personer, som

endnu ikke er fyldt fjorten år, ved unge: personer som er fyldt fjorten, men endnu ikke atten år.

I tilfælde af ringe betydning kan der ses bort fra at opføre skriftet på listen.

Så snart det er bekendtgjort, at et skrift er opført på listen, må det hverken falbydes til eller gøres tilgængeligt for børn eller unge.

§ 4

(1) Når det er bekendtgjort, at et skrift er opført på listen, må skriftet ikke distribueres, udbredes, udlejes eller holdes på lager til sådant formål

1. gennem forhandlere uden for forretningslokaler eller gennem rejsende fra hus til hus,
2. i kiosker eller andre salgssteder, som kunderne ikke plejer at betræde,
3. gennem postordreforsendelse,
4. i erhvervsmæssige lejev biblioteker eller læsekredse.

(2) Forlæggere og mellemhandlere må ikke levere sådanne skrifter til personer, som driver handel under de i stk. I, pkt. 1, nævnte former, eller som er indehavere af virksomheder af den i stk. I, pkt. 2 til 4, omhandlede art.

§ 5

(1) I forretningsreklamer må der ikke henvises til, at der verserer eller har verseret en sag vedrørende skriftets opførelse på listen.

(2) Efter bekendtgørelsen om opførelse på listen er forretningsmæssig reklame gennem fremlæggelse eller ophængning af skriftet i butiksvinduer, i salgslokaler, eller på andre alment tilgængelige steder, gennem reklame eller annoncer, adresseløs postomdeling eller anden tilstillelse af propagandamateriale forbudt. Annoncer i boghandelens fagblade er tilladt.

(1) Skrifter, som medfører åbenbar, alvorlig fare for sædeligheden hos børn eller unge, er undergivet de i §§ 3 til 5 omhandlede indskrænkninger, uden at der kræves opførelse på listen med efterfølgende bekendtgørelse.

(2) Det samme gælder skrifter, som gennem billeder agiterer for nøgenkultur.

§ 7

Et periodisk skrift kan opføres på listen for et tidsrum af tre til tolv måneder, hvis der inden for tolv

måneder er blevet opført mere end to af dets numre på listen. Dette gælder ikke for dagblade og politiske tidsskrifter.

Andet afsnit.

Forbunds-kontrollkontor.

§ 8

(1) Til gennemførelse af denne lovs opgaver oprettes et forbunds-kontrollkontor.

Sjette afsnit.

Straffebestemmelser.

§ 21

(1) Den, som forsætligt overtræder §§ 3 og 6, eller som aftrykker eller offentliggør listen i forretningsmæssig reklameøjemed, straffes med fængsel i indtil et år og med bøde, eller med én af disse straffe. Er overtrædelsen sket af uagtsomhed, skal straffen være bøde.

(2) Stk. 1 gælder ikke, hvis et skrift, som er underkastet de i §§ 3 til 5 omhandlede indskrænkninger, udelukkende i henhold til § 6, stk. 2, falbydes til eller gøres tilgængeligt for børn eller unge af den, der har forældremyndigheden over dem, eller af deres værge, eller af tredjemand med de ovennævnte billigelse.

(3) Hvis et skrift, der er underkastet de i §§ 3 til 6 omhandlede indskrænkninger, bortset fra de i stk. 2 nævnte tilfælde, falbydes til eller gøres tilgængeligt for børn eller unge af den, der har forældremyndigheden over dem eller af deres værge, eller af andre unge, forbliver denne handling straf-fri. Retten kan se bort fra at idømme straf i henhold til stk. 1, hvis gerningsmanden, som har faldt skriftet til, eller gjort det tilgængeligt for børn eller unge, tilhører den kreds af personer, der er anført i strafferetsplejelovens § 52, stk. 1.

Det skal endvidere nævnes, at lovens § 14 bestemmer, at skrifter, der findes utugtige eller blufærdighedskrænkende i henhold til straffelovens §§ 184 eller 184 a, skal optages på listen, ligesom det følger af § 18 a, at et skrift, der i det væsentlige indholdsmæssigt svarer til et andet skrift, som allerede er optaget på listen, også skal optages.

Med hensyn til bestemmelsernes anvendelse i praksis er det for straffelovrådet oplyst, at »Tyvens dagbog«, »Sexus« eller »Justine« ikke er optaget på de særlige lister over bøger, der er forbudt for børn, medens dette derimod er tilfældet med tyske udgaver af »Fanny Hill«; en engelsk-sproget udgave af samme bog forhandles imidlertid frit.

7. Holland.

Hovedbestemmelsen findes i den hollandske straffelovs § 240:

»- 1. Den, som udbreder, udstiller offentligt eller opslår et skrift, hvis indhold han kender, en afbildning eller genstand, som er ham bekendt, og som er anstødelig mod ærbarheden (aanstotelijk voor de eerbaarheid), fremstiller sådanne genstande til at blive udbredt offentligt, udstillet eller opslået, såvel som den som indfører, transithandler, udfører eller har sådanne genstande på lager,

åbent anviser sådanne genstande eller ved skriftlig kolportage tilbyder eller anviser disse genstande som erhvervelige, straffes med fængsel på højst 1 år eller en pengebøde på højst 6.000 gylden. Med samme straf straffes den, som offentligt fremfører indholdet af et sådant skrift, såfremt han kender det.

- 2. Den, som udbreder, offentligt udstiller eller opslår noget skrift, nogen afbildning eller nogen genstand, som er anstødelig mod ærbarheden,

indfører, transitforhandler, udfører eller har på lager sådanne genstande med henblik på, at disse offentligt kan udstilles eller opslås,

ved skriftlig kolportage tilbyder eller anviser disse som erhvervelige, straffes, såfremt han har alvorlig grund til at formode, at skriftet, afbildningen eller genstanden er anstødelig mod ærbarheden, med fængsel eller hæfte på højst 6 måneder eller pengebøde på højst 6.000 gylden. Med den samme straf straffes den, som offentligt fremfører indholdet af et sådant skrift, såfremt han har alvorlig grund til at formode, at dette er krænkende for blufærdigheden.

— 3. Såfremt den skyldige vanemæssigt eller erhvervmæssigt begår den i første stykke nævnte lovovertrædelse, kan der pålægges en fængselsstraf på højst 2 år eller en pengebøde på højst 10.000 gylden.«

Endvidere findes i § 451 bis følgende forbudsregler vedrørende offentlig udstilling samt overladelse til mindreårige af skrifter m. v. af ophidsende karakter:

»-1. Med hæfte af højst to måneder eller en pengebøde på højst fire hundrede gylden straffes:

1°. den, som på pladser, som er bestemt til offentlig færdsel, offentligt udstiller, falbyder eller opslår noget skrift, hvoraf den læseligt anførte titel, omslaget eller indholdet sigter til at pirre ungdommens sanselighed, hvilket tillige gælder om enhver afbildning eller genstand, som er egnet til at pirre ungdommens sanselighed;

2°. den, som på pladser, som er bestemt til offentlig færdsel, offentligt fremfører indholdet af noget skrift, som er egnet til at pirre ungdommens sanselighed.

- 2. Med den samme straf straf fes:

1°. den, som faldbyder, midlertidigt eller varigt afstår eller overlader til eller fremviser for en mindreårig under 18 år nogen afbildning eller genstand, som er egnet til at pirre ungdommens sanselighed;

2°. den, som fremfører indholdet af et sådant skrift i overværelse af en mindreårig under 18 år.«

I det hollandske justitsministerium findes et *centralt kontrolbureau*, der registrerer alle oplysninger vedrørende utugtige publikationer m. v.

Såvel politiet som statsadvokaturen kan indhente rådgivende udtalelser fra bureauet. I praksis indhentes sådanne udtalelser ofte, inden der tages nærmere retslige skridt, og mange straffesager behandles af statsadvokaturen i nært samarbejde med centralbureauet.

I 1930 nedsattes endvidere en *rådgivende kommission*, som har til opgave over for justitsministeren at udtale sig om, hvorvidt: bestemte publikationer, billeder eller genstande kan betragtes som anstødelige mod ærbarheden eller som egnede til at ophidse ungdommen. Kommissionen er sammensat af en strafferetskyndig, en sprogvidenskabsmand, en psykiater, en kunsthistoriker, en mellem-skolelærer og 2 kvindelige medlemmer, der beskæftiger sig med ungdomsarbejde. Præsident er et af medlemmerne af statsadvokaturen ved højesteret. Som kommissionens sekretær fungerer centralbureauets chef.

Såvel anklagemyndigheden som medlemmer af dommerkollegierne kan anmode justitsministeren (den rådgivende kommission) om dennes mening med hensyn til et bestemt skrift.

Om den praktiske anvendelse af de om-

talte straffenorner er det oplyst, at »Tyvens dagbog«, »Sexus« og »Justine« sælges på originalsprogene, medens hollandske oversættelser ikke foreligger. Derimod har anklagemyndigheden over for importøren af en amerikansk udgave af »Fanny Hill« henstillet, at udbredelsen blev standset; denne opfordring blev fulgt. En uforkortet hollandsk oversættelse af bogen er ved en underrettsdom, der dog efter det oplyste ville blive anket, kendt utugtig. Forkortede udgaver af bogen på såvel originalsproget som i oversættelse forhandles frit.

8. Belgien.

Den belgiske straffelov indeholder navnlig følgende bestemmelser om pornografi:

»§ 383. Enhver, der har udstillet, solgt eller omdelt sange, flyveskrifter eller andre skrifter, hvad enten de er trykt eller ej, figurer eller billeder, der støder an mod velanstændigheden («*contraires aux bonnes mœurs*»), vil blive idømt fængsel fra otte dage til seks måneder og en bøde fra seksogtyve francs til fem hundrede francs.

Med samme straffe anses enhver, der har sunget, oplæst, fremsagt, ladet høre eller fremført obsceniteter i forsamlinger eller på offentlige steder, som omhandlet i artikel 444, § 2.

Med samme straffe anses:

enhver, der med henblik på handel eller omdeling har fremstillet, ligget inde med, importeret eller ladet importere, transporteret eller ladet transportere, afgivet til speditør eller omdeler eller ved et hvilket som helst reklamemiddel har annonceret sange, flyveskrifter, skrifter, figurer eller billeder, der støder an mod velanstændigheden;

enhver, der har udstillet, solgt eller omdelt emblemer eller genstande, der støder an mod velanstændigheden, eller med henblik på handel eller omdeling har fremstillet eller ligget inde med, importeret eller ladet importere, transporteret eller ladet transportere, afgivet til speditør eller omdeler eller ved et hvilket som helst reklamemiddel har annonceret sådanne emblemer eller genstande;

enhver, der har udstillet eller omdelt genstande, der særligt er bestemt til at for-

hindre svangerskab, eller som har reklameret for at støtte salget deraf;

enhver, som i vindingsøjemed har fremmet andres lidenskab ved at udstille, sælge eller omdele trykte eller ikke trykte skrifter, som udbreder kendskabet til midler til at forhindre svangerskab, idet de anbefaler anvendelsen eller giver anvisninger på, hvorledes de kan fremskaffes eller benyttes,

1. § 386. . . . (forhøjet straf, når holdet er begået over for mindreårige) . .

§ 386 a. Med fængsel fra seks måneder til to år og bøde fra tusinde francs til fem tusinde francs straffes enhver, der til mindreårige, der ikke er fyldt atten år, sælger eller omdele eller på eller ud mod offentlig vej udstiller uanstændige billeder, figurer eller genstande, der er af en sådan natur, at de kan påvirke deres fantasi i skadelig retning.

De billeder, figurer og genstande, der udstilles, udbydes til salg eller til omdeling, vil blive beslaglagt af enhver kriminalpolitiofficer efter ordre fra fredsdommeren eller politidommeren i kantonen, og i tilfælde af domsfældelse vil de blive konfiskeret.

I en særlig lov af 11. april 1936 er det bestemt, at kongen efter vedtagelse i ministerråd kan forbyde indførsel til Belgien af bestemte udenlandske obscøne publikationer.

Det er oplyst, at indførselsforbud i henhold til loven af 1936 er nedlagt over for »Fanny Hill« og »Justine«, medens der ikke foreligger oplysninger om tilsvarende indgreb over for »Tyvens dagbog« eller »Sexus«.

De belgiske myndigheder har oplyst, at det er vanskeligt at give en nærmere beskrivelse af retsstillingen, idet udtrykket »contraires aux bonnes mœurs« ikke dækker det samme til forskellige tider og i forskellige samfundslag. Man kan imidlertid fastslå, at bestemmelsen tager sigte på at beskytte den offentlige sædelighed; en overtrædelse forudsætter ikke nødvendigvis, at en bestemt persons blufærdighed er blevet krænket, og heller ikke, at en skadevirkning kan påvises.

9. USA.

a. Enkeltstaternes regler.

Hver af de 50 amerikanske enkeltstater ved-

tager sin egen straffelovgivning, og i alle de statslige straffelove (vistnok med en enkelt undtagelse) findes der bestemmelser om straf for pornografi (»obscenity«). Der er mange forskelligheder med hensyn til den nærmere afgrænsning af de handle måder, som er strafbare, (indførsel, forhandling, reklamering etc.), men det er almindeligt at benytte ordet »*obscene*« som betegnelse for de skrifter, billeder, genstande m. v., som søges bekæmpet. Fortolkningen af dette ord er i princippet en opgave af samme art som den, der foreligger i dansk ret med hensyn til ordet »utugtig«. Der forekommer i statslig lovgivning nogle sproglige variationer, f. eks. i staten New Yorks straffelov: »any obscene, lewd, lascivious, filthy, indecent or disgusting book etc.« En sådan opregning ændrer næppe væsentligt i den mening, som er indeholdt i ordet »obscene«, og efter den nedenfor omtalte fortolkning af forfatningen må det antages, at staterne ikke ved tilføjjelsen af ord som de nævnte kan gøre området for strafbar pornografi videre end det, som efter Højesterets opfattelse betegnes ved ordet »obscene«.

I den »Model Penal Code« (dvs. mønsterstraffelov), som siden 1953 er udarbejdet af »American Law Institute«, er der også givet forslag til en ensartet statslig regulering af spørgsmålet om pornografi. Der foreslås her følgende definition: »Et objekt er utugtigt, når det, betragtet som en helhed, i dominerende grad appellerer til sanselig interesse (»prurient interest«), dvs. til en uværdig eller sygelig interesse i nøgenhed, seksualitet eller ekskretion (»a shameful or morbid interest in nudity, sex or excretion«), og hvis det tillige går væsentligt ud over tilvante grænser for oprigtig beskrivelse eller fremstilling af sådanne forhold. Den nævnte dominerende tendens skal bedømmes i relation til almindelige voksne mennesker, medmindre det fremgår af objektets karakter eller omstændighederne ved dets udbredelse, at det er beregnet for børn eller et andet særlig modtageligt publikum. Ikke-fremkaldte fotografier, forme, clichéer o. l. skal anses som utugtige, uanset at der kræves en fremkaldelse eller anden behandling for at gøre den utugtige egenskab åbenbar eller bevirke spredning« (»Model Penal Code, Proposed Official Draft«, 1962, section 251.4 (1)). Be-

Stemmeisen opregner endvidere de handlinger, som skal være strafbare: salg, forskaffelse, falbydelse, avertering, offentlig forevisning etc. Om forarbejderne til det endelige forslag henvises til »Model Penal Code, Tentative Draft No. 6«, 1957, p. 1 ff.

b. *Forbundslovgivning.*

Ved siden af reglerne i staternes straffelove findes der også i den federale lovgivning bestemmelser om pornografi. Der er således bestemmelser, som under strafsvar forbyder postforsendelse, indførsel, mellemstatslig befordring etc. af utugtige skrifter, billeder, film etc., uanstændige radioudsendelser etc. (United States Code Annotated §§ 1461-65 og flere bestemmelser).

Af størst betydning på det federale plan er dog den omstændighed, at den amerikanske forfatning antages at sætte grænser for, hvor langt statslige og federale myndigheder kan udstrække forbud mod pornografi. Enkeltstaternes lovgivning og domstole kan herved undergives en form for federal kontrol, som udøves af Højesteret.

Det vigtigste spørgsmål har i den forbindelse været, hvor langt straffelovgivningen kan gå uden at komme i konflikt med de bestemmelser i forfatningens 1. og 14. tillæg, der beskytter tale- og trykkefriheden. To af Højesterets ni dommere (*Black* og *Douglas*) er af den opfattelse, at forfatningens beskyttelse af tale- og trykkefrihed ikke kan begrænses ved nogen form for forbud mod pornografi. Rettens flertal tager afstand fra dette ekstremt liberale standpunkt, men det har været et problem at afgrænse, hvilke indgreb i tale- og trykkefrihed forfatningen tillader. I de senere år er der gennem betydningsfulde domme sket en væsentlig afklaring af de kriterier, som her kommer i betragtning.

I sagen *Roth v. United States* (354 US Reports 476 (1957)) fastslog Højesteret, at der findes et område af pornografi, som lovgivning og domstole kan bekæmpe uden at komme i konflikt med forfatningen. Det drejer sig om utugtige skrifter, som behandler seksuelle forhold således, at de appellerer til sanselig interesse (»prurient interest«, sml. ovenfor om »Model Penal Code«), og som er »fuldstændig uden legitimerende samfundsmæssig betydning«. Senere domme, bl. a. *Ja-*

cobellis v. Ohio (378 US Reports 184 (1964)) har uddybet disse kriterier. Det følger af dommene, at en stat gyldigt kan lovgive mod skrifter m. v. *indenfor* det således afgrænsede område. Derimod vil lovgivning og domme om skrifter, der ikke opfylder de af Højesteret formulerede betingelser, blive tilsidesat som forfatningsstridige.

I marts 1966 kom »Fanny Hill« til pådømmelse i Højesteret og blev frifundet med seks stemmer mod tre (»*A Book named »John Cleland's »Memoirs of a Woman of Pleasure« v. Attorney General of the Commonwealth of Massachusetts*«, 86 Supreme Court Reporter 975 (1966)). Bogen var med fire stemmer mod tre blevet kendt utugtig ved Massachusetts Højesteret i henhold til denne stats lovgivning, som i sig selv fandtes forenelig med forfatningens krav. (I New York var bogen blevet frifundet.) Der havde været en omfattende bevisførelse med afhøring bl. a. af litteraturprofessorer. Den federale Højesterets flertal resumerede den forfatningsfortolkning, som var fremkommet gennem *Roth*-sagen og de senere domme: det fulgte heraf, at pornografi kun kunne rammes, hvis et skrift (a) som helhed betragtet havde en appel til sanselig interesse som dominerende tema, (b) var åbenbart anstødeligt ved at stride mod en nutidig samfundsmæssig standard vedrørende beskrivelsen af seksuelle forhold, og (c) var fuldstændig blottet for legitimerende samfundsmæssig værdi. Frifindelsen af »Fanny Hill« var begrundet med, at det sidstnævnte krav ikke var opfyldt. Der måtte efter flertallet opfattelse *ikke* ske en afvejning af den samfundsmæssige (in casu: litterære og historiske) værdi overfor grovheden af bogens skilddringer eller dens grad af direkte appel til lave interesser. Den samfundsmæssige værdi var et selvstændigt kriterium, og da bogen efter den foretagne bevisførelse havde en vis værdi, var det efter flertallets mening klart, at Massachusetts domstole ikke havde iagttaget det ovenfor under (c) nævnte forfatningsmæssige krav. En af dommerne, *Douglas*, udtalte: »Vi er dommere, ikke litterære eksperter eller historikere eller filosoffer. Vi er ikke kompetente til at afgive selvstændige domme om værdien af denne eller hin bog, undtagen i vor egenskab af private borgere . . . Skal der være censur, må man tage hen-

syn til den mening, der fremsættes af eksperter i spørgsmål om litterær fortjeneste eller historisk betydning«. De tre dommere, som ville stadfæste domfældelsen af »Fanny Hill«, havde lidt divergerende begrundelser for deres standpunkt, men de var enige om, at der ikke forelå værdier ved bogen, som kunne bringe den udenfor den statslige lovgivnings rækkevidde. De synes at have ment, at »Fanny Hill« ud fra en helhedsvurdering hørte til den »hard-core pornography«, som en stat kan forbyde.

I en anden sag, *Mishkin v. State of New York* (86 Supreme Court Reporter 958 (1966)) anvendte Højesteret samtidig sine retningslinier på et stort antal tarvelige skrifter, der

var fundet utugtige i henhold til New Yorks lovgivning. Domfældelsen blev stadfæstet med seks stemmer mod tre. Det var i denne sag oplyst, at forlæggeren havde instrueret forfatterne om at tilstræbe en fremstillingsform, der lagde vægt på sadisme, masochisme og andre yderliggående praktiker, således at der kunne påregnes salg til personer, der fik en seksuel stimulans ud af læsningen. Dommen bekræfter, at der selv efter frifindelsen af »Fanny Hill« er et område af pornografi, som kan rammes ved staternes regler om »obscenity«, bl. a. når det drejer sig om udpenslede skildringer af afvigende seksuelle praktiker, blottet for litterær værdi.

VI.

FORTOLKNINGEN AF PORNOGRAFI-REGLERNE I STRAFFELOVEN m. v.

De fortolkningsproblemer, som knytter sig til straffelovens § 234, samler sig om to principielt forskellige hovedspørgsmål:

Bestemmelsen angår skrifter, billeder, genstande, foredrag, forestillinger og udstillinger, der har et sådant *indhold*, at de må anses for *utugtige* (§ 234, stk. 1), eller - for så vidt angår skrifter og billeder — som, uden at de kan anses som egentlig utugtige, *udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål* (§ 234, stk. 3). Det første fortolkningsproblem bliver herefter at bestemme begrebet »utugtig« i § 234, stk. 1 (A nedenfor) og den udvidelse heraf, som »spekulationsreglen« i § 234, stk. 3, betyder (B, s. 42).

Det andet hovedspørgsmål er fastlæggelsen af de *typer af handlinger* vedrørende utugtige skrifter m. v., bestemmelsen angår; der sigtes herved til fortolkningen af udtrykkene: »tilbyder eller overlader« (en person under 18 år utugtige skrifter m. v.), »offentliggør eller udbreder« eller i sådan hensigt »forfærdiger eller indfører« (utugtige skrifter m. v.) og »foranstalter offentligt foredrag, forestilling eller udstilling« (C. s. 42).

I afsnit D (s. 45) gøres nogle bemærkninger om forholdet mellem § 234 om pornografi og § 232 om blufærdighedskrænkelser.

Endelig gives der i afsnit E (s. 45) en kort omtale af politivedtægternes regler.

grænsning af det strafbares område og overladt til domstolene at fastlægge bestemmelsens nærmere indhold under hensyn til skiftende opfattelser i samfundet.

Det var ønsket om at give bestemmelsen denne ubestemte karakter, der førte til, at den definition af »utugtig«, som fandtes i *kommissionsbetænkningen af 1912*, udgik (»som utugtigt anses . . . når de må anses at have til formål at vække og pirre sanselig attrå, eller når de uden berettiget øjemed blotstiller kønslige forhold på en måde, der er egnet til at krænke blufærdigheden«). Der henvises til s. 11 ovenfor.

Torp anførte i sin betænkning fra 1917, at udtrykket »uden berettiget øjemed blotstiller« var både vagt og farligt. »Rigorister« ville fristes til at hævde, at alene videnskabeligt øjemed kunne berettiggø sådan blotstilleren, og derved ville litteraturens og kunstens frihed være truet. I *straffelovsbetænkningen af 1923* anførtes, at det næppe var muligt at give en tilfredsstillende definition af, hvad der skal forstås ved »utugtig«. Kommissionen mente derfor, at afgørelsen ligesom hidtil i de enkelte tilfælde måtte overlades til domstolenes skøn. Man fandt dog anledning til at bemærke, at straf kun burde bringes i anvendelse over for den egentlige pornografiske litteratur. Kommissionen gav således udtryk for, at en snæver fortolkning burde anlægges.

A. Begrebet »utugtigt« i § 234, stk. 1.

1. Forarbejder.

Ved anvendelsen af dette udtryk har man bevidst givet bestemmelsen karakter af en retlig standard; man har undladt en præcis af-

2. Den strafferetlige teori.

Spørgsmålet om, hvorledes afgrænsningen af det strafbares område bør ske, er i den nyere strafferetlige teori behandlet af bl. a. *Oluf H. Krabbe*, *H. Tamm*, *Stephan Hurwitz* og *J. Trolle*.

Om den nærmere fastlæggelse af begrebet »utugtig« udtaler *Krabbe* (Borgerlig Straffelov, 4. udg., 1947, s. 534 ff):

»En kønsusædelig (utugtig) Fremstilling foreligger ikke, naar Kønslivets Forhold benyttes som faktisk Grundlag for videnskabelige Undersøgelser eller til Drøftelse af etiske eller retlige Problemer, selv om den saglige Gennemførelse er værdiløs og Fremstillingen kan vække Anstød hos Personer, for hvem den ifølge Publikationens kendelige Begrænsning ikke er bestemt; heller ikke, naar kønslige Forhold benyttes som Grundlag for digteriske eller kunstneriske Produktioner, selv om disse æstetisk set er af ringe Værdi. Afgørelsen maa bero paa et objektivt Skøn, ikke paa, hvad der har været Forfatterens Mening. I Almindelighed vil hele Værkets Tendens være af Betydning, men Retsanvendelsen frembyder dog Eksempler paa Anvendelse af L. 66 § 184 i Tilfælde, hvor Forfatteren maa antages at have været klar over den usædelige Karakter af enkelte Skildringer i et Værk, hvis Tendens eller Formaal ikke kunde anses som utugtigt, jfr. H. D. i U. 1918 A, 721; seogsaa U 1882, 615 (H)«.

I en artikel fra 1952 (Juristen 1952, s. 181 ff) der tager sit udgangspunkt i dommen vedrørende Herman Bangs bog »Haabløse Slægter«, Uf R 1882, 615 H, når *H. Tamm* på grundlag af en gennemgang af retspraksis til det resultat, at også værker af litterær værdi uden utugtigt formål kan være strafbare, når seksuelle passager er mere detaljerede, end formålet kræver:

»Selv hvor et skrift er af utvivlsom litterær værdi og er skrevet uden utugtigt formål, må skriftet dog anses for utugtigt, når det indeholder væsentlige afsnit, som skildrer kønslige forhold på en sådan måde, at skildringernes form og indhold på grovere vis og under hensyn til den læserkreds, for hvilken skriftet er bestemt, strider imod det på udgivelsestidspunktet her i landet efter den almindelige samfundsmoral herskende sædelighedsbegreb.«

En tilsvarende sætning antoges at gælde for billedlige fremstillinger, og der henvistes herved til dommen i UfR 1937, s. 1159 0 (om malerier).

I en artikel i Juristen 1966, s. 65 ff, har *Tamm* gennemgået den senere retsudvikling. Det præciseres, at pornografibegrebet som en retlig standard er noget relativt, som veksler med tiderne og er forskelligt i forskellige lande. Men forfatteren finder under denne forudsætning fortsat den i 1952

givne definition af begrebet »utugtig« dækkende.

Hurwitz har i sin Kriminalret, Speciel del, s. 210, givet følgende bestemmelse af begrebet:

»Efter den nu herskende opfattelse må et skrift (billede) for at kunne betragtes som kriminelt utugtigt 1) give en særlig indgående, pirrende eller anstødelig skildring af seksuelle forhold, og 2) ikke være legitimeret som led i en videnskabelig, seksualoplysende eller litterært præget fremstilling. Vanskeligheden ligger særlig i bedømmelsen af den under 2) angivne betingelse. Med den frihed, der efterhånden er blevet anerkendt for den populærvidenskabelige og skønlitterære behandling af seksuelle emner, er området for den strafbare pornografi i det væsentlige blevet begrænset til smudslitteratur, der lægger an på sjofle skildringer og billeder, obscøne fotos etc.

Efter det anførte må der ud over skriftets indhold og form tillægges den *tendens*, der ligger bag offentliggørelsen - eller værkets videre udbredelse til nye køberkredse — afgørende vægt. Seksualskildringer i litterært eller kunstnerisk prægede arbejder bør som altovervejende regel ikke kunne medføre strafansvar for pornografi. På den anden side kan det ikke udelukke strafansvar, at den tiltalte ikke selv har bedømt skriftet som pornografisk, eller har ment, at det tjente et berettiget formål.«

Et yderligere bidrag til den juridiske teoris behandling af pornografibestemmelsen findes i *J. Trolles* kommentar til højesteretsdommen i sagen mod »Fanny Hill« (UfR 1965 B., s. 255 ff). Denne kommentar vil blive omtalt nedenfor s. 37 i forbindelse med dommen.

3. Retspraksis.

En beskrivelse af gældende ret med hensyn til det her omtalte spørgsmål kan alene ske på grundlag af en analyse af nyere retspraksis. Det er imidlertid klart, at også anklagemyndighedens tiltalepraksis er af betydning for fastlæggelsen af det strafbares område og derfor må indgå i beskrivelsen af den gældende retstilstand.

a. Skrifter.

Medens der i 1930'erne var ikke helt få domme om pornografi, navnlig vedrørende forskellige »hæfter«, synes den ro omkring por-

nografispørgsmålet, der karakteriserede 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne, jfr. ovenfor s. 7, også at have givet sig udtryk i anklagemyndighedens og domstolenes arbejde; der er i denne periode meget få pornografisager.

Fra disse år kan der dog måske være grund til at nævne østre landsrets dom af 14. august 1944 (I 133/1944, utrykt), hvorved tre udgivere af seriehæfter - bl. a. »Detektivmysterier«, der hovedsagelig var oversættelser af amerikanske hæfter - blev idømt hæftestrafte. Sagerne drejer sig om hæfter, der i dag næppe ville blive anset for omfattet af § 234. Det var i denne sag, retslægerådet afgav de nedenfor s. 50 omtalte erklæringer af 11. juli og 7. august 1944 (bilag 9, s. 92).

I midten af 1950'erne måtte anklagemyndigheden imidlertid tage stilling til tiltale-spørgsmålet vedrørende flere bøger.

Den 18. maj 1954 besluttede rigsadvokaten, at der ikke skulle rejses tiltale mod udgiveren af Henry Millers bog »Krebsens vendekreds«. Bogens vidtgående seksualskildringer fandtes legitimeret som led i en fremstilling, der var båret af en kunstnerisk intention.

Den 19. juli 1955 traf rigsadvokaten tilsvarende afgørelse vedrørende samme forfatters bog »Stenbukkens vendekreds«.

I december 1955 forelagde rigsadvokaten for justitsministeriet spørgsmålet om tiltalerejsning i anledning af udgivelsen af Genets »Tyvens dagbog«. Rigsadvokaten indstillede, at der ikke rejstes tiltale, idet det bl. a. anførtes: »Skal det overhovedet være muligt at anlægge en linie med hensyn til skrifter af denne art, ser jeg ikke rettere, end at bøger, der utvivlsomt har intentioner udover det pornografiske, og som yderligere hidrører fra forfattere, der i øvrigt - med rette eller urette — har en litterær position, må holdes udenfor.« Justitsministeriet tiltrådte den 22. december 1955 rigsadvokatens indstilling om at undlade tiltalerejsning.

I 1955 blev anklagemyndigheden bekendt med en engelsk udgave af en anden selvbiografisk bog af Henry Miller: »The Rosy Crucifixion«, med undertitlen »Sexus« (udgivet i Frankrig). Det måtte antages, at der også i dette tilfælde var tale om et litterært værk båret af kunstneriske intentioner, men nogle af bogens skildringer, særligt af en voldtægtsscene i bogens slutning, forekom ved

deres sadistiske præg så groft anstødelige, at det kunne betvivles, at beskrivelsen var legitimeret ved bogens formål. Tiltale-spørgsmålet blev sat i bero på spørgsmålet, om der ville udkomme en dansk udgave. I august 1956 udkom på dansk en bog »Sexus«, der alene omfattede 3 af originaludgavens 5 afsnit og ikke voldtægtsscenen. Når bogen var beskåret på denne måde, skilte den sig ikke afgørende ud fra, hvad der tidligere var udgivet af samme forfatter, og der rejstes derfor ikke tiltale. I foråret 1957 udkom Sexus II, der indeholdt de to sidste afsnit af »The Rosy Crucifixion«; også i dette tilfælde undlod man dog at rejse tiltale. (Det er over for rådet oplyst, at der ved denne afgørelse blev lagt en vis vægt på, at bogen allerede var på markedet, og at en tiltale formentlig ville have haft en betydelig salgsstimulerende virkning). I Norge blev denne bog ved dom anset for utugtig, jfr. ovenfor s. 22.

Der blev ikke herhjemme rejst tiltale i anledning af Agnar Mykles bog »Sangen om den røde rubin«, således som det skete i Norge, jfr. s. 22. Der blev ikke indgivet anmeldelse mod bogen, og anklagemyndigheden tog ikke af egen drift spørgsmålet om tiltalerejsning op til behandling.

Af retspraksis fra denne periode kan nævnes, at østre landsret den 19. april 1956 stadfæstede en kendelse afsagt af Københavns byret, hvorefter en begæring om beslaglæggelse af bogen »Den duftende have« ikke kunne tages til følge. En tysk udgave af samme bog var ved en byretsdom af 1939 kendt utugtig. Bogen var en oversættelse af et originalt arabisk værk fra det 16. århundrede, og man lagde ved afgørelsen vægt på den litterære værdi og på, at skildringerne — omend meget detaljerede — ikke var af grov karakter. Endvidere nævnes i begrundelsen, at det efter bogens ydre udstyr og den af forlaget anvendte udsendelsesmåde ikke kunne antages tilsiget i spekulationshensigt at søge bogen udbredt til en videre køberkreds, ligesom også den lange tid, bogen allerede havde været i offentlig handel, blev nævnt, jfr. J.D. 1958, s. 24. Efter landsrettens afgørelse, som justitsministeriet ikke fandt anledning til at indbringe for højesteret, besluttede rigsadvokaten at undlade tiltale.

Et vist billede af, hvorledes man i disse år trak grænsen over for det strafbares om-

råde, giver dommen i UfR 1958, s. 414 0. Det var i forbindelse med denne sag, at retslægerrådet afgav den nedenfor s. 50 omtalte erklæring af 28. december 1956 (bilag 9, s. 92). Ved dommen skete der domfældelse for indførsel og videresalg af en række engelsksprogede bøger og nogle hæfter. Blandt bøgerne var John Clelands »Memoirs of a Woman of Pleasure« (senere oversat som »Fanny Hill«, jfr. nedenfor) og de Sades »The Bedroom Philosophers« og »Justine«.

Landsretten fandt, at samtlige bøger ved indgående skildringer gav »så anstødelige fremstillinger af seksuelle forhold uden at tjene noget berettiget formål eller interesse«, at de måtte betegnes som utugtige. Hvad særlig angik genudsendelsen af delands og de Sades bøger fandt retten, at denne »ikke vel kan have andet formål end spekulation i salg af utugtige skrifter«.

Retten lod dog straffen bortfalde efter straffelovens § 84, stk. 1, nr. 3, jfr. stk. 2 (undskyldelig retsvildfarelse), jfr. herved ovenfor s. 10, men konfiskerede bøger og hæfter samt den tiltaltes udbytte ved salget.

Fra de nærmest følgende år foreligger der ingen domme om utugtige skrifter, hvori- mod der fra 1964 verserer sager om et betydeligt antal bøger.

Størst interesse knytter sig til sagen om »Fanny Hill« (UfR 1965, s. 415 H), den danske oversættelse af John delands »Memoirs of a Woman of Pleasure«, der var blevet anset for utugtig ved den ovennævnte landsretsdom i UfR 1958, s. 414 0. Der skete under den nye sag frifindelse ved alle tre instanser (i landsretten og højesteret dog med dissens). I det følgende refereres højesteretsdommen:

Fire af de 7 dommere, der deltog i pådømmelsen, lagde afgørende vægt på den frihed, der i nutiden råder med hensyn til skildring af seksuelle foreteelser, og på, at der i overensstemmelse hermed i de senere år, uden at det har givet anledning til påtale, er fremkommet adskillige bøger, der i den nævnte henseende er præget af den mest vidtgående realisme. Set på denne baggrund fandtes der ud fra en helhedsvurdering af John delands mere end 200 år gamle bog, der efter nogle af de foreliggende erklæringer fra litteraturkyndige ikke var uden en

vis litterær værdi, overvejende betænkeligt at fastslå, at bogen var utugtig i straffelovens forstand, uanset at dens indhold hovedsagelig er stærkt detaljerede skildringer af seksuelle forhold. Der blev herunder også taget hensyn til bogens stilistiske udformning og dens romantiserede milieu.

En dommer, der stemte som flertallet, tiltrådte flertallets udtalelse om betydningen af den i nutiden rådende frihed i omtalen og skildringen af seksuelle forhold. På baggrund heraf fandt denne dommer, der ikke tillagde de afgivne erklæringer om bogens litterære værdi betydning, det overvejende betænkeligt at anse den for strafbart utugtig. Det bemærkedes herved, at dens alder, dens fortidige og urealistiske milieu og polerede sprogbrug i nogen grad fandtes at mindske det anstødelige i dens skildringer, og at den ikke i sit ydre udstyr var provokerende.

En dommer, der ligeledes stemte som flertallet, udtalte, at seksuallitteratur med indgående og hæmningsfri beskrivelser af kønsakter gennem en årrække har fået en sådan udbredelse i befolkningen, at det ikke længe kan lægges til grund, at en almindeligt herskende opfattelse fordømmer sådanne skildringer i den grad, at de kan betegnes som kriminelt utugtige, ej heller selv om de er egnede til eller sigter til at virke erotisk opstemmende. Det havde vel i mange tilfælde drejet sig om værker, hvis vidtgående frisprog af myndighederne var anset for legitimeret ved værkets litterære værdi; men heraf fulgte ikke, at den ovennævnte ændring i den almindeligt herskende opfattelse var begrænset til værker af litterær værdi. Det kunne herefter ikke føre til domfældelse, at hovedindholdet af »Fanny Hill« var detaljerede beskrivelser af kønsakter, og at beskrivelserne åbenbart skulle tjene til erotisk opstemning af læseren. Bogen fandtes ikke at kunne betegnes som groft anstødelig.

Kun én dommer dissenterede med hensyn til resultatet. Denne dommer fandt at måtte lægge vægt på, at den altovervejende del af bogen består af fremstillinger af seksuelle forhold med i høj grad anstødelige, detaljerede skildringer af disse, herunder af deltagernes kønsorganer, potens og reaktioner under samlejer, og i nogle tilfælde med islet af vold og sadisme, samt at disse skildringer kun er knyttet sammen af en spin-

kel og banal handling. Dommeren fandt, at bogen ikke havde en værdi i litterær eller anden henseende, som kunne berettiggørelsen af de nævnte omfattende, anstødelige skildringer, og at bogen derfor - uanset den efterhånden i stigende grad anerkendte frihed i skildringen af seksuelle emner som led i litterære eller kunstneriske værker - måtte anses for utugtig i straffelovens forstand.

Dommen er kommenteret af *Trolle* i UFR 1965 B., s. 255 ff. Det fremhæves her, at domstolenes opgave ikke var at tage stilling til, om pornografi bør være strafbar, eller om pornografi er skadelig, men alene, om bogen var »utugtig« i straffelovens § 234's forstand. Det påpeges, at det nævnte begreb er en retlig standard, som må udfyldes af domstolene og kan ændre indhold med tiden, alt eftersom befolkningens opfattelse skifter. Den højesteretspraksis, der tidligere havde foreligget om emnet, fandtes uden større interesse for den afgørelse, der skulle træffes, hvorimod de norske domme om Mykles »Den røde Rubin« og Millers »Sexus«, jfr. ovenfor s. 22, var af væsentligere betydning.

Med hensyn til teoriens opfattelser af spørgsmålet om anvendelsen af § 234 på værker med litterære intentioner peger *Trolle* på den forskel, der er mellem Tamms synspunkter i *Juristen* 1952, s. 181 ff (jfr. ovenfor s. 34) og de øvrige teoretiske fremstillinger. Tamm når til den konklusion, at selv et værk af utvivlsom litterær værdi og skrevet uden utugtigt formål må anses for utugtigt, når det indeholder væsentlige afsnit, der på grovere måde overskrider det almindeligt herskende sædelighedsbegreb (afvejning af anstødeligheden i fremstillingen med den kunstneriske værdi); den øvrige teori synes derimod at opfatte stillingen således, at der, når et værk har en selv ringe kunstnerisk kvalitet, skal meget til for at anse det for utugtigt i straffelovens forstand (»tærskelprincippet«).

Efter en gennemgang af de forskellige vota når *Trolle* til det resultat, at der blandt flertallets 6 dommere formentlig har været overvejende tilslutning til afvejningsprincippet, således at disse dommeres deling i 3 grupper mere beror på en forskellig vurdering af de to komponenter, der indgår i afvejningen

— nemlig om fremstillingen er så anstødelig, at den kun kan passere under hensyn til den eventuelle kunstneriske kvalitet, og om der i givet fald forelå en sådan kunstnerisk kvalitet, at den kunne legitimere de anstødelige elementer — end på en afstandtagen fra, at afvejning overhovedet kan komme på tale ved litterært prægede fremstillinger.

Trolles kommentar indeholder i øvrigt følgende betragtninger:

»Om det nævnte afvejningsprincip kan det vel iøvrigt siges, at det i mange henseender kan være naturligt, for så vidt som en fremstilling af et sexuel emne, navnlig i den bildende kunst, umiddelbart vil virke mindre anstødeligt, når der er tale om kunst af kvalitet, end når værket er ringe. Rigtigheden af »tærskelprincippet« vil være mere indlysende ved videnskabelige fremstillinger, idet det vel vil være væsentlig klarere, at en beskrivelse i en sådan — når den ikke er et påskud — må godtages, selvom der foreligger dårlig videnskab (men måske bør en undtagelse gøres m. h. t. sædeskildringer, der i vidt omfang består af pornografiske citater). — Iøvrigt er det vel ikke sikkert, at de to anskuelser adskiller sig så meget i praxis, da der vel i begge indgår vurderingselementer.

Man kan spørge om dommens rækkevidde og om, i hvilket omfang den udhuler § 234 eller tømmer den for indhold. Herom kan det først bemærkes, at afgørelsen sikkert har forekommet flertallet tvivlsomt, og man har ment at befinde sig ved grænsen for det tilladelige, og vel i og for sig også, at man har ment, at ikke ubetydelige kredse i modsætning til andre heller ikke ubetydelige kredse ville finde bogen anstødelig. Det må dernæst siges, at sagen har været singular og atypisk. Man stod som tidligere bemærket overfor en meget gammel bog, hvis fremstilling af det fortidige og stærkt idylliserede milieu, den beskæftige sig med (bogen kunne med en vis rette karakteriseres som en pornografisk guvernanteroman), og det sprog, den benyttede, virkede noget fjern og uvirkelig i sammenligning med mere nutidig pornografi. Dommen rokker derfor ikke ved det i motiver og af forfatterne antagne, at grove og perverse skildringer uden - eller uden synderlig — litterær værdi stadig vil blive anset omfattet af paragraffen. Men har en bog nogen litterær værdi, skal der nok adskilligt til, for at den vil blive forbudt.«

Dommen er ligeledes kort kommenteret i Tamms ovenfor s. 34 nævnte artikel i *Juristen* 1965, s. 65 ff. Der gives her nærmest tilslutning til det votum, der frifandt uden at lægge vægt på erklæringerne om bogens litterære værdi.

Til dels samtidig med Fanny Hill sagen har der i København verseret tre større sager om pornografisk litteratur.

Københavns byrets dom af 20. april 1964 (9. afd., sag nr. 206/1961, utrykt) angik forhandling og udlejning af 24 fremmedsprogede bøger og 9 maskinskrivne hæfter. Blandt bøgerne var John Clelands »Memoirs of a Woman of Pleasure«, der under henvisning til byrettens få dage før afsagte frifindelsesdom vedrørende oversættelsen »Fanny Hill« blev frifundet (uanset domfældelsen i UfR 1958, s. 414 0). Med hensyn til de øvrige bøger og hæfterne skete domfældelse. For de fleste bøgernes vedkommende var der sket domfældelse i UfR 1958, s. 414, og i disse tilfælde fandt retten - bortset fra Clelands bog — »ikke grundlag for nu at bedømme dem anderledes«. Om andre bøger og om hæfterne siges, at de »indeholder udfordrende seksuelle beskrivelser. Skrifterne ses ikke at være af en sådan kvalitet, at det kan tillægges betydning for rettens vurdering«. Om de Sades »The Bedroom Philosophers« udtalte retten, »at de Sades forfatterskab har en vis kulturhistorisk interesse. Imidlertid indeholder bogen anstødelige beskrivelser af perverse seksuelle optrin. Og ved Østre landsrets dom af 6. december 1957 er bogen blevet henført under straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2. Retten finder ikke tilstrækkeligt grundlag for nu at fravige denne bedømmelse«.

Ved byrettens dom af 8. oktober 1964 (7. afd., sag nr. 301/1962, utrykt) blev 57 forskellige skrifter - næsten alle fremmedsprogede - anset for utugtige og omfattet af § 234, stk. 1, nr. 2. I dommen udtales: »Retten har gennemlæst de i anklageskriftet nævnte bøger og endvidere gjort sig bekendt med forskellige publikationer, for hvis vedkommende anklagemyndigheden ikke har truffet bestemmelse om tiltale. - Retten finder, at der i samtlige de af anklagen omfattende skrifter, herunder de flagellantiske bøger, der ikke indeholder egentlige erotiske beskrivelser, i tekst og billeder gives en skildring af seksuelle forhold og afgang, som ikke tjener noget berettiget formål eller interesse, og at de alle må anses for utugtige.«

Ved byrettens dom af 11. december 1964 blev 16 fremmedsprogede bøger kendt utugtige, medens der skete frifindelse vedrørende 6 bøger, deriblandt den senere på dansk udgivne »Flossie«. I dommen hedder det:

»Ved afgørelsen af, om de bøger, der er forelagt retten, vil kunne henføres under det litterære utugtsbegreb i straffelovens § 234, kan retten ikke se bort fra den tiltagende tvivl om afgrænsningen af dette begreb eller de senere års skeptiske vurdering af begrebets indhold. Herefter findes . . . ikke at burde henføres under straffelovens § 234. Derimod skønnes bestemmelsen anvendelig på de øvrige bøger, der er nævnt i anklageskriftet.« Én af

dommerne dissenterede for i det hele at frifinde tiltalte, idet det bemærkedes, »at det litterære utugtsbegreb i straffelovens § 234 dækker nogle uklare forestillinger, som har været forbundet med kirkelig tankegang, men som ikke mere kan berettiget det offentlige til at efterprøve litterære publikationer.«

Sagen blev af anklagemyndigheden anket med påstand om domfældelse også vedrørende 2 af de i første instans frifundne bøger, nemlig Harold Crane »Javin's Diary« og Beauregard de Fariente: »The Adventures of Father Silas«. Ved landsrettens dom af 9. maj 1966 (I. nr. 479/1964, utrykt) blev anklagemyndighedens påstand taget til følge. I dommen udtales:

»Rettens medlemmer har haft lejlighed til at gennemlæse dels de to ovennævnte bøger i dansk oversættelse og dels forskellige sammenligningsbøger, derunder Millers Sexus I og II og Fanny Hill . . .

De omhandlede bøger, Javin's Diary og The Adventures of Father Silas, indeholder begge en lang række meget grove seksuelle beskrivelser, der er egnede til at opstemme erotisk. Idet det findes, at bøgerne savner en sådan litterær kvalitet, som kunne begrunde, at de desuagtet ikke bør karakteriseres som utugtige, findes også tiltaltes forhandling af disse to bøger at være strafbar efter straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2, jfr. stk. 2.«

Efter højesterets dom i Fanny Hill-sagen er der udkommet en lang række bøger, der indeholder meget detaljerede skildringer af seksuelle forhold; om flere af disse gælder, at de ikke kan antages at have - og af udgiverne erkendes ikke at have - nogen litterær værdi.

Anklagemyndigheden er i flere tilfælde skredet ind over for disse udgivelser, enten hvor man har ment, at selve skildringerne var grovere end i Fanny Hill, eller hvor de beskrevne forhold var af udpræget pervers karakter, jfr. udtalelsen hos Trolle om, at grove og perverse skildringer uden — eller uden synderlig - litterær værdi stadig vil blive anset omfattet af pornografibestemmelsen.

Der verserer for tiden sager vedrørende mere end 30 forskellige bøger. I de fleste tilfælde er der tale om engelsksprogede bøger, der tidligere er kendt utugtige; men flere af sagerne drejer sig dog om danske oversættelser. Højesteret har i to sager (UfR 1966, s. 113-15) haft lejlighed til at tage stilling til spørgsmål om beslaglæggelse på sagernes

undersøgeisestadium. Sagerne vedrører »O's historie« af Pauline Réage og »Er pornografi skadelig?« af Annakarin Svedberg. I begge sager fulgte højesteret anklagemyndighedens påstand om beslaglæggelse.

»O's historie« var ved byrettens kendelse, der var stadfæstet af landsretten, beslaglagt med følgende præmisser:

». bogen er præget af udpenslede perverst-erotiske skildringer, alt overvejende af sadistisk art, uden at bogen synes at have iøjnespringende litterære kvaliteter. Uanset at der efter højesteretsdommen i Ufr 1965 s. 415 er sket en lempelse i den hidtidige fortolkning af begrebet utugtige skrifter i straffelovens § 234, må det dog i betragtning af, at der trods en omfattende offentlig debat ikke af lovgivningsmagten er taget skridt til ophævelse eller ændring af denne staffebestemmelse, antages, at utugtighedsbegrebet stadig har et indhold, og da der herefter synes at foreligge en rimelig sandsynlighed for, at den heromhan diede bog under den strafretlige forfølgning, som efter det fremkomne agtes indledt af anklagemyndigheden mod udgiveren med tiltale for overtrædelse af straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2 (subsidiært stk. 3), vil blive konfiskeret samt da en konfiskation efter udfaldet af en sådan straffesag, der først kan forventes endeligt afgjort efter en langvarig behandling, eventuelt i flere instanser, ikke vil have noget formål, dersom salget i den mellemliggende periode har været frit, findes beslaglæggelse som begæret at have fornøden hjemmel i retsplejelovens § 745, stk. 1, jfr. § 746, stk. 2«.

Højesteret stadfæstede kendelsen, idet det blot udtaltes, at betingelserne for beslaglæggelse efter retsplejelovens § 745, stk. 1, fandtes at foreligge.

»Er pornografi skadelig?« var beslaglagt ved byretskendelse, men landsretten havde ophævet kendelsen. Der henvistes i landsrettens kendelse til den herskende tvivl om fortolkningen af straffelovens § 234, og retten lagde bl. a. vægt på, at de erotiske skildringer i bogen ikke er af sadistisk karakter. Højesteret stadfæstede imidlertid byrettens beslaglæggelseskendelse, idet det anførtes, »at der for Østre Landsret og Københavns byret verserer sager, hvorunder der er rejst tiltale mod tre boghandlere efter straffelovens § 234 i anledning af et større antal bøger, hvoriblandt »The Adventures of Father Silas« og »Gamiani«, af hvilke der er optaget lange sammenhængende citater i »Er pornografi skadelig?««.

På grundlag af den foreliggende domspraksis er det umuligt at formulere mere præcise kriterier som afgørende for, om et skrift er »utugtigt«. Den eneste nyere højesteretsdom er dommen i sagen om »Fanny Hill«. Anklagemyndigheden og domstolene må derfor forsøge i hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om tiltalerejsning, at foretage sammenlignende vurderinger på grundlag af denne bog, det vil navnlig sige skønne over, om seksualskildringerne er af en grovere karakter. Vurderinger af denne karakter vil ofte være vanskelige, men vanskelighederne er særlig udtalte, fordi »Fanny Hill«-sagen var atypisk, jfr. ovenfor s. 37.

Selv om der således ikke kan gives nogen nøjere fastlæggelse af rækkevidden af begrebet utugtigt, er det dog muligt at angive kriterier, der er væsentlige for bedømmelsen.

Udgangspunktet for vurderingen vil altid være, hvad der kan betegnes som seksualskildringernes *grovhed eller anstødelighed*. I bedømmelsen heraf indgår imidlertid flere momenter. Det er ikke nok, at der foreligger beskrivelser af kønsorganer eller kønsakter. Der må lægges vægt på, *hvor* udpenslede beskrivelserne er, *om* de holder sig på et nogenlunde realistisk plan, eller der tilstræbes en særlig effekt gennem forskellige overdrivelser i fremstillingen (potens, kønsorganers størrelse osv.) eller andre seksuelle fantasier, og *hvilken* plads seksualskildringerne indtager i den samlede fremstilling. Også fremstillingens sproglige form må være af betydning, og dette har da også fundet udtryk i højesteretsdommen i Fanny Hill-sagen, jfr. ovenfor s. 37. Endelig skal nævnes betydningen af det seksuelle emnevalg; skildringer af en pervers seksuel adfærd, f. eks. sadisme, masochisme eller omgang med dyr, anses som mere anstødelig end beskrivelser af sædvanlige seksuelle handlinger. I Trolles og Tamms ovenfor omtalte artikler om retspraksis er spørgsmålet, om en seksuel beskrivelse angår perversioner, da også nævnt som et spørgsmål, der er relevant for afgrænsningen af rækkevidden af § 234.

At et skrift har en vis *litterær værdi* vil jævnlige kunne afsvække de anvendte seksualskildringers grovhed. Men også bortset herfra har spørgsmålet om litterær værdi betydning for afgørelsen af, om et skrift er utugt-

tigt. Den litterære værdi kan tillægges betydning ved to principielt forskellige betragtninger, hvis praktiske konsekvenser dog ikke nødvendigvis bliver væsentlig forskellige. Man kan mene, *at* selv en ringe litterær værdi, eventuelt blot en litterær Intention, i alle tilfælde legitimerer et skrift - uanset grovheden af seksualskildringerne («tærskelprincippet»), eller *at* spørgsmålet, om et skrift (der ikke er helt uden litterær værdi) er utugtigt, må afgøres på grundlag af en afvejning i hvert enkelt tilfælde af seksualskildringernes grovhed og den litterære værdi («afvejningsprincippet»). Trolle, jfr. ovenfor s. 37, har udtalt, at der blandt flertallet af de højesteretsdommere, der deltog i pådømmelsen af Fanny Hill-sagen, formentlig har været overvejende tilslutning til afvejningsprincippet. Det afvejningsprincip, der herved sigtes til, ligger dog næppe langt fra det, der ovenfor er kaldt tærskelprincippet, jfr. den ligeledes s. 37 citerede udtalelse af Trolle: »... men har en bog nogen litterær værdi, skal der nok adskilligt til, for at den vil blive forbudt.«

Ovenfor er anvendt det generelle udtryk »litterær værdi«, som imidlertid kan dække over meget forskellige værdier. I Fanny Hill-sagen forelå alene spørgsmål om skønlitterær og kulturhistorisk værdi. I andre tilfælde kan der blive spørgsmål om betydningen af et skrifts videnskabelige, historiske eller oplysningsmæssige værdi. Der henvises i denne forbindelse til Trolles udtalelse, citeret ovenfor s. 37, om »tærskelprincippets« anvendelse med hensyn til videnskabelige fremstillinger.

b. Billeder.

Langt det største antal sager om billeder har vedrørt fotografier, der har været forhandlet enkeltvis eller været gengivet i hæfter. Med hensyn til sådanne billeder synes retsstillingen fortsat at være ret klar. Samlejbilleder og andre billeder af kønsakter vil i almindelighed være omfattet af § 234, stk. 1, nr. 2. I øvrigt falder nøgenfotografier som hovedregel uden for det strafbares område. En undtagelse gælder dog for billeder, hvor kønsorganerne, navnlig gennem modellens stilling, er fremhævet på særlig måde; i den nyeste landsretspraksis er bestemmelsen i § 234, stk. 3, anvendt med hensyn til billeder af

denne karakter, men det kan formentlig ikke herved anses for udelukket, at domstolene, når billederne er af en ganske særlig udfordrende karakter, som i tidligere retspraksis vil anvende § 234, stk. 1, nr. 2.

Til illustration af retsstillingen kan nævnes følgende nyere landsretsdomme:

Ved østre landsrets dom af 29. februar 1956 (IX nr. 375/1955, utrykt), der vedrørte ca. 1400 nøgenfotos af mænd og kvinder, skete der for nogle billeder domfældelse efter § 234, stk. 1, nr. 2, medens andre henførtes under § 234, stk. 3. Dommen var en stadfæstelse af underretsdommen og henviste blot til dennes begrundelse. Med hensyn til de billeder, der blev dømt utugtige (stk. 1, nr. 2), hedder det i underretsdommen: »Retten lægger . . . vægt på, at der ved den pågældende mandlige eller kvindelige models legemsstilling og ved den anvendte fotografiske optagelsesteknik er opnået en sådan fremhævelse af modellens kønsdele på bekostning af den øvrige del af legemet, at det pågældende billede i udpræget grad må anses egnet til at virke æggende i sanselig henseende på beskueren, og at det må antages, at formålet med optagelsen kun kan have været at opnå netop denne virkning.«

Østre landsrets dom af 20. februar 1958 (UfR 1958, s. 631) angik bl. a. billeder, der også havde været omfattet af den nævnte dom af 1956, og der skete domfældelse efter § 234, stk. 1, nr. 2, med hensyn til billeder, der ved 1956-dommen var henført under § 234, stk. 3.

I østre landsrets dom af 27. juni 1959 (V 59/1959, utrykt) skete i overensstemmelse med taltalen domfældelse efter § 234, stk. 3, for salg til udlandet af billedserier bestående af fra 6 til 13 fotografier, der viste en kvinde under afklædning. Det fremhævedes i dommen, at alle serierne indeholdt et eller flere billeder, på hvilke modellen optræder med blottet kønsdel, og således at opmærksomheden gennem opstillingen særlig henledes derpå. Sagen omfattede nogle billeder, der i 1958-dommen var blevet henført under § 234, stk. 1, nr. 2.

Ved østre landsrets dom af 8. april 1964 (IX 432/63, utrykt) blev en fotograf dømt efter § 234, stk. 3, for optagelse og salg af nøgenfotografier af kvinder (color-slides i format 24 X 36 mm). Retten fandt ikke, at de omhandlede billeder, der indskrænkede sig til at gengive nøgne kvindeskikkelser i forskellige stillinger, kunne betegnes som utugtige, og der skete derfor frifindelse for overtrædelse af § 234, stk. 1, nr. 2. Under hensyn til, at tiltalte på adskillige billeder i hver af serierne, der var solgt samlet, ved hjælp af modellens stilling og den anvendte optagelses vinkel havde ladet modellens kønsdele fremtræde på en sådan måde, at fabrikationen og salget af serierne i deres helhed måtte antages

med henblik på vinding udelukkende at have haft forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål, henførtes forholdet derimod under § 234, stk. 3.

I ingen af sagerne om pornografiske fotografier har der formentlig for retten foreligget noget reelt spørgsmål om at anse fotografierne for legitimeret på grund af kunstnerisk værdi.

Dette synspunkt spillede derimod en væsentlig rolle i sagerne i Uf R 1937, s. 1159 0 og 1963, s. 870 0, vedrørende surrealistiske malerier og en skulptur. I den første sag blev den pågældende kunstner dømt efter straffelovens § 234, stk. 1, nr. 3, for udstilling af to malerier og en bemalet buste. På det ene maleri («Verdenskrigens faldne») var afbildet en mandlig skikkelse med blottet kønsdel af overnaturlig størrelse. Det andet maleri («Fornøjelsernes legionærer») forestiller en mandlig torso, der fører sit lem ind i en kvindelig torsos bagdel. Med hensyn til den bemalede buste, der kaldtes »Sex-paralysappeal«, var det oplyst, at tiltalte ikke havde fremstillet selve busten - et kvindehoved - men alene havde bemalet det med en penis formet som en krølle fra øret til mundvigen. I en erklæring fra kunstakademiet udtaltes, at akademiet ikke så sig i stand til at foretage en vurdering af den surrealistiske kunstretning, idet man fandt kunstens kvalitet og ikke kunstretningen afgørende. Det tilføjedes, at kunstakademiet - idet man så bort fra motivvalget - ikke mente at kunne frakende billederne en vis kunstnerisk billedvirkning, hvorimod bemalingen af busten ikke blot var uden kunstnerisk værdi, men yderligere en grov krænkelse af den kunstner, der havde udført busten.

For på ny at få spørgsmålet prøvet udstillede kunstneren i 1961 kopier af malerierne og busten. Ved dommen i UfR 1963, s. 870 0, blev det statueret, at de pågældende værker ikke kunne anses for utugtige. Der blev på ny indhentet udtalelser fra kunstakademiet. Med hensyn til kopierne af de to malerier henholdt rådet sig til den tidligere erklæring, medens rådet om den bemalede buste udtalte, at den havde »berettigelse som et surrealistisk forsøg«. Af domsbegrundelsen fremgår, at bl. a. synspunkter vedrørende kunstnerisk værdi er tillagt betydning ved afgørelsen.

Hvor langt en eventuel kunstnerisk værdi legitimerer et billede, der i øvrigt ville være blevet anset for omfattet af § 234, kan ikke siges; de eneste domme om spørgsmålet er de ovenfor nævnte vedrørende billedkunst; men der er vel grund til at antage, at i hvert fald skildringer af normale seksuelle forhold anvendt i en kunstnerisk helhed falder uden for det strafbares område. Sådanne kunstnerisk udførte billeder er da også flere gange forekommet i publikationer, uden at det har givet anledning til tiltale.

Det er utvivlsomt, at der mellem billeder på den ene side og skrifter på den anden er en principiel forskel med hensyn til det strafbares område. Det stadium i retsudviklingen, hvor samlejeskildringer i bøger alene på grund af emnet og en realistisk behandling af dette kunne give anledning til påtale, er for længst passeret. Anderledes er det som nævnt med billeder. Når denne forskel i bedømmelsen har udviklet sig, skyldes det vel opfattelsen af, at billederne har en mere umiddelbar og en stærkere effekt på tilskueren.

c. *Foredrag.*

Der foreligger ikke domme og efter det oplyste heller ikke afgørelser om undladelse af tiltale vedrørende foredrag med utugtigt indhold.

d. *Forestillinger.*

Teater-, revy- eller varietéforestillinger har — hverken før eller efter teatercensurens afskaffelse i 1954 - givet anledning til retssager efter § 234. Efter det oplyste har der heller ikke for anklagemyndigheden foreligget spørgsmål om tiltalerejsning i sådanne sager.

e. *Særligt om filmsforevisninger.*

Det er et spørgsmål, om sådanne forestillinger, hvis filmen har et utugtigt indhold, er omfattet af nr. 2 eller nr. 3 i § 234, stk. 1; dette spørgsmål drøftes nedenfor s. 43 f.

Her skal alene berøres spørgsmålet om »utugtighedsgrænsen« med hensyn til film.

Det spiller her ind, at film, der agtes forevist offentligt, skal forhåndsgodkendes af statens filmcensur. Censuren må ikke godkende film, »såfremt deres forevisning skønnes at krænke ærbarheden eller virke forrå-

ende eller på anden måde moralsk nedbrydende«, jfr. § 21, stk. 1, i biograf lov nr. 117 af 13. april 1938. Det er klart, at dette kriterium i princippet rækker videre end begrebet »utugtig« i § 234. Fastlæggelsen af dette sidstnævnte begreb med hensyn til film får derfor ingen betydning med hensyn til offentlige filmsforevisninger.

Den domspraksis, der foreligger med hensyn til filmsforevisninger, der ikke er offentlige, synes ikke at give et sikkert grundlag for nogen nærmere beskrivelse af »utugtighedsgrænsen« ved film sammenlignet med den grænse, der gælder for andre billeder. Formentlig vil der i de to relationer blive anvendt nogenlunde samme kriterium.

f. *Radio- og fjernsynsudsendelser.*

Spørgsmålet, om en fjernsynsudsendelse har haft et utugtigt indhold, har i 1966 foreligget til afgørelse for anklagemyndigheden i to tilfælde.

Det ene vedrørte en ganske kortvarig gengivelse af græske vaser m. v. med billeder af seksuelle handlinger; gengivelsen forekom i en kulturhistorisk udsendelse om den græske oldtid. Det andet tilfælde drejede sig om en udsendelse med seksualundervisning. I begge tilfælde bestemte anklagemyndigheden, at der ikke skulle rejses tiltale.

Spørgsmålet om en radioudsendelses eventuelle utugtige indhold har ligeledes i indværende år foreligget til afgørelse for anklagemyndigheden. Også her blev resultatet, at der ikke rejses tiltale.

g. *Udstillinger.*

Der kan herom henvises til de s. 41 omtalte domme vedrørende malerier.

B. § 234, stk. 3

Bestemmelsen omfatter »skrifter og billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål«.

Med hensyn til bestemmelsens forarbejder henvises til side 13. Det fremgår heraf, at bestemmelsen skal omfatte skrifter og billeder, der ikke har noget berettiget formål, og som, selv om de ikke er utugtige, dog er

»af utvivlsom slibrig karakter«. Bestemmelsen tager navnlig sigte på en bestemt type af blade, hvis karakter illustreres ved den frifindende landsretsdom (vedrørende bladet »Cocktail«), som omtales i UfR 1938, side 473 (3. afsnit).

Bestemmelsen har ikke fået stor betydning i praksis.

Dette gælder navnlig med hensyn til skrifter. Ved højesteretsdommen i UfR 1940, s. 650 (HRT 1940, s. 197) blev redaktøren af bladet »Cocktail«, mod hvem der efter indførelsen af bestemmelsen i stk. 3 atter var rejst tiltale, på ny frifundet. Uanset at bladene indeholdt en del tekst og billeder af mere eller mindre sanseligt indhold, fandt man det dog betænkeligt at statuere, at dette var af så grov karakter, at tiltaltes forhold kunne betegnes som »spekulation i sanselighed«.

Med hensyn til billeder henvises til fremstillingen ovenfor s. 40 f med den dér refererede domspraksis.

C. De handlingstyper, der er omfattet af § 234.

Der sigtes her, jfr. s. 33, til de fortolknings-spørgsmål, der er knyttet til udtrykkene »tilbyder eller overlader« i § 234, stk. 1, nr. 1, »offentliggør eller udbreder« og »forfærdiger eller indfører« i § 234, stk. 1, nr. 2, og § 234, stk. 3, og »foranstalter offentligt foredrag, forestilling eller udstilling« i § 234, stk. 1, nr. 3.

Rådet finder ikke, at dets kommissorium giver anledning til at gå i enkeltheder med hensyn til samtlige fortolkningsproblemer vedrørende de nævnte formuleringer, og skal indskrænke sig til følgende bemærkninger:

1. *»offentliggør eller udbreder«.*

Det er uden videre klart, at de to udtryk »offentliggør« og »udbreder« i vidt omfang dækker hinanden.

En offentliggørelse, der næppe på adækvat måde kan betegnes som en udbredelse, foreligger, når offentliggørelsen sker f. eks. ved opslag, vinduesudstilling (en sådan udstilling er næppe omfattet af § 234, stk. 1, nr. 3) eller plakatabføring. - Sker en publicering gennem dagblade og tidsskrifter, er de to udtryk vel nogenlunde lige dækkende.

- Derimod er det nok mest nærliggende at tale om udbredelse, når der sker salg af bøger og hæfter fra boghandel eller kiosk, men også et sådant salg kunne betegnes som offentliggørelse.

Det er et vanskeligt fortolkningsspørgsmål, hvilken selvstændig retlig betydning udtrykket »udbreder« har ved siden af »offentliggør«.

Der er efter sammenhængen i lovteksten næppe tvivl om, at udtrykket betegner en vis udvidelse --men udtrykkets rækkevidde lader sig ikke angive ved noget enkelt og præcist kriterium.

Da indholdet af § 234 til dels er bestemt af den s. 17 omtalte pornografi-konvention af 1923, er det nærliggende at tillægge denne konvention betydning for fortolkningen. En strengt sproglig fortolkning af konventionen synes dog at føre videre end ordlyden af § 234 og forarbejderne hertil. I konventionens art. I udtales således bl. a., at det »skal anses for en strafbar handling: . . . at drive handel med dem, offentlig eller *privat** på hvilken som helst måde at udføre nogen i forbindelse med de nævnte genstande stående virksomhed, at uddele . . .«

Lovens udtryk »udbrede« synes at indeholde et krav om, at de pågældende skrifter, billeder m. v. er kommet en noget større kreds i hænde, og i kommissionsudkastet af 1923 til straffeloven (U III) udtales, at strafbarhed forudsætter »en offentlig* udbredelse af de utugtige skrifter m. v.«, jfr. også Torps udtalelse i U II, ovenfor s. 12.

I *Oluf H. Krabbe*, Borgerlig Straffelov, 4. udgave (1947), side 533, anføres at § 234, stk. 1, nr. 2, »kræver offentliggørelse eller (almindelig) udbredelse i kredse, der ikke ved Familie-, Venskabsbaand eller lignende er knyttede til Gerningsmanden eller paa anden Maade har en fortrolig eller privat Karakter«.

Når bortses fra film, der omtales nærmere nedenfor, foreligger der ikke rådet bekendt nogen domspraksis, som nærmere belyser spørgsmålet.

Rådet mener ikke, at begrebet »udbredelse« kan beskrives på nogen præcis måde. Om »udbredelse« foreligger må bero på en helhedsvurdering, hvorved der navnlig lægges vægt

*) Udhævet her.

på størrelsen af modtagerkredsen og på, om denne, f. eks. gennem venskab, har en særlig tilknytning til den pågældende, eller der blot er tale om almindeligt kundeforhold, jfr. Krabbe, a. st. Der synes også efter omstændighederne at burde tages et vist hensyn til, om overdrageren eller modtageren har været den initiativtagende ved overdragelsen, jfr. her ved den ovenfor (s. 12) nævnte udtalelse i U II. Også antallet af overdragelser må være af betydning; der foreligger snarere udbredelse, hvis billeder er overgivet til et vist antal enkeltpersoner, end hvis de samme billeder samlet er stillet til rådighed for et privat selskab på det samme antal personer.

2. »foranstalter offentlig foredrag, forestilling eller udstilling« (§ 234, stk. 1, nr. 3). Rådet finder ikke grund til at gå nærmere ind på, hvad betingelsen, at forestillinger m. v. skal være »offentlige«, betyder; der er her tale om et fortolkningsproblem, som kendes fra en række andre retlige relationer.

Det bør dog nævnes, at betingelsen ikke alene betyder, at forestillinger m. v. i private selskaber falder uden for bestemmelsen; det samme gælder som udgangspunkt også med hensyn til foreningsarrangementer, hvortil kun foreningsmedlemmer, eventuelt med et begrænset antal gæster, har adgang. Der kan imidlertid opstå vanskelige tvivlsspørgsmål med hensyn til sådanne arrangementer, idet en foreningsform kan benyttes som et formelt »dække« for et arrangement, der i realiteten er offentlig.

3. Særligt om filmsforevisninger.

Når filmsforevisninger rejser særlige problemer, skyldes det, at disse forestillinger efter en sproglig fortolkning kan være omfattet af såvel § 234, stk. 1, nr. 3, om offentlige forestillinger som § 234, stk. 1, nr. 2: »... offentliggør eller udbreder . . . billeder . . .«.

I kommissionsudkastet af 1923 (sp. 331) udtales om de to nævnte bestemmelser: »For de myndige personers vedkommende kræves . . . , at der skal foreligge en offentlig udbredelse af de utugtige skrifter m. v.*. I klasse med sådan udbredelse er stillet foranstaltning af offentlig forestilling eller udstilling af utug-

*) Udtalelsen vedrører en bestemmelse svarende til § 234, stk. 1, nr. 2.

tigt indhold.* Herefter vil i. eks. også udlejning af films af utugtigt indhold falde ind under det strafbares område.«

Det synes bedst stemmende med denne motivedtalelse at henføre foranstaltning af filmsforevisninger, herunder udlejning af film, under nr. 3; men kommissionen er tilsyneladende gået ud fra, at der var overensstemmelse mellem de områder, der dækkes af udtrykkene »udbredelse« i nr. 2 og »offentlig forestilling« i nr. 3; der skulle således ikke være grundlag for at hævde, at strafansvar m. h. t. filmsforevisninger er betinget af en højere grad af offentlighed end ansvaret for udgivelse af f. eks. pornografiske fotografier.

Der foreligger om spørgsmålet to trykte domme, afsagt af Københavns byret, J. D. 1937, s. 159, og 1950, s. 277.

Dommen i J. D. 1937, s. 159, angik en tiltalt, der havde vist utugtige film for private selskaber i private lejligheder. Han gjorde gældende, at forevisningerne ikke var strafbare, idet de var sket under private former. Det statueredes imidlertid, at han ved forevisning af filmene mod betaling for personer, som han ikke forud havde kendskab til, måtte siges i straffelovens forstand at have offentliggjort og udbredt disse film. Han dømtes for overtrædelse af § 234, stk. 1, nr. 2.

Dommen i J. D. 1950, s. 277, vedrørte forevisning af en utugtig film ved en personalefest. Forevisningen overværedes af 30-35 mænd. Tiltalte, der erhvervsmæssigt beskæftigede sig med udlejning og forevisning af film, påstod frifindelse under henvisning til, at en sådan forevisning skulle bedømmes efter § 234, stk. 1, nr. 3, - ikke nr. 2 -, og at forevisningen ikke havde været offentlig. Det statueredes imidlertid i dommen, at der ikke i de pågældende bestemmelsers tilblivelseshistorie er støtte for, at forevisning af film alene skulle omfattes af bestemmelsen i straffelovens § 234, stk. 1, nr. 3. Forevisning af utugtige film måtte således være strafbar efter nr. 2, selv om offentlig forestilling ikke havde fundet sted, hvis dog udbredelse måtte antages at foreligge. Den skete forevisning for en kreds af personer, som tiltalte ikke havde haft noget kendskab til, fandtes at måtte betragtes som udbredelse, selv om forestillingen havde haft en vis privat karakter.

Spørgsmålet har endvidere været fremme i en dom afsagt af østre landsret den 18. marts 1955 (III a. s. nr. 343/1954, utrykt):

*) Udtalelsen vedrører en bestemmelse svarende til § 234, stk. 1, nr. 3.

Tiltalte, der var radiomekaniker, men tillige foretog erhvervsmæssig udlejning af film, havde i en række tilfælde i sit værkstedslokale for selskaber forevist film, han erkendte var utugtige. Han gjorde imidlertid gældende, at forevisningerne var straf-fri, idet de var sket for sluttede kredse. Medens der i underretten var domfældt efter anklageskriftet, frifandt landsretten for så vidt angår to forevisninger, som man ikke fandt godtgjort, havde været offentlige. Derimod dømtes efter § 234, stk. 1, nr. 2, for to andre forevisninger. Den ene var arrangeret af en logeformand, som tiltalte ikke kendte, og forestillingen blev overværet af andre end logens medlemmer. Det udtaltes i dommen: »Tiltalte har ikke ført nogen kontrol med, hvem der kom til stede eller sikret sig, at der ikke kom uvedkommende til stede, og forestillingen findes herefter og efter karakteren af den tilstedeværende kreds, at have været offentlig«. Om den anden forevisning, for hvilken der dømtes, hedder det: ». . . en tiltalte ukendt person indfandt sig med ca. 10 bekendte uden at tiltalte bekymrede sig om, hvem det var, der kom til stede. Denne forevisning findes herefter også at måtte karakteriseres som offentlig.«

Dommene viser, at der er behov for en præcisering af straffeloven på dette punkt, jfr. herved nedenfor s. 65.

Efter rådets opfattelse er det rimeligst - og mest konsekvent - at spørgsmålet om strafbarheden af en enkeltstående forevisning, udlejning eller udlån af film afgøres efter § 234, stk. 1, nr. 3, dvs. efter en vurdering af, om den pågældende forestilling er offentlig. Derimod synes gentagne udlejninger m. v. af en film efter omstændighederne at burde anses omfattet af § 234, stk. 1, nr. 2, selv om samtlige forestillinger er private.

4. »tilbyder eller overlader« (§ 234, stk. 1, nr. 1).

Bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 1, er en udvidet beskyttelsesregel for børn og helt unge, for så vidt som den ikke alene omfatter udbredelse, men også enkeltstående tilbud om og overladelse af utugtige skrifter m. v. til personer under 18 år.

Det er nærliggende at læse »tilbyder eller overlader« som en modsætning til »foreviser«, således at forevisning af utugtige billeder, skrifter m. v. til personer under 18 betragtes som omfattet af § 232, uanset om den pågældende har samtykket i forevisningen, jfr. også *Hurwitz*, Speciel del, s. 202, og den dér refererede domspraksis.

D. Forholdet mellem § 234 om pornografi og § 232 om blufærdighedskrænkelse.

Efter § 232 straffes den, som »ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse«.

Spørgsmålet om forholdet mellem denne bestemmelse og § 234 er, for så vidt angår handlinger over for børn og unge under 18 år, berørt ovenfor.

I øvrigt er den principielle retningslinje for fastlæggelsen af grænsen mellem de to bestemmelsers område angivet hos *Krabbe*, a.st. s. 532: »Fra § 232 adskiller § 234 sig derved, at § 232 forudsætter, at det utugtige Forhold paatvinges den umiddelbare Iagttagelse, medens § 234 kun kræver en saadan Overladelse af den utugtige Genstand eller Offentliggørelse af det utugtige Forhold, at Lejlighed til Blufærdighedskrænkelse eller Forargelse er forhaanden for den, der benytter den givne Adgang.« Denne retningslinje er dog ingenlunde skarp, og hertil kommer, at forhold, som dækkes af ordlyden af § 234, utvivlsomt i praksis vil blive henført under denne bestemmelse, hvis dette efter en generel vurdering af handlingstypen synes mest nærliggende — uanset om forholdet indebærer, at personer, f. eks. ved en udstilling eller en forestilling, bliver påtvunget en umiddelbar iagttagelse og dermed udsat for en krænkelse, som i og for sig kunne henføres under § 232, jfr. også herom *Krabbe* a. st.

E. Politivedtægternes pornografiregler.

Om bestemmelserne i den københavnske politivedtægts §§ 5 og 6 og normalvedtægten

for købstæder § 12 og om disse bestemmelser forarbejder henvises til s. 14 f.

Bestemmelserne angår plakater, tryksager, skrifter, billeder m. v., der er »anstødelige« (i den københavnske politivedtægt anvendes yderligere formuleringen »strider mod velanstændigheden«).

Efter en sproglig fortolkning er ordet »anstødelig« vidererækkende end »utugtig«, og det fremgår da også af de s. 14-15 refererede forarbejder, at en udvidelse af straffelovens regel var tilsigtet.

Københavns politi har opyst, at bestemmelserne kun anvendes i få tilfælde. De sager, der foreligger fra de senere år, angår vinduesudstillinger, der har givet anledning til anmeldelser, og som har omfattet billeder, der var på grænsen til området for § 234, men dog ikke med sikkerhed kunne henføres under denne bestemmelse.

Medens § 234 omfatter offentliggørelse og udbredelse, er politivedtægterne begrænset til handlingstyper, hvorved synet af de pågældende billeder m. v. i større eller mindre grad påtvinges andre: udstillinger, plakatom-bæring eller forhandling (eller uddeling) på offentligt sted og udsendelse eller aflevering af tryksager til personer, der ikke har anmodet derom.

Efter formuleringen kan det være tvivlsomt, om bestemmelserne omfatter f. eks. en vinduesudstilling af bøger eller andre skrifter med anstødeligt indhold, hvis det, der forevises ved udstillingen, typisk bogens omslag, ikke indeholder tekster eller billeder, der er anstødelige. Rådet mener, at spørgsmålet — under hensyn til bestemmelsernes formål — bør besvares benægtende.

VII.

STRAFVELOVRÅDETS OVERVEJELSER OM ÆNDRINGER I STRAFVELOVEN m. v.

A. Straffelovens § 234, stk. 3.

Bestemmelsen i § 234, stk. 3, er omtalt s. 13 og 42. Den angår navnlig offentliggørelse og udbredelse »for vindings skyld« af »skrifter eller billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål«.

Bestemmelsen blev indført i 1939 på en særlig foranledning, og den har ikke haft stor praktisk betydning. Efter gældende ret står det fast, at der ved afgørelsen af, om et skrift eller et billede er »utugtigt« og dermed omfattet af reglen i § 234, stk. 1, skal tages hensyn til, om skriftet eller billedet har en kunstnerisk eller anden legitimerende værdi. Når dette er tilfældet, synes der ikke at være noget behov for den supplerende regel i stk. 3, jfr. herved også den udtalelse, rigsadvokaten afgav om bestemmelsen forud for dens gennemførelse (citeret ovenfor s. 13). Hertil kommer, at det kriterium for strafbarhed, der er anvendt ved bestemmelsens formulering, stemmer mindre godt med sædvanlige retningslinier for beskrivelsen af strafbare forhold, idet man i almindelighed anser det for uheldigt at afgrænse det strafbares område ved et kriterium, der bygger på lovovertræderens *motiv* til at foretage en vis handling.

Rådet indstiller herefter, at § 234, stk. 3, ophæves.

B. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om »utugtige skrifter«.

Efter § 234, stk. 1, nr. 2, straffes den, der offentliggør eller udbreder utugtige skrifter,

eller som forfærdiger eller indfører sådanne skrifter i den hensigt at offentliggøre eller udbrede dem.

Det er om denne bestemmelses ophævelse eller ændring, at de senere års diskussion om pornografilovgivning har koncentreret sig.

Ved en stillingtagen til dette spørgsmål kan der kun i ret begrænset omfang søges vejledning i synspunkter, hvis vurdering beror på strafferetlig sagkundskab. Rådet har derfor ment at burde lægge hovedvægten på at give en redegørelse for de synspunkter, der kan antages at blive anset for relevante for den nævnte stillingtagen, og at søge at indsamle materiale til belysning af disse synspunkter, bl. a. ved kontakt med den kriminologiske, psykiatriske, psykologiske, sociologiske og pædagogiske sagkundskab. Rådet har med andre ord anset det for sin hovedopgave at medvirke til tilvejebringelsen af et bredere grundlag for den senere politiske afgørelse af spørgsmålet.

Efter baggrunden for, at spørgsmålet om ændring af § 234 er rejst, synes det praktiske problem alene at være, om den gældende bestemmelse bør opretholdes, begrænses eller ophæves. Spørgsmålet om eventuelt at opretholde bestemmelsen med et i forhold til nuværende praksis yderligere begrænset område vil man senere vende tilbage til, jfr. s. 59 f. I det følgende omtales således alene de synspunkter, der efter rådets opfattelse må indgå i overvejelserne vedrørende opretholdelse eller ophævelse af bestemmelsen.

1. Synspunkter vedrørende trykkefrihed og læsefrihed.

Det følger af grundlovens § 77, at trykte skrifter ikke kan undergives forhåndscensur.

Derimod er grundloven ikke til hinder for, at udgivere eller forfattere i henhold til almindelig lovgivning kan pådrage sig retligt ansvar for det udgivne skrifs indhold (f. eks. ærefornærmelser, krænkelser af privatlivets fred, blasfemi). Sådanne regler indebærer en vis begrænsning af trykkefriheden, dels fordi der kan blive spørgsmål om at standse skrif- tets udbredelse gennem beslaglæggelse og kon- fiskation, dels fordi selve udsigten til retlige sanktioner kan være tilstrækkelig til at hin- dre en udgivelse.

Selv om grundloven ikke er til hinder for regler om ansvar for skrifers indhold, er det utvivlsomt et både fra politisk og juridisk synspunkt almindeligt anerkendt princip, at begrænsninger i trykkefriheden kun bør fore- tages, hvor vægtige grunde gør det påkrævet. Det er navnlig anerkendelsen af ideelle vær- dier som politisk, religiøs, litterær og viden- skabelig frihed, der ligger bag det nævnte j lovgivningsprincip.

Hvor stærk en begrundelse man vil kræve for at foretage en begrænsning i trykkefri- heden, er et vurderingsspørgsmål, som i sid- ste instans må finde sin løsning på det poli- tiske plan. Juridisk sagkundskab kan vel i nogen grad være vejledende, men det ligger uden for dens forudsætninger at foretage den endelige afvejning af de værdier, som står over for hinanden. Så meget er dog sikkert, at det ovenfor omtalte lovgivningsprincip tvinger til en kritisk vurdering af den argu- mentation, som anføres til støtte for be- grænsninger i trykkefriheden. Dette udgangs- punkt må man også have for øje i spørgs- målet om straf for pornografi.

Det kan være nærliggende at tillægge prin- cippet en underordnet betydning i den fore- liggende sammenhæng under henvisning til, at den gældende forbudsregel har en meget begrænset rækkevidde, og at et skrifs litte- rære eller anden værdi indgår i vurderingen af, om skriftet kan anses for »utugtigt«. Selv en ret begrænset litterær værdi medfører ty- pisk, at skriftet ikke kan anses for omfattet af forbudsreglen. Rådet ville da også finde det urigtigt, om man betragtede den gældende regel som en alvorlig hæmning for den litte- rære ytringsfrihed. På den anden side men- ner man at burde pege på følgende:

Selv om § 234 ikke sætter snævre græn- ser for, hvad der lovligt kan publiceres, har

bestemmelsen dog faktisk medført, at der i den senere tid har verseret sager mod et ikke helt ubetydeligt antal bøger. Dette fak- tum kan i sig selv give anledning til den op- fattelse, at udgivere af og forfattere til ero- tisk dristige skønlitterære skildringer befin- der sig i en strafferetlig farezone. Og selv om en bogs litterære værdi indgår som led i be- dømmelsen af, om den kan anses for utugt- tig, er det dog næppe muligt og - efter den gældende bestemmelses formulering og for- mål - næppe heller rimeligt at praktisere den således, at litterær værdi eller intention i alle tilfælde anses for legitimerende, jfr. herved s. 36 f og 40 om sagen vedrørende bo- gen »Fanny Hill«. Selv under en ordning, hvorefter enhver litterær værdi eller inten- tion ansås for legitimerende, ville det ikke kunne undgås, at pornografireglen blev an- vendt over for bøger, der af større eller min- dre kredse, på domstidspunktet eller senere, blev anset for litterære fremstillinger af vær- di. Dette beror på de vanskeligheder, der vil være forbundet med anvendelsen af et hvil- ket som helst pornografibegreb (jfr. herved nedenfor s. 55 f), i forbindelse med de diver- gerende opfattelser, navnlig med hensyn til bedømmelsen af samtidslitteratur, som altid vil findes inden for den litterære kritik.

Efter rådets opfattelse er det således mest realistisk at regne med, at enhver pornografi- regel kan give anledning til visse konflikter med seriøse synspunkter vedrørende trykke- frihedens værdi.

I det foregående har man særlig frem- hævet hensynet til dem, der har en interesse i offentliggørelse og udbredelse af et skrift. Det bør tilføjes, at der også kan rejses spørgs- mål om en hensyntagen til dem, der har en interesse i at blive bekendt med et skrift. Ligesom trykkefriheden er et lovgivningspoli- tisk princip, kan det formentlig også op- stilles som en retningslinie for lovgivningens og administrative myndigheders beslutninger, at der i videst muligt omfang bør gives bor- gerne mulighed for at læse, hvad de ønsker at blive bekendt med. Det kræver en begrun- delse at gennemføre ordninger, som begræn- ser befolkningens adgang til at vælge og vrag- e inden for det bredest mulige felt. Når rådet peger særskilt på dette »læsefrihedens« princip, skyldes det, at der heri ligger hen- syn, som rækker videre end hensynet til tryk-

kefriheden. De hensyn, der begrundes tryk-kefriheden, knyttes ofte til skrifternes producenter, og på denne baggrund er det nærliggende navnlig at se dem i relation til en produktion af skrifter af en vis værdi. Men der er utvivlsomt i befolkningen et ønske om adgang til læsning af bøger og andre skrifter, der ikke har nogen litterær værdi, men betragtes som ren underholdning; erfaringen viser, at dette ønske også omfatter hel- og halvpornografisk litteratur.

Det forekommer vanskeligt at sige noget almindeligt om, hvilken vægt man skal tillægge hensynet til dem, der ønsker at have adgang til at læse pornografisk litteratur, herunder litteratur uden litterære værdier. Dette beror på en vurdering, som påvirkes af, hvilke almindelige forestillinger eller fornemmelser vedrørende borgernes frihed, forholdet mellem retsorden og privatliv etc. man går ud fra. Under hensyn til den frihed, som man i øvrigt indrømmer borgerne til at pleje - også underlødige - interesser på det private plan, når det sker uden skade eller ulempe for andre, må det dog siges at være det rigtige udgangspunkt, at læsefrihedens princip er af en vis selvstændig vægt og tvinger til en kritisk vurdering af argumenterne for at foretage en begrænsning.

2. *Ethiske synspunkter.*

Det er nærliggende at antage, at der i de lovgivningspolitiske overvejelser vil indgå den opfattelse, at strafansvaret for pornografi har tilstrækkelig begrundelse i det forhold, at det drejer sig om skrifter, der er moralsk forkastelige. Ud fra denne opfattelse er det et mindre væsentligt spørgsmål, hvad der i en eller anden henseende kan antages at være skadelige virkninger af skrifternes udbredelse. Hos den enkelte deltager i lovforberedende eller lovgivende arbejde kan opfattelsen gå ud på, at han blot behøver at lægge vægt på sin egen moralske vurdering af skrifterne, eller han kan tillige tænkes at tage hensyn til, hvilken moralsk opfattelse han mener er den fremherskende i befolkningen. I begge tilfælde vil forholdet være det, at strafansvaret baseres på en henvisning til skrifternes umoralske karakter.

I Rådet ønsker at pege på de betænkelseheder, der er forbundet med sådanne betragtninger. For det første er det højst usik-

kert, i hvilket omfang man finder forskellige opfattelser af pornografi repræsenteret i befolkningen. Der er næppe tvivl om, at vide befolkningskredse anser den blotlæggelse af seksuelle forhold, som sker i den pornografiske litteratur - og for den sags skyld i en stor del af den lødige moderne litteratur - som forkastelig og umoralsk. Men der er ingen undersøgelser foretaget, som kan vise, om dette er en flertals- eller mindretalsanskuelse. For det andet er det efter rådets mening et hovedprincip for straffelovgivning, at en kriminalisering ikke bør ske blot under henvisning til, at man gennem den vil støtte en moralsk opfattelse. Kriminaliseringen bør kunne støttes på den antagelse, at den tjener et eller flere nytteformål, særlig ved at modvirke handlinger, der medfører eller er egnede til at medføre skade eller ulempe for samfundet som helhed, befolkningsgrupper eller enkeltpersoner. I den forbindelse opstår også det spørgsmål, i hvilken grad der som forudsætning for en kriminalisering skal kræves bevis eller sandsynliggørelse med hensyn til sådanne skadevirkninger og kriminaliseringens evne til at modarbejde dem. De her nævnte spørgsmål vil blive nærmere omtalt i det følgende.

3. *Pornografiens eventuelle skadevirkninger.* Når man tager sit udgangspunkt i den betragtning, at straf så vidt muligt kun bør benyttes til at modarbejde uønskede virkninger af en vis handling, må man som konsekvens heraf se nærmere på de forskellige arter af sociale eller psykologiske virkninger, der kan tænkes at være forbundet med udbredelsen af pornografiske skrifter. Udtrykket »skadevirkninger«, der her er benyttet som en sammenfattende betegnelse, er, som det fremgår af det følgende, taget i en forholdsvis vid betydning, idet det bl. a. også omfatter visse psykiske krænkelser af rent forbigående karakter.

a. *Krænkelser af følelser.*

Efter forarbejderne til straffelovens § 234, jfr. s. 11, må det antages, at bestemmelsens formål bl. a. har været at beskytte menneskers »sædelighedsfølelse«. Der er næppe heller grund til at betvivle, at mange mennesker, når de konfronteres med pornografiske skrifter, får en oplevelse, der kan be-

skrives som en krænkelse af deres sædelighedsfølelse eller blufærdighed.

At »følelser« hører til de retsgoder, som i et vist omfang bør værnes gennem straffebestemmelser, er anerkendt i lovgivningen. Det er tilstrækkeligt at henvise til reglerne i straffelovens kap. 27 om ærefornærmelser og § 232 om blufærdighedskrænkelser. Disse regler fastsætter straf for den, der påtvinger en anden krænkelse. Om offentliggørelsen af seksuelle skildringer gælder imidlertid, at de ikke på samme måde pånøder andre en psykisk krænkelse. Bortset fra retlige myndigheder er ingen nødt til at anskaffe sig et sådant skrift og læse det igennem fra ende til anden. Man har ofte anledning til at danne sig et indtryk af en bogs karakter allerede før anskaffelsen, og skulle man være kommet i gang med læsningen under forkerte forudsætninger, vil der normalt være rigelig anledning til at lægge den til side, når dens karakter begynder at træde frem for læseren. Dette gælder både om strafbare og ikke-strafbare skrifter indeholdende skildringer af kønslige forhold. Der er med andre ord et meget væsentligt moment af frivillighed i kontakten med sådanne skrifter. Når man henviser til pornografiens blufærdighedskrænkende virkning, er det i øvrigt næppe alene de realiserede psykiske krænkelse, der tænkes på. Mere eller mindre bevidst ønsker man formentlig også at beskytte dem, som ikke læser sådanne skrifter, men blot i almindelighed er bekendt med, at litteratur »af den slags« findes på bogmarkedet.

Den beskyttelse, som § 234 yder sædelighedsfølelsen, kan herefter siges at ligge på et noget fjernt og abstrakt plan, og det er inden for rådet en overvejende opfattelse, at det er betænkeligt at søge væsentlig støtte for kriminaliseringens opretholdelse i synspunkter som de her omtalte. Det må herved erindres, dels at en beskyttelse af dem, der virkelig mod deres vilje kan blive krænkede, forudsætter en generel udelukkelse af skriftets udbredelse, dels at visse af de mere åbenbare og anstødelige krænkelse af enkeltpersoner vil kunne rammes efter § 232 om blufærdighedskrænkelser.

Ved fremstillingen ovenfor er sigtet til beskyttelse af den følelse, der bl. a. i forarbejderne til straffeloven er betegnet som sædelighedsfølelsen. Det er muligt, at denne be-

tegnelse ikke er noget helt dækkende udtryk for de følelser, om hvis krænkelse der er spørgsmål. Det er nærliggende at antage, at kredse af befolkningen - også bortset fra den etiske bedømmelse, de måtte anlægge, og uden at de i og for sig føler deres sædelighedsfølelse krænkede — betragter grov pornografisk litteratur som en offentlig tilsmudsning af de livsværdier, som rummes i menneskers kærlighedsliv; »smudslitteratur« er ud fra denne betragtningsmåde en adækvat betegnelse for dele af den pornografiske litteratur. Den, der vil lægge vægt på denne betragtning, kan henvise til, at det er anerkendt, at der kan gives straffebestemmelser, som alene tager sigte på at sikre god orden, herunder beskytte rent æstetiske værdier. Med hensyn til spørgsmålet om, hvor megen vægt der kan lægges på betragtningen, kan rådet i det væsentlige indskrænke sig til at henvise til de ovenfor anførte synspunkter vedrørende sædelighedsfølelsen, herunder navnlig om det meget væsentlige moment af frivillighed i kontakten med de pornografiske skrifter. Man skal herudover blot pege på den usikkerhed, der nødvendigvis må gøre sig gældende med hensyn til antagelser om befolkningens vurdering af pornografisk litteratur; det gælder med hensyn til spørgsmålet, om denne litteratur anses for »smuds«, på samme måde, som det gælder med hensyn til den etiske vurdering, der er omtalt i afsnit 2.

b. Andre mulige skadevirkninger.

Rådet har under sin behandling af pornografispørgsmålet navnlig ment at burde lægge vægt på at opnå en belysning af spørgsmålet, om læsning af utugtige skrifter (og beskuelse af utugtige billeder, film m. v.) kan antages at have andre - og mere konkrete - skadevirkninger end dem, der er omtalt ovenfor.

De spørgsmål om skadevirkninger, som rådet navnlig har ment burde søges belyst, er følgende:

1°) *Øget seksualkriminalitet.* En sådan virkning kunne tænkes at bero på, at en pornografisk beskrivelse, f. eks. af en voldtægts-handling eller en kønsakt med et barn, virkede som en impuls eller »instruktion« med hensyn til de pågældende kriminelle handlinger.

ger, eller at læsning af pornografi medførte en seksuel ophidselse, som fik udløsning i en seksualforbrydelse. Endvidere kunne det tænkes, at pornografiske skildringer, og vel navnlig beskrivelser af seksualforbrydelser, på længere sigt kunne påvirke holdningen hos visse grupper af personer i retning af en mindre negativ og mere tolerant indstilling over for seksualforbrydelser, og at »modstanden« mod sådanne forbrydelser derved kunne blive reduceret. En skadevirkning ville foreligge, hvis dette havde kriminalitetsstigning til følge.

2°) *Ændring af driftsretning*, hvorved sigtes til mere væsentlige ændringer af formen for kønsdriftens tilfredsstillelse (homo-seksualitet, pædo-fili, sado-masochisme).

3°) *Psykiske skadevirkninger*. Man har herunder bl. a. haft det spørgsmål for øje, om ikke læsning af grov pornografi eller beskuelse af groft pornografiske billeder kan have en så chokerende virkning på helt unge mennesker uden nævneværdig seksuel erfaring, at der kan opstå en seksualangst, eventuelt i en sådan grad, at den må karakteriseres som en seksualneurose, eller dog en indstilling til seksuelle handlinger, der er præget af væmmelse eller afsky eller af en opfattelse af kønslivet som noget »grimt« eller »uanstændigt«. Videre følger af en sådan indstilling kan tænkes at bestå i, at der beredes individet vanskeligheder med hensyn til tilpasning til et normalt kønsliv.

4°) *Ændring af den almindelige indstilling til kønslivet og af seksualetikken*. Den pornografiske litteratures udbredelse kunne tænkes at medføre en ændring af den almindelige indstilling til kønslivet og af seksualetikken i større eller mindre dele af befolkningen. Det kunne formodes, at seksuallivet kom til at indtage en mere dominerende plads i de pågældendes forestillingsverden på bekostning af andre livsværdier, og at deres opfattelse af kønslivet blev forgrovet, således at det i videre omfang blev opfattet som blot et middel til fysisk tilfredsstillelse, frigjort for følelsesmæssige bindinger til partneren og eventuelt forbundet med en nedvurdering af det modsatte køn. I nær sammenhæng med disse spørgsmål står spørgsmålet om en påvirkning af seksualetikken i retning af mindre ansvarsfølelse i kærlighedsforhold, mere tolerant holdning over for promiscuitet og

svækkelse af respekten for ægteskab og familieliv.

Rådet har ment som grundlag for den lovgivningspolitiske vurdering at burde søge tilvejebragt udtalelser fra sagkyndige på de områder, hvorunder de rejste spørgsmål falder.

I skrivelse af 25. maj 1965 anmodede straffelovrådet således retslægerrådet om at afgive en udtalelse om spørgsmålene; skrivelser er optaget i betænkningen som bilag 4. Tilsvarende skrivelser blev senere tilsendt det psykologiske laboratorium og det sociologiske institut ved Københavns Universitet. Svarene på rådets skrivelser er optaget som bilag 5, 6 og 7. Endvidere har rådet afholdt et møde med en kreds af pædagogisk sagkyndige; et resumé af drøftelserne på dette møde er optaget som bilag 8. Om rådets møder den 3. maj 1965 og den 14. marts 1966 med kriminologisk, psykiatrisk, psykologisk og sociologisk sagkyndige henvises til s. 5.

Rådet mener i alt væsentligt at burde indskrænke sig til at henvise til indholdet af de modtagne erklæringer. Der gives således ikke nedenfor noget nærmere referat af erklæringerne. Man finder det vanskeligt at give et referat, som er helt dækkende med hensyn til både omfang og gengivelse, og det forekommer også rigtigst, at de sagkyndiges synspunkter præsenteres for såvel ministerium og folketing som andre læsere af betænkningen netop i den form, hvori de har foreligget for rådet og er indgået i dettes overvejelser.

Ved læsningen af erklæringerne må det tages i betragtning, at besvarelsen af de under 1°—3° nævnte spørgsmål overvejende må bero på kriminologisk, psykiatrisk og psykologisk sagkundskab, medens det under 4° omtalte spørgsmål overvejende er af socialpsykologisk og sociologisk karakter.

Retslægerrådet har tidligere (1944, 1956 og 1962) udtalt sig om skadevirkninger af pornografi, jfr. bilag 9. Der er, som det fremgår, en væsentlig forskel mellem retslægerrådets vurdering i den nu foreliggende skrivelse til straffelovrådet og den vurdering, der blev anlagt i 1944 og 1956, da faren for skadevirkninger blev stærkt understreget. Under drøftelserne i straffelovrådet mellem dettes medlemmer, er det blevet anført, at en så betydelig ændring i vurdering inden for et

forholdsvis kort åremål understreger den usikkerhed med hensyn til den psykiatriske sagkundskabs vurdering af spørgsmålet, som retslægerrådet også selv har givet udtryk for – navnlig i indledningsafsnittet – i sin erklæring til straffelovrådet.

Straffelovrådet skal i øvrigt – i det væsentlige på grundlag af de sagkyndiges erklæringer – knytte nogle bemærkninger til de ovenfor omtalte fire spørgsmål (1°–4°).

ad 1°) På grundlag af det foreliggende materiale, herunder mundtlig drøftelse med docent, dr. jur. Karl O. Christiansen, må det efter rådets opfattelse anses for usandsynligt, at læsning af pornografi skulle have nogen nævneværdig betydning som en mere umiddelbart virkende kriminalitetsfaktor. Et andet spørgsmål er, om pornografisk litteratur, herunder navnlig litteratur, der beskriver sædelighedsforbrydelser på en accepterende måde eller dog uden afstandtagen, kan tænkes over længere tid at fremkalde eller forstærke kriminelle dispositioner eller at nedbryde modstanden mod kriminelle handlinger og dermed indirekte medvirke til en stigning i seksualkriminaliteten. Dette er et spørgsmål, som ikke er undergivet og vanskeligt kan undergives videnskabelig undersøgelse. En antagelse om spørgsmålet må således hvile på et usikkert grundlag. Rådet mener imidlertid at måtte gå ud fra, at der heller ikke i denne henseende er grund til at regne med skadevirkninger, der frembyder et selvstændigt argument i diskussionen om, hvorvidt pornografi bør være strafbar. Herved bemærkes, at det formentlig kun er en mindre del af den pornografiske litteratur, der beskriver sædelighedsforbrydelser, og at en accepterende holdning til sådanne forbrydelser lige så vel kan finde udtryk i ikke-pornografisk litteratur.

ad 2°) Efter retslægerrådets erklæringer er det usandsynligt, at læsning af pornografi kan ændre personers – herunder børns og unges – driftsretning (i den tidligere angivne betydning). Der foreligger efter det oplyste ikke nogen videnskabelige undersøgelser, der sandsynliggør en sådan sammenhæng, og de psykiatriske og psykologiske sagkyndige har oplyst, at de heller ikke i den psykiatriske eller psykologiske klinik har mødt enkelttilfælde, hvor en ændring i driftsretning

er antaget at have en kausal sammenhæng med pornografi. Det sidstnævnte forhold understreger naturligvis stærkt den opfattelse, at en sådan sammenhæng er usandsynlig.

Man skal dog pege på retslægerrådets udtalelse om, at »det ikke (kan) udelukkes, at den seksuelt ophidsende virkning kan tilskynde seksuelt usikkert orienterede unge og voksne til pervers udfoldelse«.

ad 3°) Med hensyn til spørgsmålet om pornografiens psykiske skadevirkninger kunne det være nærliggende at antage, at helt unge mennesker uden egne seksuelle erfaringer og med sparsomt kendskab til seksuelle problemer ved konfrontation med den groveste pornografi, særlig beskrivelse af sadisme eller andre perversioner, kunne få en oplevelse, f. eks. af angst eller væmmelse, der påvirkede deres indstilling til seksuelle spørgsmål på en sådan måde, at tilpasningen til et normalt kønsliv ville volde dem vanskeligheder. Denne opfattelse har ikke fået nogen støtte i de sagkyndiges vurderinger. Spørgsmålet er ikke belyst gennem videnskabelige undersøgelser, men efter erklæringerne og de sagkyndiges mundtlige udtalelser til straffelovrådet er sådanne skadevirkninger usandsynlige. Også her støttes opfattelsen af, at de sagkyndige ikke i den psykiatriske eller psykologiske klinik er stødt på tilfælde, hvor et årsagsforhold mellem pornografi og en psykisk skadevirkning måtte antages. Straffelovrådet skal specielt henlede opmærksomheden på, at rådets erklæring bl. a. bygger på en udtalelse fra en sagkyndig i børnepsykiatri (overlæge, dr. med. Kaj Tolstrup).

Over for straffelovrådet har overlæge, dr. med. Kurt Fremming udtalt, at retslægerrådet, hvis erklæring bygger på de lægelige erfaringer, naturligvis ikke ganske kan afvise, at f. eks. forældre kan iagttage visse mindre manifesterede virkninger af børns læsning af pornografi. Efter overlægens opfattelse kan der imidlertid næppe være tale om langtidsvirkninger; var dette tilfældet, kunne det formentlig ikke undgås, at læger ville møde disse virkninger blandt deres patienter.

Overlægen har tilføjet, at det næppe kan afvises, at læsning af pornografi kan have skadevirkninger for en minoritetsgruppe af seksuelt særlig usikre unge, men at det sandsynligvis kun kan dreje sig om en meget lille

gruppe, og at der i øvrigt ikke foreligger noget erfaringsmateriale til belysning af spørgsmålet.

Under drøftelserne mellem rådets medlemmer er det synspunkt fremhævet, at også en beskyttelsesvirkning af pornografireglen, der kun kommer et forholdsvis lille mindretal til gode, fortjener at blive taget i betragtning som et ikke uvæsentligt argument for pornografireglens opretholdelse.

ad 4°) De eventuelle virkninger vedrørende den almindelige indstilling til kønslivet og vedrørende seksualetikken, som er omtalt ovenfor under 4°, er langtidsvirkninger, som efter deres karakter vanskeligt kan gøres til genstand for videnskabelig forskning. Der foreligger dog en socialpsykologisk og sociologisk forskning vedrørende det almindelige spørgsmål om massemediernes påvirkningsmulighed. På grundlag heraf antager sociologisk institut i sin erklæring (bilag 6), at massemedier ikke har nogen særlig påvirkningseffekt, hverken med hensyn til folks handlinger eller folks smag. Det kan dog ikke udelukkes, at der findes »en lille gruppe, der er hypersensitive over for massemedielles påvirkning. Imidlertid synes det endnu ikke muligt nærmere at afgrænse og definere denne gruppe«.

I samme erklæring udtales, at der foreligger »kommunikationsstudier, der viser, at en meddelelse eller budskab, der forårsager stærk aversion og spændinger, har mindre effekt end et budskab, der er mindre stærkt. Hvis disse resultater kan analogiseres til pornografisk materiale, skulle det betyde, at outreret pornografisk materiale skulle have mindre effekt . . . på seksuelle aktiviteter m. v. end mere normale beskrivelser og billeder.«

Specielt vedrørende spørgsmålet om forholdet mellem pornografi og seksualetik har sociologisk institut afgivet en udtalelse af 3. juni 1966, der er optaget som bilag 10.

Rådet finder det i øvrigt nærliggende at antage, at spørgsmålet om en påvirknings egnethed til at medføre en ændret indstilling til kønslivet eller en ændring af seksualetikken kun har en forholdsvis begrænset sammenhæng med spørgsmålet, om påvirkningsmidlet er pornografisk. Om et skrift er pornografisk beror i væsentlig grad på fremstillingsform. Et skrift kan være outreret por-

nografi, selv om det alene giver udtryk for traditionelle og almindeligt accepterede synspunkter på kønsliv og seksualetik. Omvendt kan et ikke-pornografisk skrift, endog i særdeles sober form, være et kraftigt agitations-skrift for nedbrydning af anerkendt seksual-etik.

Under forhandlingerne i rådet og med de sagkyndige har man specielt drøftet det spørgsmål, om pornografi, som indeholder beskrivelser af voldshandlinger (sadisme og masochisme), og som eventuelt giver udtryk for en accepterende holdning til sådanne handlinger, kan antages at have skadevirkninger. Der er i videnskabelige undersøgelser holdepunkter for den antagelse, at film, der er præget af vold, er egnede til, i hvert fald hos børn, og muligvis også hos voksne, at fremkalde aggressive impulser. Det er nærliggende som en konsekvens heraf at antage, at sådanne film, herunder pornografiske film med voldelige seksualhandlinger, kan have en forrående indflydelse, og det kunne videre antages, at en sådan virkning ikke er speciel for film, men også gør sig gældende ved andre massemedier, herunder bøger og hæfter. Noget videnskabeligt bevis for en sådan forrående virkning foreligger imidlertid ikke og vil, da der er spørgsmål om en langtidspåvirkning af en almindelig indstilling, også vanskeligt kunne tilvejebringes.

Rådet skal i øvrigt pege på et forhold, der kan gøre det vanskeligt at begrunde en pornografiregel med den her omtalte formodning om en forrående virkning knyttet til en del af pornografien. Børn og voksne er i vidt omfang udsat for en påvirkning af massemedier, der fremstiller og undertiden glorificerer vold. Påvirkningen sker i bøger, tegneserier, film, fjernsyn m. v. Det er uden videre klart, at den voldsprægede pornografi spiller en underordnet rolle i denne samlede påvirkningsproces. Antages formodningen om forrående virkning af voldsprægede bøger, film m. v. at kunne begrunde et forbud, må man konsekvent overveje at gennemføre et sådant forbud generelt – og ikke specielt for voldspræget pornografi.

Om et sådant generelt forbud mod voldsprægede massemedier bør gennemføres, er et spørgsmål med meget vidtrækkende princip-

eile og praktiske problemer; rådet skal ikke gå nærmere ind herpå, idet man betragter spørgsmålet som faldende uden for det foreliggende kommissorium.

Der henvises i øvrigt til bemærkningerne nedenfor s. 59 f om begrebet sadisme.

c. *Opdragelsesmæssige synspunkter.*

Det kunne hævdes, at læsning af pornografi har en virkning på unge mennesker, som muligvis ikke kan kaldes en skadevirkning, men som dog kan siges at rumme en realitet fra et psykologisk og opdragelsesmæssigt synspunkt. Man kunne betegne det som en uønsket virkning af denne læsning, at den — medens den står på og formentlig også efter læsningen — præger de unges forestillingsverden med fænomener, som ikke hører hjemme på dette alderstrin, og som de ikke har forudsætninger for at bedømme i det rette perspektiv. De får et urealistisk billede af menneskers kønsliv; dets alvorligere problemer skjules!, idet der fremstilles en dyrkelse af kønsakten som en rent fysisk akt - ofte med vægt på dens outrerede former — løsrivet fra følelsesmæssige komponenter og fra aspekter af menneskeligt ansvar i seksuelle forhold. Det kunne videre hævdes, at den frie adgang til sådan læsning derved modarbejder forældres og skolers opdragelsesarbejde.

Rådet finder det vanskeligt at udtale sig om, hvilken vægt der bør lægges på synspunkter som de her anførte. Spørgsmålet har ikke været i forgrunden ved forhandlingerne med de sagkyndige; dog er det formentlig en kendsgerning, at der i skolerne sker en ikke blot økonomisk begrundet udvælgelse af bøger, som stilles til rådighed for de unge, idet man vel som almindelig retningslinie undgår bøger, som på grund af karakteren af deres seksuelle skildringer ikke svarer til de unges udviklingstrin.

Rådet skal påpege, at virkninger som de nævnte formentlig i væsentlig grad er knyttet også til den efter nugældende ret straffri litteratur med dristigt erotisk indhold, og at det — som nedenfor omtalt — vil volde betydelig vanskelighed at udforme regler, som specielt modarbejder udbredelsen af pornografi blandt unge. De nævnte synspunkter har vel i øvrigt en vis sammenhæng med nogle af de moralske synspunkter, som anføres til støtte for et forbud mod pornografi.

Man sigter herved til den betragtning, som kan tænkes anført fra forældres side, at det er dem, der bør have rådighed over, hvilke forestillinger og værdier der skal præge barnets eller den unges karakterudvikling, og at de derfor har et rimeligt krav på, at samfundet modvirker udbredelsen af skrifter, som af dem opfattes som moralnedbrydende eller i hvert fald egnede til at fylde de unges forestillingsverden med frastødende fænomener.

d. *Bevis for skadevirkninger.*

I det foregående har rådet omtalt forskellige former for skadevirkning, som kunne tænkes at være forbundet med læsning - særlig med unge menneskers læsning — af pornografiske skrifter. Man har i størst mulig udstrækning søgt at henvise til de synspunkter, som er fremkommet fra de sagkyndige, som har været spurgt til råds.

Det fremgår af de sagkyndige udtalelser, at der næppe på noget punkt er mulighed for at fremsætte videnskabeligt underbyggede sikre konklusioner med hensyn til besvarelsen af de spørgsmål om skadevirkninger, som er drøftet. Det er ikke på noget punkt blevet bekræftet, at en skadevirkning beviseligt kan forekomme, men det er heller ikke blevet hævdet, at muligheden for en sådan skadevirkning med sikkerhed kan udelukkes. Der råder med andre ord en vis usikkerhed, som dels er udtrykkelig fremhævet, dels på andre måder har sat sig spor i ordvalget i de sagkyndiges udtalelser.

Der er efter rådets opfattelse ikke noget overraskende i, at en sådan usikkerhed kan gøre sig gældende. Der synes kun at være foretaget få videnskabelige undersøgelser, ved hvilke man har søgt at få belyst netop disse spørgsmål., ligesom unge menneskers læsevane overhovedet er sparsomt belyst. I flere henseender må det antages, at der meget vanskeligt ville kunne gennemføres sådanne undersøgelser; særlig vanskeligt vil det naturligvis være at bevise, at en vis skadevirkning *ikke* kan forekomme. Endelig henleder man opmærksomheden på, at der indtil de seneste år kun er sket en forholdsvis begrænset udbredelse af pornografisk litteratur i Danmark, således at der også af den grund har været ringe anledning til at gøre iagttagelser vedrørende denne litteraturs virkninger.

Rådet finder det imidlertid vigtigt at fremhæve, at de sagkyndige på forskellige måder har givet udtryk for, med hvilke grader af *sandsynlighed* de regner med, at en skadelig virkning kan eller ikke kan gøre sig gældende. Det er et gennemgående træk i udtalelserne herom, at skadelige virkninger indtræden er betegnet som »usandsynlig«. Når det i nogle forbindelser siges, at muligheden af en sådan virkning »ikke kan udelukkes«, ligger formentlig også heri, at det er en mulighed, som kun i ringe grad findes bestyret ved iagttagelser.

Det kan på dette og andre områder diskuteres, hvilken grad af bevis eller sandsynlighedsgrørelse med hensyn til skadevirkninger man skal kræve som grundlag for kriminalisering eller anden retlig sanktionering af en vis handlemåde. Der lader sig næppe opstille noget almindeligt princip i så henseende. Afgørelsen må bl. a. bero på en vurdering af, hvor vigtigt man finder det at forebygge selv fjerne skader - eller selv skader over for et lille antal personer — og hvilke begrænsninger i handlefriheden dette mål kan legitimere. Det er imidlertid den overvejende opfattelse i rådet, at de ovenfor drøftede skademuligheder ikke fremtræder med en sådan vægt og en sådan grad af sandsynlighed, at der heri kan findes tilstrækkelig begrundelse for at opretholde et forbud mod den pornografiske litteratur, som endnu er strafbar. Det er vel nærliggende at antage, at der i den offentlige debat vil være en tilbøjelighed til på grundlag af almindelige erfaringer eller common sense at regne med en ikke uvæsentlig risiko for skadevirkninger. Rådet finder derfor, at der er grund til at understrege, at en sådan opfattelse ikke har fået støtte i de sagkyndiges erklæring.

4. *Gavnlig virkning af pornografi.*

Straffelovrådet har bedt de sagkyndige udtale sig om, hvorvidt læsning af pornografi kan antages at have visse gavnlige virkninger. Efter de modtagne svar, jfr. bilag 5 og 7 (s. 78 og 85), kan det formentlig lægges til grund, at læsning af pornografi kan have visse virkninger, som efter en udbredt opfattelse må vurderes positivt, f. eks. øget seksuel aktivitet, aflastning for skyldfølelse ved visse seksuelle praktiker og en vis ændring i den almindelige holdning til kønslivet (færre ta-

buforestillinger, mindre pikanteri i opfattelsen af kønslivet og et mere naturligt syn herpå).

Rådet mener dog ikke, at der i disse antagelser kan hentes noget argument for en ophævelse af den gældende forbudsregel. For det første er der til dels tale om virkninger, der vil kunne opnås gennem hensigtsmæssig seksualundervisning. For det andet er de pågældende virkninger næppe i særlig grad relevante for spørgsmålet om den nuværende pornografiregels eksistens, når denne regel efter praksis tillader en så vidtgående erotisk realisme i litteraturen, som tilfældet er.

5. *Strafferetlige og retsplejemæssige synspunkter.*

Medens de i det foregående omtalte argumenter særlig har relation til erfaringer og antagelser af en ikke-juridisk karakter, skal der i det følgende fremhæves nogle synspunkter, som har deres grundlag i strafferetlige og retsplejemæssige forudsætninger.

Først skal man henlede opmærksomheden på det forhold, at anvendelsen af et så vagt kriterium på strafbarhed som udtrykket »utugtig« ikke er helt stemmende med de retningslinier, der almindeligvis følges ved affattelsen af straffebestemmelser. Det er et væsentligt princip for straffelovgivningen, at den så nøje som muligt bør angive strafbarhedsbetingelserne og dermed det strafbares område. Hensynet til retssikkerheden tilsiger, at handlefrihedens grænser skal fremgå af loven, således at retlige konsekvenser af en handling kan forudses.

Det må erkendes, at der er områder, hvor det er umuligt at fastlægge det strafbares område ved præcise regler, og hvor lovgivningen - hvis det er nødvendigt at fastsætte straf for de pågældende handlinger — tvinges til at anvende et forholdsvis ubestemt kriterium, hvis nærmere indhold da gradvis må fastlægges gennem retsanvendelsen. Dette er f. eks. tilfældet med straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser: »Den, som ved uterligt forhold krænker blufærdigheden eller giver offentlig forargelse . . .«. Anvendelsen af så upræcise udtryk kan kun forsvares med, at lovgiveren ikke har mulighed for at komme nærmere til en karakteristisk af de indbyrdes meget forskellige handlinger, som bør straffes, og som kan frembyde flydende overgange til handlinger, som ikke bør straffes. Be-

tænkkelighederne ved et upræcist kriterium svækkes noget, hvis man kan hævde, at borgerne under alle omstændigheder befinder sig på et grænseområde, hvor deres adfærd misbilliges, og hvor de derfor må være forberedt på at blive mødt med retlige reaktioner. Hvad angår § 234, har det muligvis tidligere kunnet hævdes, at udgivere af dristige skildringer befandt sig på et sådant suspekt område. Men med de forstærkede krav eller forventninger om kunstnerisk og udgivermæssig frihed, som man har kunnet iagttage i den senere årrække, er det i stigende grad blevet føleligt, at den upræcise afgrænsning i § 234 i væsentlig grad betyder en tilside-sættelse af hensynet til klar tilkendegivelse af den strafferetlige normerings grænser.

I nær sammenhæng med det ovenfor anførte står de retsplejemæssige problemer i forbindelse med bestemmelsens håndhævelse. Rådet sigter herved ikke alene til de praktiske ulemper, bestemmelsen bereder politiet, anklagemyndighed og domstole, og som i sig selv er meget betydelige, men også og navnlig til, at disse vanskeligheder har konsekvenser, som giver anledning til principielle betænkkeligheder.

I betragtning af den omfattende erotiske litteratur - bøger og hæfter - der udgives i disse år, er det uden videre klart, at det i nogen grad må være tilfældigt, hvilke publikationer politiets og anklagemyndighedens opmærksomhed bliver henledt på, og navnlig på hvilket tidspunkt af udgivelsesprocessen dette sker.

Spørgsmålet om, hvorvidt tiltale skal rejses, afgøres med hensyn til skrifter af rigsadvokaten, jfr. presselovens § 17, medens tiltalespørgsmålet i andre sager vedrørende overtrædelse af § 234, herunder sager om pornografiske billeder, forelægges for statsadvokaterne. At det således under alle omstændigheder er en overordnet anklagemyndighed, der træffer afgørelse i disse sager, er efter sagernes beskaffenhed nødvendigt, når der ikke - således som tilfældet er i visse andre lande - står noget særligt centralt organ, f. eks. et nævn, til rådighed for anklagemyndigheden som rådgivende instans med hensyn til bedømmelsen af, om et skrift er utugtigt. Indførelsen af en ordning som den sidstnævnte mener rådet ikke at kunne anbefale; den ville stemme mindre godt med

den danske procesordning og ville formentlig give anledning til principielle betænkkeligheder; i øvrigt ville den næppe medføre nogen fremskyndelse af sagsbehandlingen. Den gældende ordning indebærer imidlertid, at et skrift, mod hvilket der kan være tale om at rejse sag, skal bedømmes i hvert fald af to anklageinstanser, politiet og vedkommende statsadvokat, og for så vidt angår de vanskeligste og vigtigste sager tillige af rigsadvokaten, forinden sagen vil kunne forelægges for retten. Der vil derfor - selv om sagerne fremmes med størst mulig hurtighed - jævnlige gå en ikke helt kort tid, efter at et skrift er publiceret, før en sag vil kunne indledes, og en eventuel retskendelse om beslaglæggelse opnås. Dette betyder, at de første, ofte meget store, oplag kan være solgt, inden skriftets videre udbredelse standses, og at formålet med en sags gennemførelse derved til dels kan være forflygtiget. Ved bedømmelsen af retsforfølgningens effektivitet må det også tages i betragtning, at det pågældende skrift jævnlige, efter at der her i landet er foretaget beslaglæggelse, fortsat vil kunne købes i Sverige, jfr. s. 20 og 58.

Hertil kommer myndighedernes vanskeligheder ved at afgrænse pornografireglens rækkevidde i relation til det enkelte skrift. Bedømmelsen kræver en vurdering i tre henseender: af »grovheden« af skriftets seksualskildringer, af dets værdi i litterær eller anden henseende og en afvejning af, om denne værdi kan antages at legitimere seksualskildringerne. Disse vurderinger er selvsagt meget vanskelige. Da lovteksten ingen vejledning giver, må der i hvert enkelt tilfælde foretages omfattende sammenligninger med andre skrifter, som der tidligere har været taget stilling til af domstole eller anklagemyndighed, eller som man tidligere blot har ladet passere, uden at nogen undersøgelse har været indledt. Særlige vanskeligheder volder vurderingen af, om et skrift har litterær værdi på grund af dets indhold, idé, form m. v. Det er klart, at der ikke med rimelighed kan stilles store krav til myndighederne om forudsætninger for denne vurdering. Skal en vurdering af kunstneriske kvaliteter på central måde indgå i afgrænsningen af det strafbare område, må der under behandlingen af sådanne sager indhentes erklæringer fra den litterære sagkundskab. Sådanne udta-

leiser vil i mange tilfælde ikke give entydige svar på spørgsmålet om, i hvilken grad og i hvilke henseender et skrift rummer litterære kvaliteter. Dette gælder især bedømmelsen af den nyere litteratur, som ved sin form eller sit indhold har en eksperimenterende karakter. Fra myndighedernes synspunkt kan denne nødvendige brug af litterær sagkundskab navnlig frembyde to problemer. For det første kan den i væsentlig grad besværliggøre sagens behandling, særlig hvis der er anledning til at spørge et større antal sagkyndige til råds for at opnå et nuanceret billede af de litterære synspunkter, som kan anlægges. For det andet skal man eventuelt tage stilling til spørgsmålet om, hvilken vægt der skal lægges på den omstændighed, at nogle sagkyndige finder et skrift af litterær værdi, medens andre frakender det en sådan værdi eller anser den for ringe.

Herudover skal berøres de særlige problemer vedrørende fremmedsprogede skrifter. Det er forekommet, at det under en retssag om sådanne skrifter har været nødvendigt at lade skriftet oversætte til dansk. Dette betyder en både langvarig og bekostelig retsforfølgning, som måske ikke står i rimeligt forhold til, hvad der vil kunne opnås gennem en eventuel domfældelse. Den udbredelse, et fremmedsproget værk ville kunne få herhjemme, ville under alle omstændigheder være begrænset. Når anklagemyndigheden og retspraksis alligevel har indtaget det standpunkt, at fremmedsprogede skrifter principielt bør forfølges efter samme retningslinier som danske udgivelser, hænger det bl. a. sammen med den risiko, der består for, at en bog af denne karakter, der tolereres forhandlet på originalsproget, senere vil blive oversat til dansk; men også ud fra rent principielle synspunkter må det hævdes, at det ikke kan betage en publikation dens utvungne karakter, at den alene er tilgængelig for en mindre kreds - så længe denne kreds dog er ubestemt, således at en offentliggørelse eller udbredelse kan antages at foreligge.

Det fremgår af det, der her er anført, at pornografireglen for tiden stiller retsmyndighederne, navnlig politi og anklagemyndighed, over for en arbejdsbyrde, der dels er omfattende, dels stiller særlige krav, der ligger uden for, hvad der ellers kræves af politi- og anklagerarbejde, herunder krav, som det

efter deres karakter i virkeligheden er umuligt fuldtud at honorere. Man kan herefter spørge, om arbejdsbyrden står i rimeligt forhold til, hvad der opnås ved pornografireglens håndhævelse.

Det anførte rækker imidlertid væsentligt videre. Det peger på principielle betæneligheder ved reglens opretholdelse. Under de omtalte retsplejemæssige vanskeligheder i forbindelse med hele pornografiproblemets kontroversielle karakter og den omstændighed, at det er genstand for en løbende, stærkt engageret offentlig debat, kan det - trods myndighedernes bestræbelser på en konsekvent retshåndhævelse - ikke undgås, at retshåndhævelsen af mange opleves som mere eller mindre tilfældig. Og den liberalisering, som - efter rådets formening med rette - har fundet sted i de senere år i anklagemyndighedens og domstolens praksis, har i og for sig understreget dette forhold; den betyder, at der nu, ved siden af de forbudte skrifter, forekommer en mængde skrifter, der tolereres, uanset at de antagelig efter almindelig opfattelse er »pornografiske« og i hvert fald er meget vidtgående i deres seksualskildringer. Det er på denne baggrund i og for sig forståeligt, om grænsen mellem det forbudte og det tilladte opfattes som meget uklart.

Der har således efter rådets opfattelse - om end på et meget begrænset og specielt retsområde - udviklet sig forhold, der berører respekten for retten og retshåndhævelsens autoritet, og som betyder en ikke uvæsentlig retsuisikkerhed, for så vidt som det er vanskeligt for forlag m. v. at forudse, hvilken stilling anklagemyndighed og domstole vil indtage til en påtænkt publikation.

6. *Synspunkter vedrørende den nuværende forbudsregels begrænsede rækkevidde.*

Det følger af det, der anføres s. 39 f, at den nuværende forbudsregel vedrørende pornografiske skrifter har en, relativt set, ret begrænset rækkevidde. Efter den praksis, der nu følges af anklagemyndighed og domstole, kan der lovligt udgives bøger og hæfter med detaillerede og vidtgående seksualskildringer. Hvad formentlig de fleste kalder pornografi, er allerede i vidt omfang tilladt.

Man kan på denne baggrund spørge, om

liberaliseringen ikke allerede er ført så vidt, at man lige så godt kan tage skridtet fuldtud og helt ophæve forbudet. Hvis man - trods det meget usikre grundlag - i sin vurdering vil lægge vægt på de eventuelle, mere konkrete skadevirkninger af pornografisk læsning, jfr. afsnit 3 ovenfor (s. 48 ff), tvinges man i hvert fald samtidig til at søge at vurdere, om disse skadevirkninger specielt er knyttet til den litteratur, der er forbudt, eller måske allerede er knyttet til den store mængde af »dristig« seksuallitteratur, som lovligt udgives.

Det kommer herved i betragtning, at den forbudte litteratur - hvis den blev frigivet - næppe ville blive den mest efterspurgte. Det er nærliggende at antage, at efterspørgslen efter seksuelle skildringer i første række er rettet mod udpenslede beskrivelser af normale seksuelle forhold — og sådanne beskrivelser er allerede tilgængelige i stor mængde. I den forbudte litteratur møder læseren navnlig de — formentlig mindre efterspurgte - beskrivelser, der enten angår forskellige perversioner, herunder sadisme og masochisme, eller vel har tilknytning til normale seksuelle forhold, men beskriver disse i en ekstrem form.

På den anden side må det naturligvis erkendes, at det gældende forbud rammer de skrifter, der er mest egnede til at virke krænkende, og måske også de skrifter, der giver det stærkeste grundlag for en eventuel formodning om skadevirkning hos læseren.

Der kan næppe siges noget sikkert om, hvad der er den nuværende forbudsregels praktiske virkninger, før den eventuelt bliver ophævet. Man kan nære frygt for, at ophævelsen vil medføre en øget udbredelse af skrifter inden for det område, der nu omfattes af forbudet. Noget sikkert empirisk grundlag for en forudsigelse om dette spørgsmål findes imidlertid ikke, idet alle de lande, det kan være rimeligt at sammenligne med, har en forbudsregel vedrørende »utugtige« skrifter. I Sverige har man dog i en årrække stort set afstået fra tiltalerejsning mod bøger, uden at den svenske »pornobølge« derved synes at være blevet markant forskellig fra den danske.

I den offentlige diskussion har det synspunkt været fremme, at den gældende regel og dens håndhævelse skaber en reklame for visse bøger og derved i realiteten øger pornografiens udbredelse. At en sådan virkning er

forekommet, synes åbenbart. Forbudets ophævelse vil naturligvis fjerne denne reklame-mulighed og muligvis også i øvrigt medvirke til at afsvække opfattelsen af pornografi som en litterær specialitet. I Sverige synes »pornobølgen« dog at have holdt sig uanset den omtalte meget forsigtige tiltalepraksis, jfr. s. 20. Men herfra kan man næppe drage sikre slutninger om virkningen af en fuldstændig ophævelse af forbudet.

Rådet mener at burde understrege den ovenfor berørte usikkerhed i skønnet over, hvilken virkning på den pornografiske litteratur en ophævelse af forbudsreglen vil have. Den betyder, at en eventuel ophævelse nødvendigvis må få karakter af et eksperiment.

8. *Det internationale samarbejde om bekæmpelsen af pornografi.*

En eventuel ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter vil forudsætte en forudgående opsigelse, med 1 års varsel, jfr. s. 17, af overenskomsten af 1923 til undertrykkelse af udbredelsen af og handelen med utugtige offentliggørelser. Ifølge oplysninger, rådet har modtaget gennem udenrigsministeriet, jfr. bilag 11 og 12, er overenskomsten ikke tidligere opsagt af nogen stat. Der foreligger imidlertid ikke for udenrigsministeriet oplysninger, hvorefter der måtte være grund til at forvente, at en opsigelse af konventionen — eller i øvrigt en hel eller delvis ophævelse af straffelovens § 234 - kunne give anledning til vanskeligheder i forhold til andre stater, der har bestemmelser, der kriminaliserer pornografi. Man henleder i øvrigt opmærksomheden på oplysningerne s. 18, hvorefter bl. a. Sverige ikke har tiltrådt konventionen.

Rådet har også forespurgt, om der for rigspolitichefen foreligger oplysninger, hvorefter der er grund til at forvente, at en hel eller delvis ophævelse af § 234 kunne give anledning til vanskeligheder i forholdet til andre lande. Rigspolitichefens besvarelse af denne forespørgsel er optaget som bilag 13 (s. 99), hvortil henvises. Om erklæringen skal rådet i øvrigt bemærke følgende: I betragtning af den lovgivning, der gælder i andre lande, hvis retsorden i øvrigt følger samme hovedprincipper som den danske, jfr. kapitel V (s. 19 ff), er der næppe tvivl om, at en ophævelse af bestemmelsen i § 234 om utugtige skrifter - som

det siges — »vil vække forbavelse« i andre lande. Med hensyn til vurderingen af de praktiske vanskeligheder i det internationale samarbejde i forbindelse med en ophævelse, som rigspolitichefen omtaler, skal man bemærke følgende: Rigspolitichefen udtaler, at man, hvis § 234 ophæves, må forudse, »at mange fremmede landes producenter og forhandlere af utugtige billeder og bøger m. v. vil forlægge deres i de respektive hjemlande ulovlige distributionsvirksomhed til Danmark«. Efter den sammenhæng, hvori denne udtalelse er fremsat, synes det imidlertid at være de utugtige billeder rigspolitichefen betragter som hovedproblemet. Med hensyn til skrifter må det tages i betragtning, at der, som også anført af rigspolitichefen, allerede under den gældende regel følges en så liberal fortolkning, at en ophævelse af bestemmelsen næppe i det internationale politisamarbejde vil blive betragtet som en meget radikal ændring. Dette skridt er — gennem praksis - i realiteten allerede taget i Sverige med hensyn til bøger, jfr. s. 20, uden at det dér efter det oplyste har givet anledning til alvorligere vanskeligheder i forholdet til andre lande. På grund af rejsesamkøbet mellem de to lande har det nødvendigvis uheldige konsekvenser, at der gælder principielt forskellige ordninger i Sverige og Danmark, jfr. ovenfor s. 55.

Man skal tilføje, at der, selv om den gældende lovgivning, herunder forbudet vedrørende utugtige skrifter, opretholdes, måske kunne være grund til, bl. a. på baggrund af rigspolitichefens erklæring, at overveje spørgsmålet om opsigelse af overenskomsten af 1923. Det er et spørgsmål, om ikke en del af baggrunden for de vanskeligheder, rigspolitichefen omtaler, er, at Danmark ved sin fortsatte tiltræden af overenskomsten giver andre lande forventning om en vidererækkende retshåndhævelse, end man efter de gældende regler mener at burde gennemføre.

Med hensyn til postkonventionerne, der er omtalt s. 18, kan der naturligvis ikke blive spørgsmål om opsigelse. Disse konventioners bestemmelser er imidlertid ikke til hinder for en ophævelse af bestemmelsen i straffelovens § 234, medens bestemmelsen i postlovens § 3, litra c, af hensyn til konventionerne fortsat må opretholdes.

Afsluttende bemærkninger.

Rådet har ovenfor peget på synspunkter, der kan indgå i overvejelserne vedrørende spørgsmålet om opretholdelse eller ophævelse af forbudet mod udbredelse og offentliggørelse af utugtige skrifter. Man har endvidere knyttet visse kommentarer til synspunkterne. Som anført s. 46 har rådet ment at burde lægge mere vægt på således at fremlægge synspunkter og materiale til deres bedømmelse end at argumentere for en bestemt indstilling til problemet. Grunden hertil er, at en stillingtagen beror på en række spørgsmål, som den straffretlige sagkundskab vel kan bidrage til at belyse, men dog ikke har særlige forudsætninger for at besvare. Man skal nævne nogle af disse spørgsmål: Vægten i den foreliggende konfliktsituation af hensynet til ytrings- og læsefrihed (afsnit 1 ovenfor), etiske synspunkters nærmere indhold og betydning (2), vægten af og hensynet til sædelighedsfølelsen (3 a), forsvarligheden af at kriminalisere på grundlag af eventuelle *formodninger* om skadevirkninger (3 b og d), forsvarligheden af at kriminalisere med henblik på beskyttelse af en minoritetsgruppe (3 b, s. 52), vægten af hensynet til forældres opdragelsesfrihed på det seksuelle område (3 c). - Nogle synspunkter af rent juridisk (strafferetlig og strafprocessuel) karakter er fremstillet i afsnit 5; de dér anførte betragtninger taler efter rådets opfattelse med en ret betydelig vægt for at ophæve forbudsreglen, men det er klart, at disse betragtninger hverken kan eller bør være eneafgørende.

På grundlag af de anførte synspunkter og det tilvejebragte materiale anlægger *rådets flertal (Hurwitz, Olafsson og Waaben)* følgende helhedsvurdering:

Flertallet finder, at bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter virker uheldig på flere punkter, som er omtalt nærmere ovenfor, og at den argumentation, der kan anføres til støtte for bestemmelsen, vel ikke er uden vægt, men dog i de fleste henseender hviler på et ret usikkert grundlag. Et mere sikkert grundlag for vurdering af bestemmelsen kan meget vanskeligt tilvejebringes, så længe bestemmelsen opretholdes. Flertallet mener ikke at kunne fremføre afgørende betænkkeligheder ved en ophævelse, og vil derfor kunne tilslutte sig et forslag herom. Man

ønsker i forbindelse hermed at pege på, at der, selv om bestemmelsen ophæves, utvivlsomt også fremtidig vil blive offentlig diskussion af problemerne omkring pornografisk litteratur. Det kan således ventes, at udviklingen efter bestemmelsens ophævelse vil blive fulgt med opmærksomhed, og at spørgsmålet om hensigtsmæssigheden af en forbudsregel vil blive taget op til fornyet behandling, hvis erfaringerne giver anledning dertil.

Ud fra synspunkter af den karakter, som er omtalt under pkt. 3 b (om krænkelse af sædelighedsfølelse m.v.), kunne man overveje spørgsmålet om et forbud mod, at utugtige skrifter eller reklamer herfor tilsendes personer, der ikke udtrykkeligt har anmodet derom. I de groveste tilfælde vil sådanne forhold imidlertid kunne omfattes af § 232 om blufærdighedskrænkelser. Bortset herfra kan det være tvivlsomt, om der er behov for et forbud som det nævnte. Flertallet ville derfor være tilbøjelig til at mene, at man burde lade spørgsmålet henstå, indtil et sådant behov måtte vise sig. Eventuelt kan forbudet optages i politivedtægter*.

Med henblik på den mulighed, at man måtte vælge at opretholde forbudet mod utugtige skrifter, eventuelt opretholde det med en mindre rækkevidde end nu, skal flertallet bemærke følgende:

Ønskes forbudet opretholdt uden realitetsændring, således at man alene akcepterer den ændring i retstilstanden, som sker igennem domstolens praksis, opstår det formulermæssige spørgsmål, om udtrykket »utugtigt« bør erstattes med et andet udtryk. For en sådan ændring taler, at udtrykket er noget gammeldags, og at det efter nuværende sprogbrug heller ikke er særlig dækkende.

Såfremt der kunne peges på en mere dækkende, sprogligt mere tilfredsstillende betegnelse for den nuværende retstilstand, så rådet gerne, at der skete en ændring. Der synes imidlertid ikke at frembyde sig nogen helt velegnet løsning på dette sproglige problem,

*) I København er et sådant forbud optaget i politivedtægtens § 6 (og det foreliggende vedtægtsudkastets § 10, stk. 3), hvor forbudet endog betegner en udvidelse i forhold til § 234, for så vidt som det omfatter »skrifter. . . . af anstødeligt indhold. . . .«, jfr. ovenfor s. 14 f.

og man bør da formentlig blive stående ved den indarbejdede betegnelse. Nogen væsentlig støtte for domstolens fortolkning af bestemmelsen kan det sproglige udtryk næppe under nogen omstændigheder blive på et område som dette.

Spørgsmålet om at ændre bestemmelsen, således at et forbud opretholdes, men med et snævrere indhold, vil naturligvis rejse både realitetsproblemer og formulermæssige vanskeligheder. De muligheder for nye kriterier, der melder sig, er ret begrænsede. Strafarhedsbetingelsen »utugtigt« kan skærpes ved en eller anden generel tilføjelse, f. eks. »åbenbart utugtigt«. Der kan - eventuelt i forbindelse hermed - forsøges formuleringer, hvori indgår ord som »sadisme«, »perversioner« m. v. Spørgsmålet om skriftets værdi i litterær eller anden henseende kan optages i formuleringen, jfr. herved den britiske pornografilov af 1959, der indeholder en regel om straffrihed i tilfælde, hvor det »godtgøres, at offentliggørelsen af det pågældende skrift . . . er berettiget af hensyn til offentlighedens interesse deri i kraft af dets videnskabelige, litterære, kunstneriske eller pædagogiske interesse eller anden offentlig interesse« (jfr. ovenfor s. 24). Endelig skal nævnes den mulighed at gøre strafbarhed betinget af, at udgivelsen antages at være en økonomisk udnyttelse af andres interesse for seksualitet, jfr. tildels den gældende regel i § 234, stk. 3, og den formulering, der er foreslået af det norske straffelovråd, og som er citeret s. 21.

Flertallet finder afgørende betænkelse ved formuleringer som de her antydede. Man ville ikke ved sådanne formuleringer opnå nogen præcisering i forhold til den gældende regel, men tværtimod stå over for den usikkerhed, der ville blive en følge af manglende støtte i tidligere retspraksis. De synspunkter af strafferetlig og retsplejemæssig karakter, der er anført ovenfor under pkt. 5 mod den gældende regel ville således gøre sig gældende med øget styrke. Mod anvendelsen af et kriterium, der lægger vægt på perversitetsbegrebet, kan anføres, at begrebet som anført af retslægerrådet, jfr. s. 78, er ganske flydende; og begrebet sadisme dækker over vidt forskellige fænomener varierende fra grove mishandlinger med seksuel baggrund — til anvendelse af slag m. v. med

partnerens indforståelse som led i et seksuelt forhold. I betragtning af den foreliggende retspraksis vedrørende § 234, stk. 1, nr. 2, opnås ingen væsentlig ændring ved i bestemmelsen at optage et kriterium, der lægger vægt på skriftets litterære værdi; man skal i øvrigt pege på, at dette ville betegne en lovfæstelse af det vanskeligst praktikable og mest kontroversielle kriterium for den gældende bestemmelses afgrænsning. Man finder et kriterium, der lægger vægt på, om udgivelsen er en økonomisk spekulation, mindre heldigt, jfr. også bemærkningerne i afsnit A (s. 46) om § 234, stk. 3.

Det gælder allerede om den nuværende regels område, at det må karakteriseres som ret snævert, og det er sandsynligt, at dens område gennem retspraksis vil blive yderligere indsnævret i løbet af de kommende år. En yderligere begrænsning vil derfor, hvis den skal få reel betydning, give bestemmelsen et så ringe anvendelsesområde, at de hensyn, der kan anføres til støtte for pornografi-reglen, formentlig kun vil kunne tilgodeses i meget ringe grad.

Rådets flertal har s. 58 givet udtryk for den opfattelse, at man ikke finder at kunne fremføre afgørende betæneligheder ved en ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter. I de foranstående afsnit (s. 59 f) har man drøftet mulighederne for en mellemøsning, hvorefter den nævnte forbudsregel ikke helt ophæves, men begrænses. Flertallets konklusion af de anførte betragtninger er, at man ikke kan anbefale en sådan løsning. Valget synes at måtte stå mellem reglens opretholdelse og dens fuldstændige ophævelse.

Et *mindretal* (Erik Andersen) udtaler:

Uanset at anvendelsesområdet for § 234, stk. 1, nr. 1, efter gældende praksis må siges at være meget begrænset, og at udviklingen må antages at ville gå i retning af en yderligere indsnævring, finder mindretallet, at det er forbundet med væsentlige betæneligheder på nuværende tidspunkt at gå ind for en fuldstændig ophævelse af bestemmelsen forsåvidt angår skrifter.

Det forekommer tvivlsomt, om en frigivelse vil medføre en mærkbar svækkelse af den nuværende - overvældende - interesse for

pornografisk litteratur; erfaringerne fra Sverige og den betydelige økonomiske interesse, som synes at være forbundet med udgivelsen af litteratur af denne art, gør det i hvert fald ikke særlig sandsynligt. Man må tværtimod på baggrund af hidtidige erfaringer regne med den mulighed, at udgiverne for fortsat at stimulere interessen for sådan litteratur vil søge at finde frem til stadig mere extreme former for seksuelle skildringer, herunder også sådanne i hvilke der indgår udpræget sadistiske eller på anden måde stærkt perverterede fremstillinger af sexuel art. På dette tidspunkt synes det under alle omstændigheder overordentlig vanskeligt at forudse udviklingen indenfor en nærmere fremtid, i hvilken forbindelse det fortjener særlig opmærksomhed, at den næsten eksplosive udvikling indenfor den pornografiske litteratur her i landet kun har strakt sig over et meget kort åremål, idet den i alt væsentligt ligger efter fremkomsten af »Fanny Hill« i efteråret 1963.

Usikkerheden med hensyn til det omfang og de former den pornografiske litteratur kan forventes at ville tage i tilfælde af en fuldstændig ophævelse af forbudet forsåvidt angår skrifter synes at give anledning til betydelig tvivl om, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt ved en ophævelse at afskære sig fra enhver mulighed for indgriben. Det bør herved også tages i betragtning, at spørgsmålet om eventuelle skadevirkninger af de groveste former for denne litteratur i hvert fald overfor visse persongrupper efter det foreliggende næppe kan besvares helt utvetydigt, samt at den omstændighed, at erfaringsgrundlaget som ovenfor nævnt bygger på et så kort åremål synes at gøre det betænkeligt i det hele at drage sikre slutninger med hensyn til eventuelle skadevirkninger, jfr. herved betragtningerne ovenfor under 3d (s. 48 ff). Hertil kommer, at man ved overvejelserne heller ikke synes at burde bortse fra, at en fuldstændig frigivelse vil kunne medføre en krænkelse af en sædeligheds- eller blufærdighedsfølelse, som må antages at have udbredelse indenfor en ikke ubetydelig befolkningsgruppe.

Det må erkendes, at de ovenfor under 5 (s. 54 ff) nævnte problemer af strafferetlig og retsplejemæssig art har vist sig at volde betydelige vanskeligheder ved håndhævelsen af pornografi-bestemmelsen, men det bør

fremhæves, at den »pornografibølge«, som for tiden præger bogmarkedet, som nævnt endnu kun har været af ret kort varighed, og at der i denne periode ved retterne kun er afgjort ganske få sager - ved Højesteret kun en enkelt, atypisk, sag, nemlig »Fanny Hill« - således at der faktisk ikke har bestået nogen mulighed for gennem en mere omfattende retspraxis at nå frem til en afgrænsning af den strafbare pornografi, som kunne være vejledende for udgiverne, politi og anklagemyndighed, hvorved de nævnte vanskeligheder formentlig i væsentlig grad kunne være reduceret. Også den omstændighed, at man for tiden i Sverige overvejer en ændring af den tilsvarende bestemmelse, hvilke overvejelser endnu befinder sig på et rent forberedende stadium, kan anføres imod på dette tidspunkt at ophæve bestemmelsen, idet det synes særdeles ønskeligt, om der på dette område i størst muligt omfang kunne opnås nordisk enighed.

Flertallets betragtninger vedrørende spørgsmålet om en eventuel ændring i formuleringen af den gældende regel om skrifter giver mindretallet anledning til at bemærke, at vanskelighederne ved at administrere en forbudsregel i nogen grad måtte kunne begrænses, såfremt man afgrænsede det strafbares område til de groveste former for seksualkildringer, i særlig grad stærkt perverterede fremstillinger, som må antages at kunne virke forrående og depraverende, herunder udpræget sadistiske og masochistiske skildringer. Det må vel erkendes, at sådanne perversiteter forekommer i stærkt varierende former, og at en klar afgrænsning af det strafbares område vel ikke vil kunne opnåes ved at opstille et sådant kriterium til afløsning af utugtighedsbegrebet i § 234, men der ville dog heri ligge en klarere tilkendegivelse af, hvad lovbestemmelsen sigter på at forbyde, og derigennem en påkrævet vejledning for såvel udgivere som myndigheder; med en sådan begrænsning ville forbudet i øvrigt finde større støtte i skadevirkningsbetragtninger og i mindre grad støde an imod synspunkter vedrørende trykfriheden, ligesom problemet om skriftets eventuelle litterære værdi ville blive mindre fremtrædende. At man dermed ville begrænse kriminaliseringen af forrående og depraverende påvirkning til alene at omfatte seksualkildringer, uanset om der kunne være

trang til en videregående beskyttelse udenfor dette specielle område, kan vel forekomme mindre logisk, men er efter mindretallets opfattelse ikke nogen afgørende hindring for en begrænsning af området for den strafbare pornografi i overensstemmelse med det anførte.

En sådan begrænsning må formentlig med bevarelse af den nuværende formulering af § 234, stk. 1, nr. 2, kunne ske gennem en anklagemyndigheden og domstolene fastlagt praxis, men må, såfremt man ikke ud fra de af mindretallet anførte betragtninger vil afstå fra på dette punkt at ændre den gældende bestemmelse, kunne gennemføres ved i lovteksten at ændre kriteriet for den strafbare pornografi i overensstemmelse med de angivne retningslinier.

C. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om »ufugtige . . . billeder eller genstande«.

Efter § 234, stk. 1, nr. 2, gælder for utugtige billeder og andre genstande en tilsvarende regel som med hensyn til skrifter. Bestemmelsen gælder således udbredelse og offentliggørelse, samt forfærdigelse eller indførsel i udbredelses- eller offentliggørelses hensigt. Den omfatter navnlig billeder af samleje og andre seksuelle handlinger, men i almindelighed ikke nøgenbilleder, jfr. s. 40.

De synspunkter, der er anført i afsnit B, gør sig også gældende med hensyn til billeder og genstande, om end til dels med en anden vægt, jfr. nedenfor. De udtalelser fra sagkyndige, rådet har indhentet, vedrører ikke alene skrifter, men også billeder og genstande, jfr. bilag 4, s. 77.

Medens rådets flertal som omtalt ikke mener at kunne fremføre afgørende betænkkeligheder ved, i hvert fald som en forsøgsordning, at ophæve forbudet vedrørende utugtige skrifter, og finder, at der er fordele forbundet med en sådan ophævelse, mener man ikke at kunne anlægge helt samme vurdering med hensyn til billeder m. v.

Når man bedømmer billeder og genstande på anden måde end skrifter, beror det på flere forskellige forhold:

1) Som et udgangspunkt skal man pege på, at bestemmelsen om billeder (og genstande) ikke — som bestemmelsen om skrifter —

i nævneværdigt omfang har givet anledning til brydninger mellem hensynet til ytringsfriheden på den ene side og de beskyttelseshensyn, der ligger til grund for pornografireglen, I på den anden side. Dette skyldes måske till dels, at udgivelsen af skrifter traditionelt betragtes som et mere centralt led i ytringsfriheden, end billedproduktion og -distribution, men det skyldes også særlige egenskaber ved billedmaterialet og - i forbindelse hermed — den måde, hvorpå pornografireglen virker med hensyn til dette materiale.

I praksis drejer pornografisager vedrørende billeder sig ganske overvejende om en masseproduktion af fotografier (eller fotografengivelser i billedhæfter) og »color-slides«, der ganske åbenbart er en økonomisk spekulation, hvor spørgsmålet om kunstnerisk intention ikke bliver rejst og ikke med rimelighed kan rejses. De to sager om billedkunst, der er omtalt s. 41 (UfR 1937, s. 1159 0, og 1963, s. 870 0), og som i realiteten var identiske, har en isoleret karakter (og rejsningen af den sidste sag havde en helt speciel baggrund, idet den i virkeligheden angik spørgsmålet om tilbagelevering af de billeder m. v., der var konfiskeret under den første sag).

2) De hensyn til sædelighedsfølelsen m. v., som omtales i afsnit B under pkt. 3 a, får en anden karakter ved billeder end med hensyn til skrifter. Utugtige skrifter kan den, der vil, stort set holde sig fri af. Dette gælder ikke på samme måde med hensyn til pornografiske billeder, der typisk kommer i om-løb og forevises og dermed får en mere umiddelbar og vel i almindelighed også en stærkere følelseskrænkende virkning. I nær sammenhæng hermed er der grund til at pege på, at »utugtige billeder« er egnet som umiddelbart middel til blufærdighedskrænkelser af den i § 232 omhandlede karakter. Man kan naturligvis vælge det standpunkt at ophæve bestemmelsen i § 234 om »utugtige billeder« og så indskrænke sig til at pålægge strafsvar efter § 232, når billederne faktisk bliver benyttet til en blufærdighedskræn-kelse, der er omfattet af denne bestemmelse. Men efter rådets opfattelse kan der ikke væ-re tvivl om, at en sådan ændring af § 234 vil medføre en øget produktion og distribution af pornografiske billeder - og for så vidt en øget risiko for blufærdighedskrænkelser eller dog krænkelser af andres følelser, som i

hovedsagen må sidestilles hermed. Og efter rådets vurdering af § 232 og praksis vedrørende denne bestemmelse er det ikke realistisk at regne med, at man på grundlag heraf effektivt kan modvirke sådanne krænkelser.

Blandt de mulige konsekvenser af en op-hævelse af § 234 med hensyn til billeder er der formentlig særlig grund til at pege på en øget udbredelse af pornografiske billeder blandt børn og unge; i denne forbindelse henvises til bemærkningerne i afsnit B, 3 c, om synspunkter vedrørende forholdet mellem forældre og børn.

Der er næppe tvivl om, at langt de fleste forældre vil føle deres »opdragelsesfrihed« med hensyn til seksuelle spørgsmål krænket væsentligt, om der åbnes mulighed for, at billeder af samlejer og andre kønsakter, herunder perversiteter af forskellig art, frit kan overlades til børn. Rådet skal i denne forbindelse fremhæve, at en speciel forbudsregel vedrørende overladelse af utugtige billeder til børn (nu § 234, stk. 1, nr. 1) ikke kan påregnes at ville have nogen nævneværdig effektivitet, hvis der i øvrigt er fri distributionsret med hensyn til sådanne billeder; børn vil da uden større vanskeligheder kunne skaffe sig billederne, jfr. herved nedenfor s. 63 f.

3) I afsnit B, pkt 5, er anført nogle strafferetlige og retsplejemæssige synspunkter, som taler imod opretholdelse af forbudet mod utugtige skrifter. Disse synspunkter har ikke den samme vægt med hensyn til billeder, hvor der har fæstnet sig en klarere retningslinie for bestemmelsens rækkevidde, og hvor det er praktisk muligt i retsanvendelsen at følge en væsentligt mere konsekvent linie.

Rådet ønsker i øvrigt i tilslutning til den nævnte dom i UfR 1963, s. 870 0, at understrege, at der ved afgørelsen af spørgsmålet, om et billede er »utugtigt«, bør lægges afgørende vægt på, om værket kan antages at have kunstnerisk værdi; er dette tilfældet, bør der som altovervejende hovedregel ikke blive spørgsmål om at anse billedet som utiugtigt.

4) Endelig bør der næppe ganske bortses fra, at en frigivelse af pornografiske billeder må påregnes at kunne give visse ikke ubetydelige vanskeligheder i det internationale politisamarbejde, jfr. herved rigspolitichefens erklæring, bilag 13.

Den gældende forbudsregel i § 234, stk. 1, nr. 2, sidestiller skrifter og billeder. I retspraksis anvendes imidlertid noget forskellige målestokke ved bedømmelsen af, hvad der er utugtigt; grænserne for det tilladelige er videre med hensyn til tekst end med hensyn til billeder, jfr. ovenfor s. 41. Det kan betegnes som en videreførelse af synspunkterne bag denne praksis, når rådets flertal ikke finder afgørende betænkeligheder ved en ophævelse af forbudsreglen for skrifter, medens man har ment at burde pege på nogle betragtninger, der synes at vise, at argumentationen for en ophævelse af forbudsreglen for billeder er noget svagere og betænkelighederne ved en sådan ophævelse omvendt noget mere fremtrædende. Hvilken vægt der bør tillægges disse betragtninger vedrørende billeder, er efter flertallets opfattelse et vanskeligt vurderingsspørgsmål. Konklusionen af flertallets overvejelser af spørgsmålet er blevet, at man ikke foreslår, at en eventuel ophævelse på nuværende tidspunkt af bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter ledsages af en samtidig ophævelse af reglen i samme bestemmelse om utugtige billeder m. v. Rådet forudsætter i denne forbindelse, at der ikke i retspraksis vil blive spørgsmål om nogen skærpelse af den gældende regel om utugtige billeder i § 234, stk. 1, nr. 2.

Det ovennævnte *mindretal* (Erik Andersen) kan for det tilfælde, at kriminaliseringen med hensyn til skrifter måtte blive ophævet, tilslutte sig flertallets betragtninger vedrørende billeder.

D. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 1, vedrørende personer under 18 år.

Efter § 234, stk. 1, nr. 1, straffes den, der tilbyder eller overlader en person under 18 år utugtige skrifter, billeder eller genstande.

Bestemmelsen er udtryk for en særlig beskyttelse af børn og unge, idet strafansvaret ikke - som efter nr. 2 - er betinget af, at der sker udbredelse eller offentliggørelse.

Der foreligger ikke nærmere oplysninger om, i hvilket omfang børn og unge læser pornografi. Retslægerådet har i sin erklæring til straffelovrådet, bilag 2, udtalt, at man er af »den anskuelse, at det

klientel, som køber og læser pornografiske bøger og anskaffer sig utugtige billeder og film, i overvejende grad består af midaldrende og ældre mænd . . .«. Straffelovrådet har drøftet spørgsmålet på mødet med de pædagogisk sagkyndige, jfr. bilag 8; flere af mødedeltagerne gav udtryk for, at skoleelever ikke synes særlig interesserede i pornografi. Man har endvidere forelagt spørgsmålet for sociologisk institut, der i sin erklæring, bilag 6, har refereret til en undersøgelse (tabel 1), hvorefter yngre bedre kan lide at læse om seksuelle emner end ældre; undersøgelsen omfatter dog kun personer over 15 år og tillader næppe slutninger om undersøgelsespersonernes faktiske læsevaner.

Rådet finder ingen anledning til at foreslå nogen ændring af bestemmelsen i nr. 1 for så vidt angår »billeder eller genstande«.

Med hensyn til spørgsmålet om opretholdelse af forbudet mod at tilbyde eller overlade personer under 18 år *utugtige skrifter* skal man bemærke følgende:

Spørgsmålet har nøje sammenhæng med den stilling, der tages til reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om udbredelse og offentliggørelse af utugtige skrifter. Opretholdelse af dette forbud, finder rådet ikke, at der er anledning til at ændre nr. 1. Men ophæves det nævnte forbud i nr. 2, fortjener spørgsmålet om, hvilken konsekvens dette bør have for reglen i nr. 1, nærmere overvejelse.

Rådet har under sine overvejelser i afsnit B også haft de særlige problemer vedrørende børn og unge for øje; de sagkyndiges erklæringer vedrører ligeledes disse problemer. Rådet har således under fremstillingen i afsnit B forudsat, at en eventuel frigivelse af de utugtige skrifter skulle være generel, således at den også omfattede overgivelse af sådanne skrifter til personer under 18 år.

Rådet har - som det fremgår af fremstillingen - været opmærksom på, at de hensyn, der taler for en pornografiregel, jfr. navnlig afsnit B, pkt. 3, a-c, har noget større vægt, når talen er om forholdet til børn og unge. På den anden side må det erkendes, at en formodning om mere konkrete skadevirkninger (afsnit B, pkt. 3 b) også her hviler på et meget usikkert grundlag.

Hvis man ved straffebestemmelser på nogenlunde effektiv måde vil søge at modvirke, at unge under 18 år får adgang til utugtige skrifter, må man efter rådets opfattelse opretholde forbudet i nr. 2 med de ulemper, der er forbundet hermed. Det er ikke rime-

ligt at antage, at man efter en almindelig frigivelse af de utugtige skrifter kan opnå nogen nævneværdig virkning gennem en regel som den, der nu findes i nr. 1. De unge, der vil have de pågældende skrifter, vil uden vanskelighed kunne skaffe sig dem, og forbudsreglen i nr. 1 vil måske endog øge de unges interesse i at sikre sig de - specielt for dem — forbudte bøger m. v.

En opretholdelse af nr. 1 efter ophævelsen af den tilsvarende regel i nr. 2 vil også rejse betydelige vanskeligheder. Alle de problemer, der i dag er forbundet med fastlæggelse af begrebet »utugtig«, vil fortsat eksistere, og samtidig vil boghandlerne blive tvunget ind i en bedømmelse af, om kunderne er over eller under 18 år, og i sidste fald, om kunden optræder som køber eller som bud for en voksen; særlige vanskeligheder vil være forbundet med salg, der sker ved forsendelse efter skriftlig eller telefonisk bestilling.

Rådet har overvejet, om der burde søges gennemført en bestemmelse, som — uden at ramme ordinær udbredelse gennem boghandel eller på lignende måde — fastlagde strafansvar for den, der ved særligt anstødeligt initiativ udbreder utugtige skrifter blandt børn og unge. Rådet mener ikke, det er muligt at afgrænse en sådan bestemmelses område på tilfredsstillende måde. Man har i denne forbindelse haft opmærksomheden henvendt på reglen i kap. 16, 12 §, i den nye svenske brottsbalk. Reglen fastsætter straf for den, som blandt børn eller unge udbreder (spredter) skrift eller billede, som gennem sit indhold kan virke forrående eller på anden måde medføre alvorlig fare for de unges »sedliga fostran«. Om bestemmelsen og dens forarbejder henvises i øvrigt til s. 19 og 20. Som det fremgår heraf, er dens rækkevidde meget tvivlsom; den er endnu ikke anvendt i praksis. Den angår udsendelser af skrifter specielt til unge og uddeling af sådanne skrifter f. eks. i nærheden af en skole, altså forhold, der her i landet, i hvert fald i væsentlig grad, vil være dækket gennem de mere præcist affattede politivedtægtsregler, som er omtalt s. 14 ff. Rådet mener ikke at burde foreslå gennemførelse af en lovbestemmelse svarende til den nævnte svenske regel.

E. Reglen i § 234, stk. 1, nr. 3, om foranstaltning af offentlige foredrag, forestillinger eller udstillinger af utugtigt indhold.

Efter § 234, stk. 1, nr. 3, straffes den, der foranstalter offentlige foredrag, forestillinger eller udstillinger af utugtigt indhold.

Også her må spørgsmålet, om forbudet bør opretholdes eller ophæves, efter rådets opfattelse afgøres efter en helhedsvurdering på grundlag af de synspunkter, der er anført i afsnit A om skrifter.

Rådet finder imidlertid, at denne helhedsvurdering bliver en noget anden ved forestillinger m. v. end med hensyn til skrifter, og man fremsætter ikke forslag om, at den gældende regel i nr. 3 ophæves.

For at opretholde reglen taler den omstændighed, at offentlige forestillinger af utugtigt indhold rummer en nærliggende risiko for krænkelser af følelser hos personer, som ikke har haft anledning til at gøre sig klart, hvad der vil blive forevist eller oplæst, og som derfor pånødes indtryk, der virker krænkelende. Der kan måske ikke helt bortses fra den mulighed, at f. eks. en offentlig filmsforevisning med samlejebilleder, sadistiske billeder m. v. kan annonceres på en sådan måde, at samtlige tilskuere må være forberedt på filmens indhold. En sådan fuldstændig forhåndsoplysning om en films karakter vil dog klart have undtagelsens karakter, og det synes af retstekniske grunde ugørligt at formulere en forbudsregel vedrørende offentlige forestillinger, hvorved der gøres undtagelse med hensyn til sådanne specielle tilfælde.

Rådet finder også at burde pege på, at den gældende bestemmelse i nr. 3 ikke på samme måde som bestemmelsen om skrifter har givet anledning til brydninger mellem de beskyttelseshensyn, der ligger til grund for bestemmelsen, og hensynet til ytringsfriheden. Den vil næppe heller fremtidig - i samme grad som den sidstnævnte regel - blive betragtet som en begrænsning af ytringsfriheden. Sager om offentlige foredrag af utugtigt indhold har vist nok aldrig foreligget. Med hensyn til filmsforevisninger vil bestemmelsen kun få betydning, hvis den nuværende filmcensurordning ophæves helt eller delvis; og der vil da ske det, at biograf lo vens

vidererækkende forbudskriterium: »... ikke godkende films, såfremt deres forevisning skønnes at krænke ærbarhed ...« (§ 21) afløses af et snævrere. Teater- eller varietéforestillinger af et sådant indhold, at der er fundet anledning til at skride ind efter § 234, er straffelovrådet bekendt ikke forekommet, heller ikke efter teatercensurens afskaffelse i 1954. Det samme gælder kunstudstillinger, bortset fra de s. 41 omtalte sager. - Bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 3, er således hidtil i alt væsentligt blevet respekteret.

Ved vurderingen af hensynet til ytringsfriheden i den her omtalte relation er der i øvrigt grund til at fremhæve, dels den betydning, kunstnerisk værdi vil have ved bedømmelsen af, om en forestilling m. v. er utugtig, dels at bestemmelsen ikke er til hinder for, at producenter eller arrangører udbreder deres synspunkter eller frembringelser i lukkede kredse, som er bekendt med karakteren af det, som skal meddeles.

Som omtalt s. 44 kan det give anledning til tvivl, om foranstaltning af filmforevisninger er omfattet af § 234, stk. 1, nr. 2 (»... offentliggør eller udbreder ... billeder ...«) eller nr. 3 (»... offentlig(t) ... forestilling ...«). Rådet finder den sidstnævnte fortolkning mest konsekvent og foreslår, at lovteksten præciseres i overensstemmelse hermed. Samtidig synes det at burde præciseres, at bestemmelsen omfatter radio- og fjernsynsendelser.

F. Straffastsættelsen.

Den almindelige strafferamme i § 234, stk. 1, er bøde, hæfte eller under skærpene omstændigheder fængsel indtil 6 måneder. Efter stk. 2, der blev indsat i straffeloven i 1939, skal frihedsstraf anvendes, når handlingerne er begået i erhvervmæssigt øjemed, medmindre der foreligger særlig formildende omstændigheder.

Retspraksis viser imidlertid, at frihedsstraf — også efter 1939 — kun er bragt i anvendelse i undtagelsestilfælde (hvor sådan straf antagelig ville være blevet anvendt allerede i henhold til stk. 1).

Rådet mener, at det er rigtigt, at der vises tilbageholdenhed med hensyn til anvendelse

af frihedsstraf — også i tilfælde, hvor overtrædelsen er begået i erhvervmæssigt øjemed. Væsentlige formål med pornografisager er at opnå en markering af grænsen for det tilladte samt konfiskation (jfr. straffelovens §§ 75-77 a) af de forbudte billeder m.v. Den sanktion, som herudover er påkrævet af generalpræventive grunde, kan som hovedregel opnås gennem bøde og udbyttekonfiskation. Kun undtagelsesvis, navnlig i visse gentagelsestilfælde, kan frihedsstraf anses for påkrævet.

Herefter indstiller rådet, at § 234, stk. 2, ophæves.

G. Bestemmelserne i politivedtægter.

S. 14 ff er refereret nogle gældende og foreslåede regler i politivedtægter.

Det følger af de synspunkter, rådet har anført overfor, at man mener at kunne tiltræde princippet i disse regler, hvorefter folk beskyttes mod at blive »påtvunget« synet af anstødelige plakater, udstillede billeder, m. v.

Rådet har ikke foretaget nogen mere indgående behandling af spørgsmålet om politivedtægtsreglernes affattelse. Man skal dog pege på, at reglerne - som nævnt s. 45 - kan give anledning til tvivl med hensyn til udstilling i boghandlervinduer o. lign. af utugtige skrifter. Hvis forbudet i straffelovens § 234, stk. 1, nr. 2, ophæves for så vidt angår utugtige skrifter, mener rådet også, at det bør være tilladt at udstille sådanne skrifter, hvis det, der forevises ved udstillingen, ikke er »anstødeligt«. Rådet går imidlertid ud fra, at vedtægtsreglerne må fortolkes i overensstemmelse hermed, således at eksempelvis en pornografisk bog kan udstilles på normal måde, hvis ikke dens forside — eller andre sider i bogen, der kan ses i vinduet — indeholder tekst eller billeder af anstødelig karakter.

H. Traktatbestemmelser m. v.

I forbindelse med en eventuel ophævelse af reglen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter må der som anført s. 57 ske opsigelse af pornografi-overenskomsten af 1923. Opsigelsen kan kun ske med 1 års varsel, og den nævnte lovændrings ikrafttræden må således afvente udløbet af denne frist.

Som det ligeledes er anført s. 58, bliver der ikke spørgsmål om ændring af postlovens pornograf iregel (§ 3, litra c), der er nødvendig af hensyn til reglerne i postkonventionerne.

I. Sammenfatning.

Rådets indstilling til spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234 kan sammenfattes således:

1) Rådet indstiller ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 3, der indførtes i 1939, og som fastsætter straf for den, der »for vindings skyld offentliggør eller udbreder eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører skrifter eller billeder, der, uden at de kan anses for egentlig utugtige, udelukkende må antages at have forretningsmæssig spekulation i sanselighed til formål«.

2) Rådets flertal (Hurwitz, Olafsson og Waaben) udtaler, at man ikke finder afgørende betænkeligheder ved en ophævelse af bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om straf for den, som offentliggør eller udbreder »eller i sådan hensigt forfærdiger eller indfører« utugtige skrifter, og kan tilslutte sig et forslag herom.

Et mindretal (Erik Andersen) finder derimod, at det er forbundet med væsentlige betænkeligheder på nuværende tidspunkt at gå ind for en fuldstændig ophævelse af denne bestemmelse.

3) Rådet fremsætter ikke forslag om, at

der samtidig med en eventuel ophævelse af den under pkt. 2 nævnte bestemmelse sker ophævelse af den tilsvarende regel - ligeledes i § 234, stk. 1, nr. 2 - om utugtige »billede eller genstande«.

4) Såfremt bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 2, om utugtige skrifter ophæves, mener rådet, at også bestemmelsen i § 234, stk. 1, nr. 1, om forbud mod at tilbyde eller overlade personer under 18 år utugtige skrifter, billeder eller genstande må ophæves, for så vidt angår skrifter.

5) Rådet foreslår ikke ophævelse af § 234, stk. 1, nr. 3, om straf for den, som »foranstalter offentligt foredrag, forestilling eller udstilling af utugtigt indhold«, men foreslår, at bestemmelsen præciseres på visse punkter jfr. s. 64 f.

6) Rådet indstiller ophævelse af den særlige strafforhøjelsesregel i § 234, stk. 2, der indførtes i 1939, og hvorefter bødestraf for overtrædelser af stk. 1, der begås i erhvervs-mæssigt øjemed, kun kan anvendes »under særlig formildende omstændigheder.«

7) Man finder, at princippet i de gældende politivedtægtsregler om pornografi kan tiltrædes.

8) Man henleder opmærksomheden på, at en ophævelse af forbudsreglen i § 234, stk. 1, nr. 2, vedrørende utugtige skrifter forudsætter opsigelse (med 1 års varsel) af overenskomsten af 12. september 1923 til undertrykkelse og udbredelse af og handel med utugtige offentliggørelser.

VIII

STRAFFELOVENS § 235

I skrivelse af 15. juni 1966 har justitsministeriet anmodet straffelovrådet om i forbindelse med betænkningen om pornografi at fremkomme med en udtalelse om ændring af straffelovens § 235.

1. *Indholdet af § 235. Forarbejder m. v.*

Bestemmelsen har følgende indhold:

»Med bøde straffes den, der på forargelig måde reklamerer for eller udbyder til salg genstande eller stoffer, der er tjenlige til at forebygge svangerskab. På samme måde straffes den, der uden udtrykkelig anmodning udsender reklamer for sådanne genstande eller stoffer til personer, der ikke driver lovlig handel med disse.«

Bestemmelsen hidrører fra lov nr. 81 af 30. marts 1906 om modarbejdelse af offentlig usædelighed og venerisk smitte. Denne lovs § 3, stk. 3, bestemte: »Det forbydes ved bekendtgørelse, skiltning, udsendelse af beskrivelser m. m. at henvende sig til almenheden eller til ukendte eller ubestemte personer med tilbud om salg af genstande, tjenlige til at forebygge følger af samleje. Overtrædelse heraf behandles og straffes efter reglerne om overtrædelse af politivedtægt«.

Bestemmelsen fandtes ikke i justitsministerens forslag til loven, men blev indsat under landstingsbehandlingen (Rigsdagstidende 1905-06, Forhandlingerne i Landstinget sp. 492 ff). Bestemmelsen blev begrundet med, at borgerne måtte have krav på ikke at få tilsendt reklameskrifter og beskrivelser, som kunne øve en fordærvelig og moralsk ødelæggende indflydelse på unge mennesker.

UI indeholdt intet forslag om at ændre bestemmelsen. Derimod foreslog Torp i U II, at bestemmelsen blev ændret, således at den i realiteten kom til at svare til den nugæld-

dende bestemmelse i § 235, 1. pkt. Torp fandt 1906-lovens bestemmelse uheldig, idet den var en væsentlig hindring for udbredelse af antikonceptionelle midler. U III indeholdt en bestemmelse enslydende med den nugældende § 235, 1. pkt.

Medens regeringens straffelovsforslag fra 1924/25 foreslog 1906-lovens bestemmelser opretholdt i hovedsagen uændret, fulgte forslagene af 1927/28 og 1929/30 indstillingen i U III og indeholdt således alene en bestemmelse svarende til den gældende regel i § 235, 1. pkt. Under landstingets behandling af det sidstnævnte straffelovsforslag blev bestemmelsen imidlertid ændret således, at den kom til at svare til 1906-loven. Bestemmelsen havde herefter i straffeloven af 1930 (§ 235) følgende formulering:

»Med bøde straffes den, som ved bekendtgørelse, skiltning, udsendelse af beskrivelser eller på anden måde henvender sig til almenheden eller til ukendte personer eller ubestemte kredse af personer med tilbud om salg af genstande, der er tjenlige til at forebygge følger af samleje.«

I overensstemmelse med indstillingen i betænkningen af 1936 fra svangerskabskommissionen foreslog justitsministeren i 1937 (Rigsdagstidende 1936/37, Tillæg A, sp. 2541), at bestemmelsen blev ændret, således at stk. 1 svarede til den nugældende bestemmelse i § 235, 1. pkt., medens der i stk. 2 blev optaget en bestemmelse om kontrol med svangerskabsforebyggende midler (smig. nu svangerskabsloven af 1956 § 11). I bemærkningerne blev fremhævet, at man under hensyn til de antikonceptionelle midlers utvivlsomme nytte fandt det uheldigt at skride ind i andre tilfælde, end hvor den almindelige velanstændighedsfølelse blev krænket.

Under folketingets udvalgsbehandling blev

den bestemmelse, der nu findes i § 235, 2. pkt., indsat. Udvalgets ordfører anførte som begrundelse (Rigsdagstidende 1936/37, Folketingets forhandlinger sp. 6224): »... at det vil være urimeligt, at der sådan sendes reklamer for disse ting ind ad private menneskers døre, og at det må være tilstrækkeligt, at der reklameres af dem, der lovligt kan foretage denne handel...«

Ved lov nr. 162 af 18. maj 1937 om ændring af § 235 i borgerlig straffelov fik bestemmelsen (i stk. 1) herefter den nugældende ordlyd. Som stk. 2 blev optaget den foreslåede regel om kontrol med svangerskabsforebyggende midler; denne sidstnævnte regel blev ved lov nr. 177 af 23. juni 1965 om foranstaltninger i anledning af svangerskab m.v. flyttet over i denne lovs § 11.

2. Bestemmelsens forhold til pornografireglerne i straffelovens § 234 og i politivedtægterne.

a) Reglen i § 235, 1. pkt., er i væsentlig grad sammenfaldende med forbudsreglerne i § 234 om pornografiske skrifter og billeder. Den er dog lidt videregående. § 234 forudsætter, bortset fra reglen i stk. 3, at skriftet eller billedet er »utugtigt«, medens § 235 er anvendelig, blot reklameringen sker på en »forargelig måde«. Forskellen mellem de to bestemmelsers rækkevidde i denne henseende lader sig ikke beskrive på præcis måde, men den kan næppe betegnes som væsentlig.

Ved en bedømmelse af betydningen af § 235, 1. pkt., må også pornografireglerne i politivedtægterne tages i betragtning. Som det fremgår af fremstillingen s. 14 ff, findes der i politivedtægter forbud *mod* udstilling ud til offentligt sted af »billeder, tryksager, skrifter, fotografier eller andet, der er af anstødeligt udseende eller indhold eller strider mod velanstændigheden«, *mod* på offentligt sted at ombære plakater eller uddele tryksager eller skrifter, »når plakaterne, tryksagerne eller skrifterne er af anstødeligt... indhold« og *mod* »i huse at ... aflevere tryksager af anstødeligt indhold til andre end de beboere, der i forvejen har afgivet udtrykkelig bestilling herpå« (citatene er fra Københavns politivedtægts § 5, stk. 7, § 5, stk. 8, og § 6, stk. 1, 3. pkt.). Det her anvendte kriterium »anstødeligt« svarer formentlig i hovedsagen

til kriteriet i straffelovens § 235 »forargelig«. Vedtægtsreglerne vil imidlertid alene kunne anvendes med hensyn til en reklamering, som sker på den ovenfor beskrevne måde (udstilling, plakater, uddeling og udsendelse af reklamer) og f. eks. ikke med hensyn til reklamering i dagblade og tidsskrifter.

b) Reglen i § 235, 2. pkt., er klart videregående end pornografireglen i § 234. Den omfatter udsendelse af enhver reklame for svangerskabsforebyggende midler til personer, der ikke driver lovlig handel med sådanne midler, og som ikke udtrykkeligt har anmodet om tilsendelse af reklamerne; det er uden betydning, om reklamerne har et sobert eller et »utugtigt« eller »forargeligt« indhold. Bestemmelsen kan have en vis lighed med den ovenfor omtalte regel i Københavns politivedtægts § 6, stk. 1, 3. pkt., men denne bestemmelse forudsætter, at de pågældende tryksager har et anstødeligt indhold.

3. Bestemmelsens anvendelse i praksis.

Den eneste trykte dom vedrørende bestemmelsen er frifindelsesdommen i Uf R 1934, s. 1108, der angår bestemmelsen i dens oprindelige affattelse (fra 1930).

Rådet har om bestemmelsens anvendelse rettet en forespørgsel til Københavns politi, hvor man ikke erindrer, at der har været rejst sager efter bestemmelsen i den nuværende udformning.

4. Rådets overvejelser.

Som grundlag for rådets overvejelser har foreligget en udtalelse af 5. april 1966 fra seksualoplysningsudvalget og en udtalelse af juni 1966 fra indenrigsministeriet med referat af sundhedsstyrelsens indstilling til spørgsmålet; de to erklæringer er optaget i betænkningen som bilag 14 og 15. Endvidere har rådet haft en mundtlig drøftelse med repræsentanter for det nævnte udvalg samt for sundhedsstyrelsen og justitsministeriet.

a. Reglen i § 235, 2. pkt.

Seksualoplysningsudvalget, sundhedsstyrelsen og indenrigsministeriet har indstillet, at denne bestemmelse ophæves. Som begrundelse herfor er anført, at bestemmelsen kan modvirke en gavnlig reklame for svangerskabsforebyggelse.

Rådet skal hertil føje, at de hensyn, som ligger til grund for reglen i § 235 og for pornografireglerne, ikke kan begrunde et reklameforbud af en så generel karakter som det, der indeholdes i § 235, 2. pkt., og hvorefter forbudet gælder uanset reklamens indhold.

Man indstiller, at § 235, 2. pkt., ophæves.

b. Reglen i § 235, 1. pkt.

Et mindretal (2 medlemmer) i seksualoplysningsudvalget har indstillet, at også denne bestemmelse ophæves. Mindretallet mener, at »bestemmelsen kan modvirke en rimelig og gavnlig reklame, idet de enkelte virksomheder vanskeligt kan bedømme, hvad der vil blive anset for forargeligt, og derfor vil være tilbageholdende med reklamer.«

Udvalgets flertal »har i og for sig intet imod, at bestemmelsen ophæves, men finder, at spørgsmålet om bestemmelsens ophævelse er uden betydning for seksualoplysningen og derfor må afgøres efter almindelige kriminalpolitiske overvejelser, som det ligger uden for udvalgets kommissorium at tage stilling til.«

Indenrigsministeriet og sundhedsstyrelsen mener ikke ud fra sundhedsmæssige hensyn at kunne tage stilling til, hvorvidt bestemmelsen bør ophæves.

Straffelovrådet må være mest tilbøjelig til — på linie med seksualoplysningsudvalgets flertal — at mene, at bestemmelsen ikke kan modvirke en rimelig og gavnlig reklame. De reklamer, der benyttes, synes at være af en sådan karakter, at der åbenbart ikke kan blive spørgsmål om at bringe bestemmelsen i § 235, 1. pkt., i anvendelse. Denne holdning fra forhandlerne side kan næppe bero på nogen frygt for retsforfølgning, jfr. pkt. 3 ovenfor, men tør formentlig tages som udtryk for, at forhandlerne ikke nærer noget ønske om dristigere reklame.

Selv om bestemmelsen således næppe — som reglen i 2. pkt. — kan antages at modvirke seksualoplysning på den måde, der er nævnt af seksualoplysningsudvalgets mindretal, og derved have en skadelig virkning, mener rådet dog, at det er rigtigst, at bestemmelsen ophæves.

Bestemmelsen er en speciel og strengere

pornografiregel om reklame for svangerskabsforebyggende midler. Denne lovgivningsmæssige særbehandling af sådan reklame har antagelig historisk set sammenhæng med en indstilling til de præventive midler, som efter seksualoplysningsarbejdets formål nu må vurderes som uhensigtsmæssig. Lovbestemmelsen bliver herved principielt uheldig.

Rådet mener ikke, at der kan anføres nogen rimelig begrundelse for, at der med hensyn til reklame for svangerskabsforebyggende midler skulle gælde videregående pornografiregler end med hensyn til andre publikationer m. v., herunder reklame for andre varer.

Med hensyn til de pornografiregler i straffeloven og politivedtægterne, som vil blive afgørende også for reklame for svangerskabsforebyggende midler, hvis § 235 ophæves, henvises til pkt. 2 ovenfor. Reklameformer, der er omfattet af beskrivelserne i politivedtægter (udstillinger, plakater, uddeling og udsendelse af reklamebrochurer), må ikke være »anstødelige«. Med hensyn til andre reklameformer, herunder avisannoncer, sættes grænsen af straffelovens § 234, hvorefter det er afgørende, om reklamens indhold kan betegnes som »utugtigt«; hvis forbudet i denne bestemmelse mod utugtige skrifter ophæves, jfr. rådsflertallets udtalelse herom s. 58 f og 60, vil § 234 dog stort set kun blive anvendelig, for så vidt der i reklamen benyttes utugtige billeder.

Man skal tilføje, at en ophævelse af § 235, 1. pkt., efter rådets skøn næppe vil påvirke karakteren af den reklame, der gøres brug af. Man henviser herved til bemærkningerne ovenfor om den nuværende reklame og peger i øvrigt på, at bestemmelsen i svangerskabslovens § 11, selv om den har et andet formål, dog indirekte kan give en vis beskyttelse mod forargelig reklame; efter denne bestemmelse må præventive midler kun forhandles fra apoteker og udsalgssteder, der er godkendt af embedslægen efter forhandling med politiet, og der kan fastsættes vilkår i forbindelse med godkendelsen.

Rådet indstiller således, at bestemmelsen i § 235 ophæves i sin helhed.

BILAG

Bekendtgørelse nr. 167 af 19. juli 1911 om en den 4. maj 1910 i Paris afsluttet overenskomst om forholdsregler imod offentliggørelse af utugtige skrifter.

Regeringerne for de nedennævnte Magter, der indenfor de ved deres respektive Lovgivninger fastsatte Grænser i lige høj Grad ønsker at lette den gensidige Meddelelse af Oplysninger, der kan tjene til Eftersporing og Afstraffelse af Forbrydelser, begaaede ved utugtige Offentliggørelser, har besluttet: at slutte en Overenskomst herom og har i dette Øjemed udnævnt befuldmægtigede, der har været forsamlede til Konference i Paris fra den 18de April til den 4de Maj 1910 og er komne overens om følgende Bestemmelser.

Art. 1.

Hver af de kontraherende Regeringer forpligter sig til at oprette eller udpege en Myndighed, hvem det paahviler:

1) at samle alle Oplysninger, der kan lette Eftersporingen og Afstraffelsen af Handlinger, der udgør Brud paa deres indre Lovgivning om utugtige Skrifter, Tegninger, Billeder eller Genstande, og som tillige har en international Karakter;

2) at meddele alle Oplysninger, der kan hindre Indførslen af de i foregaaende Stykke omtalte Offentliggørelser eller Genstande, samt sikre eller fremskynde Beslaglæggelsen deraf, alt indenfor de ved deres indre Lovgivning dragne Grænser;

3) at give Meddelelse om de Love, som allerede maatte være udstedte eller blive udstedte i deres Stater angaaende Emnet for nærværende Overenskomst.

De kontraherende Stater vil ved den franske Regerings Mellemkomst gensidig give hinanden Meddelelse om den i Overensstemmel-

se med nærværende Artikel udpegede Myndighed.

Art. 2.

Den i Art. 1 omtalte Myndighed skal være berettiget til at korrespondere direkte med den tilsvarende Institution i hver af de andre kontraherende Stater.

Art. 3.

Den i Art. 1. omtalte Myndighed skal, saafremt dens Lands indre Lovgivning ikke er til Hinder derfor, meddele de tilsvarende Myndigheder i alle de øvrige kontraherende Stater Referater af de i nævnte Land fældede Domme angaaende de i Art. 1. omtalte Overtrædelser.

Art. 5.

Nærværende Arrangement skal træde i Kraft 6 Maaneder efter Datoen for Deponeringen af Ratifikationerne.

I Tilfælde af, at en af de kontraherende Stater skulde opsigge Arrangementet, skal denne Opsigelse kun have Virkning med Hensyn til denne Stat.

Opsigelsen skal notificeres ved et Dokument, som deponeres i den franske Republiks Regerings Arkiv. Denne skal ad diplomatisk Vej tilstille hver af de kontraherende Stater bekræftet Genpart heraf og samtidig underrette dem om Datoen for Deponeringen.

12 Maaneder efter denne Dato ophører Arrangementet at være i Kraft overalt paa den Stats Territorium, der har opsagt det.

Bekendtgørelse nr. 212 af 30. juni 1930 angående Danmarks ratifikation af den i Genève den 12. september 1923 afsluttede overenskomst til undertrykkelse af udbredelsen af og handelen med ufugtige offentliggørelser.

Art. I.

De høje kontraherende Parter er enige om at tage alle Forholdsregler, for at opdage, forfølge og straffe enhver, der gør sig skyldig i en af de nedenfor angivne Handlinger, og bestemmer som Følge heraf, at

Det skal anses for en strafbar Handling:

1) at fabrikere eller være i Besiddelse af utugtige Skrifter, Tegninger, Stik, Malerier, Tryksager, Billeder, Plakater, Emblemer, Fotografier, Film eller andre utugtige Genstande i det Øjemed at drive Handel med dem eller uddele eller offentligt udstille dem.

2) i ovennævnte Øjemed sit indføre, transportere, udføre eller lade indføre, transportere eller udføre de ovennævnte Skrifter, Tegninger, Stik, Malerier, Tryksager, Billeder, Plakater, Emblemer, Fotografier, Film eller andre utugtige Genstande eller paa nogen Maa- de at bringe dem i Omløb;

3) at drive Handel med dem, offentligt eller privat, paa hvilken som helst Maade at udføre nogen i Forbindelse med de nævnte Genstande staaende Virksomhed, at uddele dem, at udstille dem offentligt eller at drive Forretning ved at udleje dem;

4) for at fremme nævnte strafbare Omløb eller Handel at avertere eller ved hvilket som helst Middel at bekendtgøre, at en Person giver sig af med nogen af de ovenfor opregnede strafbare Handlinger; at avertere eller bekendtgøre, hvorledes eller fra hvem de nævnte Skrifter, Tegninger, Stik, Malerier, Tryksager, Billeder, Plakater, Emblemer, Fotografier, Film eller andre utugtige Genstande kan skaffes enten direkte eller indirekte.

Art. II.

Personer, der har gjort sig skyldige i en af de i Art I. omhandlede Overtrædelser, skal

kunne drages til Ansvar for Domstolene i det kontraherende Land, paa hvis Omraade Forseelsen eller en af de Handlinger, der er en Hovedbestanddel af denne, er blevet begaaet. De skal ligeledes, naar Landets Lovgivning tillader det, kunne drages til Ansvar for Domstolene i det kontraherende Land, hvor de har Indfødsret, hvis de findes paa dets Omraade, selv om de Handlinger, der er Forseelsens Hovedbestanddele, er blevet begaaet udenfor dets Omraade.

Hver kontraherende Part skal imidlertid have Ret til at bringe Grundsætningen »*non bis in idem*« til Anvendelse i Overensstemmelse med de i dens Lovgivning fastsatte Regler.

Art. III.

Fremsendelse af Retsanmodninger angaaende de i nærværende Overenskomst omhandlede Lovovertrædelser skal foregaa:

- 1) enten ved direkte Meddelelse mellem de judicielle Myndigheder,
- 2) eller gennem den diplomatiske eller konsulære Repræsentant for det Land, fra hvilket Begæringen kommer, i det Land, til hvilket Begæringen rettes. Denne Repræsentant skal sende Retsanmodningen direkte til den kompetente dømmende Myndighed eller til den Myndighed, der er udepeget af Regeringen i det Land, til hvilken Begæringen rettes, og skal direkte fra denne Myndighed modtage de Dokumenter, der udviser, at Retsanmodningen er blevet taget til Følge.

I disse to Tilfælde skal Genpart af Retsanmodningen altid samtidig tilstilles den øverste Myndighed i det Land, til hvilket Begæringen rettes.

- 3) eller ad diplomatisk Vej.

Enhver kontraherende Part skal ved en Meddelelse til hver af de andre kontraherende Parter tilkendegive, hvilken eller hvilke af de ovennævnte Fremsendelsesmaader den vil anerkende for Retsanmodninger fra den paagældende Part.

Alle Vanskeligheder, som maatte opsi:aa i Anledning af Fremsendelser på de i nærværende Artikel under 1) og 2) nævnte Maa-der, skal ordnes ad diplomatisk Vej.

Medmindre andet er vedtaget, skal Retsanmodninger være affattet enten i den Myndigheds Sprog, til hvilken Begæringen rettes, eller i det mellem de to interesserede Lande aftalte Sprog, eller ogsaa maa den være ledsaget af en Oversættelse til et af disse Sprog og bekræftet af en diplomatisk eller konsulær Repræsentant for den Stat, fra hvilken Begæringen fremkommer, eller af en edsvoren Translatør i den Stat, til hvilken Begæringen rettes.

Udførelsen af Retsanmodninger kan ikke give Anledning til Refusion af Gebyrer eller Omkostninger af nogen Art.

Intet i nærværende Artikel kan fortolkes som udgørende en Forpligtelse fra de kontraherende Parter Side til, i Henseende til Bevissystemet i Straffesager, at anerkende en Afgivelse fra deres Love.

Art. IV.

De af de kontraherende Parter, hvis Lovgivning ikke for Tiden er fyldestgørende til Gennemførelsen af nærværende Overenskomst, forpligter sig til at tage de nødvendige Skridt til dette Formaal eller at fremsætte Forslag derom for deres lovgivende Myndigheder.

Art. V.

De af de kontraherende Parter, hvis Lovgivning ikke for Tiden er fyldestgørende, er enige om at sørge for en Ransagning af de Steder, hvor der er Grund til at tro, at der fabrikeres eller findes opbevarede til et af de i Artikel I opregnede Formaal eller i Strid med

denne Artikels Bestemmelser, Skrifter, Tegninger, Stik, Malerier, Tryksager, Billeder, Plakater, Emblemer, Fotografier, Film eller andre utugtige Genstande, og ligeledes at sørge for disses Beslaglæggelse, Konfiskering og Ødelæggelse.

Art. VI.

I Tilfælde af at en Overtrædelse af Bestemmelserne i Art. I er begaaet paa en af de kontraherende Parter Omraade, og naar der er Grund til at tro, at de til Grund for Forseelsen liggende Genstande er blevet fabrikerede paa eller indført fra en anden Parts Omraade, er de kontraherende Parter enige om, at den i Medfør af Arrangementet af 4. maj 1910 udpegede Myndighed straks skal gøre denne anden Parts Myndighed bekendt med disse Forhold og samtidig forsyne denne med fuldstændige Oplysninger, for at sætte den i Stand til at tage de nødvendige Forholdsregler.

Art. XII.

Denne Overenskomst kan opsiges ved skriftlig Meddelelse, stilet til Generalsekretæren for Folkenes Forbund. Opsigelsen træder i Kraft et Aar efter den Dag, paa hvilken den blev meddelt Generalsekretæren, og skal kun gælde for det Medlem af Folkenes Forbund eller den Stat, der har anmeldt den.

Generalsekretæren for Folkenes Forbund skal sende Meddelelse om enhver saaledes modtaget Opsigelse til alle Medlemmer af Folkeforbundet, der har undertegnet eller tiltraadt Overenskomsten saavel som til alle andre undertegnende eller tiltrædende Stater.

Opsigelse af denne Overenskomst medfører ikke uden videre samtidig Opsigelsen af Arrangementet af 4. Maj 1910, medmindre det udtrykkeligt er sagt i Meddelelsesdokumentet.

Straffelovrådets skrivelse af 12. april 1965 til udenrigsministeriet om oplysninger om fremmed ret.

Efter aftale med justitsministeriet skal man herved anmode udenrigsministeriet om til brug ved straffelovrådets behandling af spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234 (pornografi) fra Den tyske Forbundsrepublik, Holland, Belgien, Frankrig, Italien, England og USA at indhente oplysninger om følgende:

- 1) indholdet af de straffebestemmelser, der i de enkelte lande gælder vedrørende pornografi.
- 2) hvorvidt der foreligger lovforslag, komitébetænkninger eller overvejelser i øvrigt om ændringer i de gældende bestemmelser.
- 3) om muligt en generel beskrivelse af den praksis, der følges af anklagemyndigheden

- ved bedømmelsen af, om tiltale skal rejses, samt af den praksis, domstolene har fastlagt med hensyn til forståelsen af pornografibegrebet,
- 4) hvorvidt der har været rejst sag mod følgende bøger, og i givet fald oplysning om sagens udfald og om, hvorvidt der har været tale om en forkortet udgave af det originale værk:
 John Cleland, Fanny Hill,
 Jean Genet, Tyvens dagbog (Le journal du voleur),
 Henry Miller, Sexus (The Rosy Crucifixion I and II),
 D. A. F. de Sade, Justine ou les Malheurs de la Vertu.

P. R. V.
Stephan Hurwitz
 Formand

Straffelovrådets skrivelse af 25. maj 1965 til retslægerrådet.

I skrivelse af 2. december 1964 har justitsministeriet anmodet straffelovrådet om at tage spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234 om pornografi op til overvejelse.

Under henvisning hertil og til forhandlingerne på straffelovrådets møde den 3. maj 1965, hvori deltog overlæge, dr. med. Kurt Fremming og kontorchef Fog-Petersen, skal man til brug ved rådets videre behandling af spørgsmålet anmode retslægerrådet om at ville fremkomme med en udtalelse om, hvilke virkninger læsning af utugtige skrifter og besigtigelse af utugtige film, billeder eller genstande kan antages at have.

Der sigtes herved til sådanne mulige virk-

ninger sona seksualkriminalitet, påvirkning af seksuel driftsretning, lægelig set uheldige virkninger for personlighedens udvikling, påvirkning af individets almindelige indstilling til seksuallivet, til seksualetiske normer etc. Der sigtes også til eventuelle gavnlige virkninger som fjernelse af uheldige seksuelle hæmninger.

Man skal anmode rådet om specielt at ville udtale sig om de eventuelle skadevirkningers afhængighed af læserens eller beskuerens alder, jfr. herved straffelovens § 234, stk. 1, nr. 1, og af, om skrifterne, billederne m. v. beskriver normale seksuelle forhold - eller har et perverst indhold (sadisme m. v.).

P. R. V.

Stephan Hurwitz

Formand

Retslægerådets skrivelse af 23. november 1965.

I besvarelse af Straffelovrådets forespørgsel af 25. maj 1965 skal retslægerrådet indledningsvis henviser til sine 2 tidligere responsa af henholdsvis 28. december 1956 og 11. maj 1962, begge afgivet i forbindelse med sager vedrørende overtrædelse af straffelovens § 234. I begge disse responsa udtaler rådet, at det ikke er muligt at afgive nogen autoritativ udtalelse om den virkning på sjælelivet hos voksne og børn, som læsning af »utugtige« skrifter og beskuelse af »utugtige« film, billeder eller genstande kan have, fordi der ikke foreligger videnskabelige undersøgelser, som belyser det nævnte problem. Heller ikke på nuværende tidspunkt foreligger der – såvidt rådet bekendt – videnskabelige publikationer, som entydigt kan besvare spørgsmålet om den virkning, som pornografiske skrifter, film m. v. har på voksnes og børns psyke.

Det omhandlede problem vanskeliggøres yderligere af, at der hidtil ikke er givet nogen tilfredsstillende definition af det juridiske begreb »utugtige« skrifter. Heller ikke hvad angår definitionen af, hvad der bør betegnes som perverse seksuelle handlinger, hersker der enighed. Begrebet perversion er vanskeligt at afgrænse. Det omfatter en række mere eller mindre afvigende seksuelle handlinger, hvoraf nogle indgår i almindelig seksual aktivitet; men det er almindeligt kendt, at de seksuelle normer og dermed også, hvad der må betegnes som afvigelser herfra, varierer betydeligt såvel i tid som i forskellige kulturkredse, og inden for samme kulturkreds varierer disse normer i nogen grad i samfundslag med forskellig social og kulturel struktur.

Overvejelser af lægelig karakter vil således kun i begrænset omfang kunne være vejledende, hvad angår de af Straffelovrådet rejste spørgsmål. Med det forbehold som manglen på pålidelige, videnskabelige undersøgel-

ser indebærer, skal rådet besvare de stillede spørgsmål således:

Spørgsmålet om der findes en årsagssammenhæng mellem læsning af pornografiske bøger eller skrifter og seksualkriminalitet, har været genstand for undersøgelser af flere anerkendte kriminologer. Sheldon og Eleanor Glueck¹⁾ har således foretaget en analyse af kriminogene faktorer hos 1000 drenge, som havde gjort sig skyldige i ungdomsforbrydelser. I intet tilfælde kunne dette forskerpar påvise, at læsning af erotisk eller pornografisk litteratur havde været en medvirkende faktor ved de begåede kriminelle handlinger. Dr. jur. Karl O. Christiansen²⁾ har meddelt, at der ham bekendt ikke findes noget som helst videnskabeligt grundlag for at tillægge læsning af »utugtige« skrifter betydning for overtrædelser af bestemmelserne i straffelovens kapitel 24. Dr. jur. le Maire's³⁾ gennemgang af et stort antal straffesager vedrørende seksualforbrydelser viste tilsvarende, at der faktisk ikke kunne findes oplysninger om, at læsning af erotica eller pornografi kunne antages at have haft betydning for de begåede lovovertrædelser.

Retslægerrådet har således ikke kendskab til videnskabelige undersøgelser, som kan tages til indtægt for, at læsning af de omhandlede særlige skrifter hverken hos voksne eller unge kan medvirke til, at de pågældende begår overtrædelser af straffeloven.

Hvad angår spørgsmålet om sådan læsning eller beskuelse af »utugtige« film eller billeder kan antages at påvirke voksne menneskers seksuelle driftsretning, må rådet udtale,

¹⁾ Predicting Delinquency and Crime. Harvard University Press, Cambridge, Mass. 1959.

²⁾ Straffelovrådets møde den 3. maj 1965.

³⁾ »Legal kastration i strafferetlig belysning.« Disputats 1946.

at det inden for lægevidenskaben er almindeligt anerkendt, at den seksuelle driftsretning fastlægges på et tidligt tidspunkt af livet, antagelig omkring 5-6 års alderen, og i hvert fald er den fastlagt ved pubertetens afslutning. Det er derfor næppe tænkeligt, at læsning af »utugtige« skrifter eller beskuelse af film m. m. kan ændre det voksne menneskes seksuelle driftsretning.

Udpenslede erotiske og pornografiske skildringer vil på de fleste mennesker virke seksuelt ophidsende, medmindre de pornografiske skildringer er så grove og uæstetiske, at de på det seksuelt normale menneske virker direkte frastødende. En erotisk påvirkning af følelseslivet er tilsigtet af de omhandlede skrifers forfattere. En sådan seksuel stimulation kan ikke i sig selv tillægges nogen uheldig virkning for den læsende. Den kan medføre seksuelle handlinger enten i forbindelse med andre eller i form af masturbation. Hvor det drejer sig om voksne individer, er der ikke holdepunkter for at antage nogen skadelig virkning heraf, hverken for personlighedens sjælelige udvikling eller for den pågældendes indstilling til seksuallivet. Dette gælder, hvad enten den seksuelle stimulation hidrører fra pornografiske skrifter, som beskriver normale eller afvigende seksuelle handlinger, eller den opstår ved beskuelse af »utugtige« film, billeder m. m., som fremstiller normale eller afvigende seksuelle scener eller handlingsforløb.

Før man nærmer sig spørgsmålet om den mulige virkning på børn og unge må det bemærkes, at rådet er af den anskuelse, at det klientel, som køber og læser pornografiske bøger og anskaffer sig »utugtige« billeder og film, i overvejende grad består af midaldrende og ældre mænd, som ad denne vej søger seksuel stimulation. For børn før skolealderen kan man helt se bort fra en skadelig påvirkning, fordi de virkemidler, der er tale om (pornografisk litteratur, billeder og film), næppe vil kunne opfattes af barnet i pornografisk forstand. For den psykoseksuelle udvikling må den tidlige barnealder antages at være af særlig betydning, men det er her følelsesmæssige oplevelser indenfor familien i forbindelse med barnets rolle som dreng eller pige og identifikationen med forældre og søskende, der er afgørende for denne udvikling.

I skolealderen vil børn formentlig ofte interesse sig for og i vid udstrækning kunne »forstå« pornografi; men barnets kønsrolle er nu så fast fikseret, at man næppe kan regne med, at ydre virkemidler såsom pornografi væsentlig vil kunne ændre barnets seksuelle driftsretning. Ej heller kan det forventes, at en sådan ydre påvirkning kan medføre udvikling af neurose eller anden psykisk lidelse hos barnet.

Ved puberteten får seksuelle oplevelser en sådan styrke og socialpsykologisk kvalitet, at spørgsmålet om påvirkning gennem pornografi bliver mere relevant end i den egentlige barnealder. Den unges personlighed er usikker og uafklaret, åben for påvirkninger i forskellige retninger, og fantasien stimuleres let i de baner, som pornografien tilsigter. Det må dog fremhæves, at også i denne aldersperiode er det den personlige påvirkning gennem jævnaldrende, forældre, lærere o. a., som er væsentlig for den unges alment psykiske, respektive psykoseksuelle udvikling. Påvirkning gennem pornografi vil helt overvejende bestå i en stimulation af kønsdriften i den retning, den allerede har, og det er derfor usandsynligt, at pornografi vil kunne ændre kønsdriftens retning.

Som konklusion af ovenstående må det for børns og unges vedkommende udtales, at børne- og ungdomspsykiatrisk erfaring ikke giver grundlag for at formode, at pornografi har nogen skadelig virkning i betydningen sygdoms- eller abnormitetsfremkaldende. Det er de personligt prægede, individuelle menneskelige forhold og ikke grove, ydre virkemidler, der er afgørende for barnets og den unges psykoseksuelle udvikling.

Om læsning af erotica og pornografi kan have gavnlige virkninger, er efter rådets skøn noget tvivlsomt. I visse tilfælde kan en gavnlig virkning måske forekomme. Neurotiske, hæmmede og seksualsyke personer kan muligvis ved læsning af meget frie, eventuelt pornografiske, skildringer af normalt seksualliv blive befriet for noget af deres til seksuallivet knyttede angst og derigennem opnå en friere og mindre hæmmed indstilling til det seksuelle område af livet. På den anden side kan det ikke udelukkes, at bøger, der omhandler sadisme, masochisme eller andre perversioner, kan forøge angsten hos visse stærkt seksualsyke neurotikere. For personer, som er

behæftede med forskellige seksuelle perversi-
oner, er det ikke usandsynligt, at de ved
læsning af skildringer af perverse seksuelle
handlinger kan opnå tilfredsstillelse i fanta-
sien i forbindelse med masturbation, hvor-
ved deres afvigende seksuelle tilbøjeligheder
neutraliseres, således at de undgår at udleve
eventuelle perverse seksuelle impulser, som
måske ellers kunne give sig udslag i straf-
bare eller for dem selv ydmygende eller
nedværdigende handlinger. Modsætningsvis
kan det ikke udelukkes, at den seksuelt op-
hidsende virkning kan tilskynde seksuelt usik-
kert orienterede unge og voksne til pervers
udfoldelse.

Sammenfattende skal rådet herefter ud-
tale, at der - såvidt rådet bekendt - ikke fin-
des videnskabelige undersøgelser, som kan
danne grundlag for den formodning, at por-
nografi eller »utugtige« billeder og film kan
medvirke til, at normale voksne eller unge
begår seksuelle lovovertrædelser. På basis af
psykiatrisk og børnepsykiatrisk erfaring kan

det heller ikke antages, at den seksuelle drifts-
retning, personlighedens sjælelige udvikling
og den almindelige indstilling til seksualli-
vet og til de seksual-etiske normer hverken
hos voksne eller børn kan påvirkes i skadelig
retning gennem de omhandlede virkemidler
(pornografisk litteratur, billeder og film).
Om disse kan have en gavnlig virkning på
visse, hæmmede, seksualsy neurotiske per-
sonligheder er tvivlsomt, men kan dog ikke
ganske udelukkes. Det her anførte gælder
uanset, om de pornografiske skrifter, billeder
m. v. beskriver normale eller perverse seksu-
elle forhold. I

Sluttelig skäl det anføres, at retslægerrådet
er ganske klar over, at for spørgsmålet, om
straffelovens § 234 skal ændres eller ophæ-
ves, må også andre vurderinger af ikke læge-
lig karakter tages i betragtning.

I sagens behandling har alle medlemmer
af rådets psykiatriske afdeling og overlæge,
dr. med. Kaj Tolstrup deltaget.

Harald Gormsen

Fog-Petersen

Skrivelse af 17. januar 1966 fra sociologisk institut ved Københavns universitet.

Som svar på Deres brev af den 25. november 1965 fremsendes herved en redegørelse for enkelte sociologiske teorier vedrørende massekommunikation, og for nogle sociologiske undersøgelser der måske kan være til nytte for rådets overvejelser. Redegørelsen er udarbejdet af amanuensis, cand. jur. Erik Høgh.

Med venlig hilsen

K. Svalastoga.

I anledning af straffelovrådets forespørgsel af 25. november 1965 om evt. virkninger af pornografiske skrifter eller billeder m. v. på læseren eller beskueren, tillader man sig herved at fremkomme med følgende bemærkninger.

Der foreligger ikke os bekendt kontrollerede eksperimenter med skrifter eller billeder, der kunne tænkes at omfattes af straffelovens § 234 om pornografi, og som skulle vise skrifternes og billedernes virkning på læserne eller beskuerne. Det er derfor heller ikke muligt direkte at kunne bestemme evt. virkninger af skrifter m. v. omfattet af straffelovens § 234.

Indirekte skulle man dog være i stand til at sige noget om såkaldt pornografisk litteratur m. v.'s virkningsgrad. Dette skulle kunne ske på baggrund af den almindelige sociologiske forskning af massekommunikationsmidlernes virkning på brugere og læsere. Massekommunikationsmidler er meddelelsesmidler, såsom blade, bøger, film, osv., der henvender sig til en anonym og ikke på forhånd bestemt afgrænset kreds af mennesker. Men skal man tage stilling til massemediernes virkning på brugerne, har man i den sociologiske forskning gjort sig klart, at påvirkning ikke skal opfattes som en enkelt ting. Formerne for påvirkning kan opfattes som en skala med f. eks. følgende påvirkningstrin: (1) Man *opdager*, at fænomenet findes, (2)

man begynder at *interessere* sig for fænomenet, (3) man begynder at *vurdere* fænomenet, (4) man *prøver* fænomenet og som punkt (5), man *tilegner sig* varigt emnet.

Hvad angår punkt (1) og (2) i her nævnte skala, antager man i forskningen¹⁾²⁾³⁾⁴⁾ i dag, at *massemediernes*, aviser, bøger, film, fjernsyn m. v. har størst påvirkningsbetydning, fremfor andre påvirkningskanaler, som omtale af venner og bekendte. Derimod ved punkterne (3) og (4) tillægger man de *personlige kontakter* betydelig større effekt end massemediernes. Hvad angår punkt (5) i påvirkningsskalaen har man *ikke kunnet påvise nogen påvirkning* hverken fra massemedier eller enkeltindivider.

Hvis man overfører disse resultater på skrifter og billeder omfattet af straffelovens § 234, kan det udtrykkes på følgende måde: Kendskab (punkt (1) i påvirkningsskalaen) og interesse for (2) pornografi skabes mest effektivt af massemediernes såsom bøger, blade osv., hvorimod massemediernes – i modsætning til personlig kontakt – ikke har særlig stor betydning for, om man kan lide (3) eller ikke lide pornografi, eller for, om man anskaffer sig pornografi en enkelt gang (4) eller opfører sig »pornografisk«. (Om man varigt anskaffer sig pornografi eller opfører sig analogt hermed (5) ser ud til kun at bestemmes af personen selv på basis af, hvad han fik ud af (4).)

¹⁾ E. M. Rogers: Diffusion of Innovations, N. Y. 1962, p. 208–253.

²⁾ E. Katz: Communication Research and the Image of Society: Convergence of two Traditions, American Journal of Sociology, March 1960, p. 435 ff.

³⁾ G. Lundberg, m. fl.: Sociology: N. Y. 1963, p. 253.

⁴⁾ En mere populær redegørelse, se E. Høgh: Valgpropaganda og meningspåvirkning, Perspektiv nr. 2, okt. 1964 årg. 12. p. 49 ff.

TABEL 1. Sammenhængen mellem alder, køn og ønsket om at læse om seksuelle emner. Danmark 1965. Undersøgte 15 år og derover.

Alder	Virkelig godt lide		Nogenlunde lide		Ikke lide		Blank		Total				
	mænd %	kv. %	mænd %	kv. %	mænd %	kv. %	mænd %	kv. %	N	mænd %	kv. %	N	kv. %
66 år el. mere ...	18,8	9,1	34,4	12,1	37,5	63,6	9,4	15,2	32	100,1	33	100,0	100,0
56-65 år	19,4	16,4	41,7	38,8	37,5	41,8	1,4	3,0	72	100,0	67	100,0	100,0
46-55 år	24,7	24,6	42,4	42,3	32,9	28,5		4,6	85	100,0	130	100,0	100,0
36-45 år	18,3	25,4	57,8	52,5	21,1	21,2	2,8	0,8	109	100,0	118	99,9	99,9
26-35 år	25,7	33,9	43,1	42,9	28,4	21,4	2,8	1,8	109	100,0	112	100,0	100,0
25 år og derunder	34,0	41,8	49,1	45,1	17,0	12,6		0,5	159	100,1	182	100,0	100,0
Alder ikke oplyst .	50,0	25,0	25,0			50,0	25,0	25,0	4	100,0	4	100,0	100,0
												570	646

Om massemediernes virkninger i øvrigt, stiller den sociologiske forskning almindeligvis følgende sætninger op⁵⁾:

- A.⁵ Massekommunikation tenderer mere til at *forstærke* end at forandre holdninger og adfærd, ligesom det ser ud **til**, at massemedier mere modificerer end omvender.
- B.⁵ Den mest udbredte virkning af massemediernes på folks smag⁶⁾ er, at den *fastholder status quo*.
- C.⁵ Brugt af *ikke-afvigere* vil underholdningen i massekommunikationen give brugerne *adspreddelse, bevirke compensation og ofte en følelse af anseelse*.

Disse sætninger A til G udtrykker, at massemediernes, hvori hovedparten af pornografi kan tænkes at befinde sig, ikke har nogen særlig omfattende påvirkningseffekt, hverken med hensyn til folks handlinger og folks smag, medens man dog antager, at den normale person har mulighed for at kompensere gennem brugen af underholdningen i massemediernes. Det må bemærkes, at det ikke kan udelukkes, at der findes en *lille gruppe*, der er *hypersensitive over for massemeddelelses-påvirkning*. Imidlertid synes det endnu ikke muligt nærmere at afgrænse og definere

denne gruppe. Der foreligger ingen generalisation, man er enig om, om brugernes alder og massemediernes effekt. \

Straffelovrådet forespørger endvidere, om der instituttet bekendt foreligger undersøgelser, der belyser, hvem der fortrinsvis er forbrugere af pornografiske skrifter. Der foreligger instituttet bekendt her i Danmark kun undersøgelser, der viser holdning og ønsker over for coitusbeskrivelser i romaner, samt undersøgelser, der viser holdningen over for beskrivelser, som vedrører seksuelle emner.

Gennem undersøgelser af tilfældige udvalgt af danske mænd og kvinder 15 år og derover i perioden 1964-65 kan man bestemme sammenhængen mellem alder og ønsket om at læse om seksuelle emner. Resultatet⁷⁾ kan ses i *tabel 1*. De udspurgte kunne kun afgive et af tre svar på spørgsmålet, om de synes om at læse om seksuelle emner: virkelig godt lide, nogenlunde lide og ikke lide.

For kvinderne er der en klar *sammenhæng mellem alder og lysten til at læse om seksuelle emner*, idet procenten for virkelig godt lide faldt jo ældre svarpersonerne blev. For mænd er sammenhængen ikke så klar, men de yngste mænd er dog også, som hos kvinderne, mest interesserede i at læse om seksuelle emner.

I samme undersøgelse har man ikke fundet nogen sammenhæng mellem køn, social status (erhverv) og ønske om at læse om seksuelle emner.

⁵⁾ Se *O. Larsen: Effects of Masscommunication, Notat Sociologi 443, Sociologisk Institut 1960. G. Lundberg m. fl.: Sociology, N. Y. 1963, p. 255 ff. samt på dansk E. Høgh, Sociologi, Kbh. 1965, side 84-89.*

⁶⁾ *J. T. Klapper: The Effects of Mass Communication, 111. 1961.*

⁷⁾ *Tabel 5.6 i E. Høgh: Hvad skal ugebladsartiklen indeholde? Hæfte 2, side 11-35, Kbh. 1965.*

TABEL 2. Danske kvinder 15 år og derover og deres ønsker om samlejebeskrivelser i ugebladsromaner 1965. Antal udspurgte — 104.

Spørgsmål	Virkelig godt lide %	Nogenlunde lide %	Ikke lide %	Blank %	Total
1. At ugebladsromaner undlader at beskrive samleje og andre seksuelle intimiteter, men går let henover voksnes erotiske adfærd	34,6	26,9	30,8	7,7	100,0
2. At ugebladsromaner beskriver samleje, hvor det er nødvendigt for sammenhængen	16,7	37,2	38,5	7,6	100,0

Hvad angår samlejebeskrivelser i romaner, foreligger kun resultater fra interviewing af et tilfældigt udvalg af danske kvinder, der foretrækker romaner fremfor noget andet i ugeblade⁸⁾.

I tabel 2 kan man se formuleringen af de stillede spørgsmål samt resultatet af besvarel-

Fremgangsmåden ved besvarelsen af spørgsmålene i tabel 2 svarer til fremgangsmåden ved tabel 1, idet man ved tabel 2's spørgsmål også kun kunne afgive 1 af 3 svar på spørgsmålene. En rimelig udlægning af resultaterne i tabel 2 er formentlig den, at kvinder, som læser mange romaner og foretrækker disse fremfor andet massemediestof, på

den ene side synes, at man bør undgå erotiske beskrivelser, men på den anden side, *hvis det er nødvendige for sammenhængen, intet særligt har imod dette.*

I USA søgte A. C. Kinsey og hans medarbejdere i deres nu klassiske arbejde^{8b)} at bestemme, i hvilket omfang forskellige fysiske og psykologiske stimuli forårsagede erotiske reaktioner, såsom erotisk opstemthed. I tabel 3 har man opstillet en oversigt fra Kinseys undersøgelser over forskellige stimuli betydning for erotisk vækkelse. I denne oversigt har man ikke alene medtaget billeders og skrifers betydning, men også en række andre fænomeners betydning, for derved at vise den relative betydning af skrifers og billeders erotiske virkning. Resultaterne fremkom gen-

TABEL 3. Graden af mangel på erotisk reaktion overfor forskellige stimuli blandt amerikanske mænd og kvinder (Kinseys undersøgelser).

STIMULUS	INGEN EROTISK REAKTION				PROCENTBASIS	
	mænd		kvinder		mænd	kvinder
	%	rang	%	rang		
A. Se på eget køn	84	1	88	2	5754	4220
B. Sadistiske, masochistiske beskrivelser ...	78	2	88	3	1016	2880
C. Dyr foretager coitus	68	3	84	7	4082	5250
D. Film	64	4	52	9	3231	5411
E. Erotiske historier	53	5	86	5	4202	5523
F. Nøgenbilleder	46	6	88	4	4191	5698
G. Egne kønsorganer	44	7	91	1	3332	5725
H. Almindelige bøger, noveller, poesi	41	8	40	11	3952	5699
I. Varieté m. v.	38	9	86	6	3377	2550
J. Billeder af sex-aktiviteter	23	10	68	8	3868	2242
K. Fantasier om modsat køn	16	11	31	12	4214	5772
L. Kønsorganer af modsat køn	få	12	52	10	—	617

Tabel 6 D 1 i E. Høgh: Hvad ønskes i ugebladromanen 1964, hæfte 6, Kbh. 1964, p. 6 97

^{8b)} A. C. Kinsey, *m. fl.* Sexual Behavior in the Human Female, 1953, pp. 651-678.

nem interviewing af Kinseys undersøgelsespersoner. I tabel 3 er resultaterne fordelt på mænd og kvinder. De forskellige stimuli er opstillet efter deres manglende evne til hos mænd at skabe erotisk reaktion. De tre mindst virkningsfulde midler til at skabe erotisk opstemthed hos de undersøgte mænd er synet af sit eget køn, sadistiske og masochistiske beskrivelser og iagttagelse af dyr, som foretager coitus. De tre mest effektive stimuli hos mænd er iagttagelse af kønsorganerne hos det modsatte køn, fantasier om det modsatte køn og billeder af seksuelle aktiviteter. De mindst erotisk virkningsfulde stimuli hos kvinder er iagttagelse af egne kønsorganer, synet af sit eget køn, sadistiske beskrivelser og nøgenbilleder. De mest erotisk stimulerende stimuli hos kvinder var fantasier om det modsatte køn, almindelige bøger, noveller og poesi, og iagttagelse af kønsorganerne på det modsatte køn.

Det gennemgående træk i tabel 3 er, at de J stimuli, der kunne tænkes at være omfattet af den danske straffelovs § 234 ikke er de væsentligst erotisk stimulerende midler. ♣

Endelig stiller man det spørgsmål, om en evt. virkning kan være knyttet til arten af skriftets eller billedets indhold. Nærmere præciseret har man ønsket at få at vide, om der skulle være forskel i de eventuelle virkninger, bestemt af om der beskrives normale seksuelle forhold eller såkaldt perverse forhold, såsom sadisme; herpå kan ikke gives noget direkte svar.

Men man har kommunikationsstudier⁹⁾, der viser, at en meddelelse eller budskab, der forårsager stærk aversion og spændinger, har mindre påvirkningseffekt end et budskab, der er mindre stærkt. Hvis disse resultater kan analogiseres til pornografisk materiale, skulle det betyde, at outreret pornografisk materiale skulle have mindre effekt - indenfor de tidligere fastsatte rammer — på seksuelle aktiviteter m. v. end mere normale beskrivelser og billeder. De fra Kinsey før refererede resultater understreger dette.

⁹⁾ B. Berelson og G. A. Steiner: *Human Behavior*, N. Y. 1964, p. 552.

Skrivelse af 9. marts 1966 fra professor E. Tranekjær Rasmussen.

Københavns Universitets psykologiske laboratorium er den 25. november 1965 af Straffelovrådet blevet spurgt om, hvad der på grundlag af den psykologiske videnskab kan antages om virkninger af pornografisk litteratur og billeder, herunder om a) eventuelle skadevirkningers afhængighed af læserens eller beskuerens alder, eller b) af om skrifterne, billederne m. v. beskriver normale seksuelle forhold - eller har et perverst indhold (sadsime m. m.).

Ved virkninger er der særligt tænkt på følgende mulige virkninger, hvis nummerring vil blive benyttet ved henvisninger i den følgende tekst:

- 1) seksualkriminalitet
- 2) påvirkning af seksuel driftsretning
- 3) lægeligt set uheldige virkninger for personlighedens udvikling.
- 4) påvirkning af individets almindelige indstilling til seksuallivet.
- 5) påvirkning af individets indstilling til seksual-etiske normer etc.
- 6) eventuelle gavnlige virkninger som fjernelse af uheldige seksuelle hæmminger.

Straffelovrådets forespørgsel er rettet til Psykologisk Laboratorium som en enhed., om hvilken det ligesom antages, at det som sådan på autoritativ måde kan udtale sig om de stillede spørgsmål. I virkeligheden består laboratoriet af en række medarbejdere med yderst forskellige specialer og interesser, nogle nærmere og andre ganske fjernt fra de sag-områder, de stillede spørgsmål angår. Denne vanskelighed kompliceres yderligere ved manglen på videnskabelige undersøgelser, der kunne danne faste holdpunkter for nogenlunde præcise svar på de stillede spørgsmål, i

Jeg har ment at måtte svare, men må understrege, at jeg ikke svarer som bestyrer for Psykologisk Laboratorium, men helt på egne vegne.

Samtidig med forespørgslen er der tilstillet laboratoriet en genpart af et svar (af 23. november 1965) fra Retslægerådet på lignende spørgsmål (af 25. maj 1965) fra Straffelovrådet. Jeg har læst denne genpart og kan straks svare, at jeg i eet og alt er enig med Retslægerådet i dets udtalelser. Alligevel vil jeg dog gerne forskellige steder tilføje nogle supplerende bemærkninger, som jeg i øvrigt mener vil støtte Retslægerådets udtalelser.

Foruden manglen på tilstrækkeligt pålidelige og omfattende videnskabelige undersøgelser til støtte for autoritative udtalelser som svar på Straffelovrådets spørgsmål påpeger Retslægerådet to væsentlige vanskeligheder nemlig

I Der er hidtil ikke givet nogen tilfredsstillende definition af det juridiske begreb »utugtige« skrifter

II Heller ikke hvad angår definitionen af, hvad der bør betegnes som perverse seksuelle handlinger, hersker der enighed. Begrebet perversion er vanskeligt at afgrænse. Det omfatter en række mere eller mindre afvigende seksuelle handlinger, hvoraf nogle indgår i almindelig seksuel aktivitet; men det er almindeligt kendt, at de seksuelle normer og dermed også, hvad der må betegnes som afvigelser herfra, varierer betydeligt såvel i tid som i forskellige kulturkredse, og inden for samme kulturkreds varierer disse normer i nogen grad i samfundslag med forskellig social og kulturel struktur.

Disse to vanskeligheder (I og II) spiller naturligvis en forskellig rolle for de forskellige spørgsmål rejst af Straffelovrådet. De synes måske at have spillet mindst rolle for de undersøgelser, der faktisk er foretaget (for nogle undersøgelser er der nu foretaget) for at belyse en eventuel årsagssammenhæng mellem læsning af pornografiske bøger eller

skrifter og *seksualkriminalitet*. Af sådanne undersøgelser citerer Retslægerådet Sheldon og Eleanor Glueck: *Predicting Delinquency and Crime*, Harvard University Press, Cambridge Mass. 1959 (som analyserer kriminogene faktorer hos 1000 drenge, som har gjort sig skyldige i ungdomsforbrydelser, og i intet tilfælde kunne påvise, at læsning af erotisk eller pornografisk litteratur havde været en medvirkende faktor ved de begåede kriminelle handlinger). Desuden citeres Dr. jur. L. le Maire (*Legal kastration i strafferetlig belysning* 1946) som ved gennemgang af et stort antal straffesager vedrørende seksualforbrydelser har vist, at der faktisk ikke kunne findes oplysning om at læsning af erotica eller pornografi kunne antages at have haft betydning for de begåede lovovertrædelser. Ud over dette gør Retslægerådet opmærksom på, at Dr. jur. Karl O. Christiansen har meddelt (Straffelovrådets møde den 3. maj 1965), at der ham bekendt ikke findes noget som helst videnskabeligt grundlag for at tillægge læsning af »utugtige«: skrifter betydning for overtrædelse af bestemmelserne i straffelovens Kapitel 24.

Det siger sig selv, at en udtalelse (som Retslægerådets) om, at der *ikke* findes videnskabelige undersøgelser, som kan tages til indtægt for, at læsning af de omhandlede særlige skrifter hverken hos voksne eller unge kan medvirke til, at de pågældende begår overtrædelser af straffeloven, vil få en særlig vægt og rækkevidde i det omfang, der *kan* peges på omfattende videnskabelige undersøgelser som *forgæves* har søgt at påvise en forbindelse mellem læsning af pornografi og seksualkriminalitet.

Jeg vil derfor yderligere gøre opmærksom på en ret sen og *meget* omfattende undersøgelse nemlig *Sex Offenders* af Paul H. Gebhard, John H. Gagnon, Wardel B. Pomeroy, Cornelia V. Christenson of the Institute for Sex Research founded by Alfred C. Kinsey, New York 1965 (900 sider). Der undersøges her 1500 mænd, fængslet for forskellige seksualforbrydelser, og de sammenlignes med to kontrolgrupper, den ene en normal gruppe bestående af mænd, som aldrig har været sigtet for nogen lovovertrædelse og den anden en gruppe af mænd, fængslet for forskellige forbrydelser, som *ikke* var af sexuel art. Blandt mange andre interessante

analyser har de tre nævnte gruppers interesse for, læsning af, besiddelse af og påvirkning af pornografi været undersøgt uden at noget holdepunkt for en antagelse om sammenhæng mellem pornografi og seksualforbrydelse er fremkommet. Det kan en passant nævnes, at den omtalte undersøgelse — i forbindelse med det omhandlede problem - har interessante undersøgelser over, hvordan pornografi i det hele taget virker på forskellige typer og kategorier af de undersøgte. Det mest frapperende var måske her, hvilke uhyre store individuelle forskelle, der er med hensyn til påvirkelighed med hensyn til pornografi.

Går vi over til de andre af Straffelovrådet rejste spørgsmål (svarende til de ovenfor fra 2 til 6 nummererede mulige virkninger) vil de ovenfor nævnte vanskeligheder I og II blive virkeligt følelige, og her er vi desuden og formentlig i sammenhæng hermed på helt bar bund hvad systematiske videnskabelige undersøgelser angår. Man kan her udelukkende udtale sig dels på grundlag af mere tilfældigt indhøstede erfaringer, dels på grundlag af almindeligt kendskab til seksuallivet i øvrigt og dels endelig i det hele taget på grundlag af almindelige videnskabelige {skøn; og *hvis* man udtaler sig, kan man kun udtale sig om, hvad man vil mene, det er rimeligt at *tænke* sig eller hvad man vil anse for at være næppe *tænkeligt*. Jeg har allerede erklæret mig enig med retslægerådet i alle dets udtalelser, men vil dog have lov til at tilføje følgende overvejelser.

Man kunne tænke sig at komme den før omtalte vanskelighed I til livs på følgende måde. Et omfattende videnskabeligt juridisk studium af retspraksis med hensyn til pornografi gennem tiderne og helt op til nutiden vil vise en stadig ændring af det juridiske begreb »utugtige skrifter«. Er der, bortset fra at begrebet indsnævres mere og mere, gennemgående og håndgribelige træk i denne udvikling, som det er værd at hæfte sig ved? Kun empiriske undersøgelser vil med tilstrækkelig sikkerhed kunne vise det, men jeg vil dog vove følgende antagelse, som jeg vil omtale nærmere i det følgende, idet jeg dog først er nødt til at indføre et par psykologiske termini.

For ethvert noget, der kan være os bevidst (ethvert »emne« efter Høffding) kan man spørge om dets fremtrædelsesmåde er mere

eller mindre umiddelbar eller middelbar. De mest umiddelbare fremtrædelsesmåder har vi ved sanselig anskuelig fremtræden, og fra denne maksimalt umiddelbare fremtrædelsesmåde strækker der sig alle grader af middelbarhed helt op til de maksimalt middelbare fremtrædelsesmåder, hvor vi kun har med emnerne at gøre på udpræget cognitiv måde f. eks. ved at andre emner (sprogelementer eller begreber) viser hen til dem.

Nu gælder det, at emner tilhørende sexuallivet (sexuelle handlinger, sexualorganer osv. osv.) gennem tiderne har været mer eller mindre belagt med tabu; de måtte oprindeligt indenfor vor kulturkreds helst overhovedet ikke figurere i bevidsthedslivet, og juridiske forbud har fulgt og støttet disse tabu. Det har været mere eller mindre forbudt ad litterær eller billedmæssig vej at fremkalde disse emner i bevidsthedslivet. Den ovennævnte antagelse, jeg ville vove, går nu ud på at disse tabu lidt efter lidt hæves, men først for de allermest middelbart fremtrædende sexualesmner og da skridtvis for de mere og mere umiddelbart fremtrædende sexualesmner, mens de tilsvarende »juridiske forbuds« ophævelse følger langsomt efter. Betragter man eksempelvis et enkelt snit i denne udvikling, hvor sexualesmner endnu fremtræder ret middelbart, nemlig ved verbal henvisen, vil man finde sprogelementer, der i modsætning til andre sprogelementer lader sexualesmner fremtræde mere umiddelbart. Er denne umiddelbarhed stærk, bliver sådanne sprogelementer »tabuord«, medens sprogelementer, der lader de selv samme sexualesmner fremtræde stærkt middelbart (f. eks. latiniserede sprogelementer) er fuldt legitime. Mange tabuord har i hvert fald i mange tider indgået i, hvad man kunne kalde et pornografisk inventarium også i juridisk forstand. Og så er det mærkelige dog skeit, at udviklingen før eller senere alligevel har legitimeret dem. Pornografibegrebet flytter sig stadigvæk og kan vel kun fastlægges ved angivelse af den grad af umiddelbarhed, der til et givet tidspunkt kan tolereres for seksual-emnernes fremtræden.

Vil man forklare den skildrede udvikling, kan mange faktorer inddrages, men jeg vil her pege på en enkelt, som angår den måde, moral i det hele taget ændrer og udvikler sig på. Et væsentligt træk synes det her at være,

at en stigende appel til personlig stillingtagen og personligt ansvar i nogen grad afløser udvendigt givne normer og regler på mange områder, heriblandt også sexuallivet. Men det vil være fuldstændigt uforeneligt med en sådan udvikling, om sexualesmner overhovedet ikke måtte figurere i bevidsthedslivet og altså var belagt med tabu. Der må følgelig være frihed for forfattere og kunstnere til digterisk eksperimentelt at tumle med forskellige livsmuligheder herunder også sådanne, hvori der indgår sexualesmner, og det er da også en frihed, der er blevet kunst til del i stadigt stigende grad, dog altså stadigvæk med den grænse, der sættes af, hvad man idag vil forstå ved pornografi. Denne voksende frihed er bestemt ikke ufarlig. En risiko må løbes. Litterær og anden kunst kan bestemt være farlig, og man kunne generalisere Straffelovrådets spørgsmål til at gælde al litteraturs virkning og ikke specielt pornografisk litteraturs virkning og netop præcist med de samme spørgsmål som straffelovrådet anvender. Blot vil man her være endnu dårligere stillet med hensyn til at støtte sig på videnskabelige undersøgelser. De findes desværre endnu slet ikke. Men denne eventuelle farlighed ved kunst og litteratur i al almindelighed er der vist udstrakt enighed om at affinde sig med ud fra en almindelig tro på de frie kræfters betydning for den kulturelle udvikling; og det må være forældres, opdrageres, pædagogers og i det hele taget kulturkombatanters opgave her at gribe retledende ind.

Men nu tilbage til den såkaldt pornografiske litteraturs eventuelle virkninger. Hvis man vil billige de foregående overvejelser må man vist anse det for lidet hensigtsmæssigt for ikke at sige umuligt at definere pornografi ved *arten af de eraner*, den omhandler. Man må derimod lade definitionen dreje sig om en stilejendommelighed ved fremstillingen, nemlig en ekstrem realisme, en laden sexualesmner fremtræde stærkt eventuelt ekstremt stærkt umiddelbart. Dette vil atter sige, at ethvert forelagt pornografisk kunst- eller litteraturværk principielt ville kunne¹ ændres til et ikke pornografisk *uden at de emner, der vises hen til og omhandles ændres eller forsvinder*. Kun deres fremtrædelsesmåder måtte ændres og til mere middelbare fremtrædelsesmåder; så ville alt være i

orden, og vi ville ikke længere have med et i juridisk forstand pornografisk kunstværk at gøre.

Med en juridisk definition af pornografi efter de ovenstående retningslinier ville Straffelovrådets spørgsmål ikke dreje sig om, hvilke virkninger kunst eller litteratur indeholdende sexualesmner eventuelt kan have, men langt mere snævert hvilke virkninger disse sexualesmners forskellige mulige fremtrædelsesmåder og her specielt de stærkt umiddelbare fremtrædelsesmåder kan have, et ulige enklere spørgsmål.

Det er her almindelig erkendt, at stærkt umiddelbar fremtræden af sexualesmner kan vække seksuelle følelser (der bruges her ofte ord som, at de virker seksuelt pirrende, op-hidsende eller stimulerende). Der er imidlertid her uhyre store individuelle forskelle (smlgn. hvad der ovenfor er anført i forbindelse med omtalen af »Sex Offenders«), men det synes at være en psykologisk betingelse for denne »stimulerende« virkning, at en række til driftslivet hørende funktioner i forvejen er modnet og udviklet til en vis grad, en udvikling, hvortil mødet med stærkt umiddelbart fremtrædende sexualesmner ikke synes at bidrage væsentligt (dette kan siges at angå Straffelovrådets spørgsmål 2, 3 og 4 både under synspunkt a og synspunkt b).

Er stærkt umiddelbare fremtrædelsesmåder for sexualesmner belagt med »tabu« kan mødet med dem hos nogle fremkalde chock eller forargelse, og flere vil her tale om, at de føler sig forulempet. Det er et spørgsmål, om der her kan være tale om skadelige eftervirkninger efter sådanne chock eller forargelsesanfald, men intet synes at tyde på det (i hvert fald ikke når det drejer sig om normale sunde personer). Noget helt andet er den forargelse eller chockvirkning, der kan føles ved en kunstners eller forfatters særlige behandling af livsforhold, hvori indgår sexualesmner *ganske uanset hvorledes han lader disse sexualesmner fremtræde* (middelbart eller umiddelbart). Dette kan i høj grad angå Straffelovrådets spørgsmål 5 (eventuel påvirkning af individets indstilling til sexual-etiske normer etc.), men vedrører altså efter vort definitionsforslag for pornografi slet ikke de efterspurgte eventuelle virkninger af *pornografi*.

En ejendommelig sammenhæng mellem de

tabu, som stærkt umiddelbare fremtrædelsesmåder for sexualesmner kan være belagt med, og disse fremtrædelsesmåders evne til sexuel parring bør omtales i denne forbindelse. Man kan her tale om to forskellige slags sexual stimulation. Ved den ene vækkes sexualbehov på sund aktiv og direkte måde og træder eventuelt i et højere kærlighedslivs tjeneste eller optræder i hvert fald som noget, der i høj grad også angår et andet menneske; ved den anden vækkes sexualbehov på en mere isoleret og speciel måde, som måske kan karakteriseres som nydelsesagtig og herved mere egocentrisk præget. I disse sidste tilfælde kan tabuforestillinger i høj grad forøge det pirrende og nydelsesagtige. Det er vel det, Anatole France tænker på, når han (såvidt jeg husker i 'Jardin d'Épiculture') lader en person udtale: »Vi sybaritter er utaknemmelige. Vi er tilbøjelige til at glemme, hvad vi i grunden skylder den katolske kirke«.

Man kunne nu måske frygte, at megen læsning og interesse for pornografi hos en ung kunne fremme den omtalte sybaritiske nydelsesindstilling over for det seksuelle, hvilket kunne være i strid med visse sexual-etiske normer. (Straffelovrådets spørgsmål 5). Her må man imidlertid gøre sig klart, at en sådan indstilling, hvis den overhovedet kan fremmes ad litterær vej eller ad kunstnerisk vej da vil kunne det helt uafhængigt af, om den skabende kunstner lader de omhandlede sexualesmner fremtræde umiddelbart eller kun middelbart og at – *hvis* stærkt umiddelbare fremtrædelsesmåder vælges, disse vil virke stærkest i den frygtede retning, hvis de stadig er belagt med stærke tabu og forbud; og måske slet ikke, hvis de ikke er det. Det forbudtes pikanteri vil måske ikke undlade at gøre sin virkning i hvert fald så længe der ikke bliver slidt for meget på det. Imidlertid er det ret usandsynligt, at den omtalte sybaritiske indstilling til sexuellivet, når den findes hos nogen skulle være fremkaldt ved megen beskæftigelse med pornografi, sådan som jeg har foreslået at definere pornografi; den vil være forankret i dybereliggende lag i karakteren (jævnfør Kierkegaards behandling af det æstetiske livsstadium i »Enten – Eller«).

Skulle man overveje en eventuel gavnlig virkning af pornografi (Straffelovrådets spørgsmål 6), kunne måske følgende anføres.

En forudsætning for at tabu stadig kan gøre sig gældende er, at de til en vis grad respekteres. Sker det ikke, vil det forbudtes pikanteri forsvinde. Jeg tror således ikke, at et langvarigt medlem af en nudistforening vil kunne komme i affekt ved synet af det nøgne kvindelegeme. Går man ud fra, at stærke seksuelle tabu kan være blandt neuroseskabende faktorer, ville det ikke være utænkeligt, at pornografi (i den af mig definerede betydning) ved at svække sådanne tabu-forestillinger kunne udrette noget gavnligt. I

Sammenfattende kan jeg sige, at jeg som atnført er enig med Retslægerådet i alle dets udtalelser, men har følt mig utilfreds med og udfordret af den manglende eller usikre definition af pornografi, som vel egentlig blot er dagliglivets uklare og vage opfattelse. Jeg har da forsøgt at foreslå en definition, som er lidt mere præcis og ud fra psykologiske synspunkter lidt mere forståelig og acceptabel og har da konstateret, at selv med en sådan definition ændres min enighed med Retslægerådet i dets udtalelser ikke.

E. Tranekjær Rasmussen
Professor i psykologi
ved Københavns Universitet.

Resumé af straffelovrådets møde den 17. januar 1966 med en kreds af pædagogisk sagkyndige.

Efter forhandling med undervisningsministeriet var følgende pædagogisk sagkyndige indbudt til at deltage i drøftelsen:

Rektor Ole Barfoed,
afdelingsleder Jesper Jensen,
højskolelærer Niels Jensen,
skoleinspektør C. C. Kragh-Miiller,
skolebiblioteksconsulent Johs. Nielsen og
professor Thomas Sigsgaard.

Under drøftelserne på mødet søgte man navnlig at få belyst, *i hvilket omfang pornografi faktisk interesserer unge, og hvilken virkning tilegnelse af pornografiske fremstillinger kan antages at have* på denne aldersgruppe.

Det blev fra de deltagende pædagogers side fremhævet, at der ingen undersøgelser er gennemført, som kan give et klart svar på disse spørgsmål.

Ud fra personlige erfaringer mente flere af mødedeltagerne imidlertid at kunne fastslå, at der *ikke blandt unge er nogen særlig stor interesse for pornografi*. Ingen af mødedeltagerne havde erfaring for, at pornografisk »kiosk-litteratur« cirkulerede blandt eleverne på skolerne. Derimod læser de unge utvivlsomt en del bøger, f. eks. af Genet og Henry Miller, som i den offentlige diskussion er betegnet som pornografiske. En undersøgelse på en skole havde vist, at »Fanny Hill« var læst af elever helt ned på 5.-6. klassetrin.

Med hensyn til spørgsmålet om, *hvilken virkning tilegnelse af pornografi kunne tænkes at have*, blev det nævnt, at der er foretaget undersøgelser af virkningen af kulørt litteratur i videre forstand (også omfattende f. eks. ikke-seksuelt prægede volds-kildrin-

ger), men at disse undersøgelser ikke har ført til noget entydigt resultat. Særlige undersøgelser, der nærmere belyser virkningen af pornografi, er som nævnt ikke foretaget.

På mødet blev der fra flere sider givet udtryk for den opfattelse, at det ikke i almindelighed kan antages, at læsning af pornografi skulle kunne bibringe den unge nogen psykisk skade. Det blev samtidig anført, at det vel ikke kunne udelukkes, at visse pornografiske skildringer, f. eks. af sadisme, kan medføre en vis skyhed hos *særlig modtagelige, uforberedte unge*. Der blev dog i forbindelse hermed givet udtryk for, at man ville anse det for umuligt gennem en almindelig beskrivelse at udskille en sådan gruppe som genstand for lovgivningsmæssig beskyttelse, og at en mere hensigtsmæssig beskyttelse antagelig ville kunne opnås gennem oplysningsarbejde.

Også spørgsmålet om en eventuel påvirkning af personligheden (karaktermæssig påvirkning) blev drøftet. Det kunne vel ikke udelukkes, at der gennem en ganske ensidig påvirkning i en bestemt retning kunne ske en vis personlighedsændring. Men det blev fremhævet, at straffelovgivningen ikke i andre henseender yder beskyttelse mod påvirkninger af menneskers karakterudvikling. Yderligere blev det fra flere sider udtalt, at den monotone påvirkning, mange unge får gennem krigsfilm og andre voldsfilm, formentlig indebærer en alvorligere risiko end pornografi. Det blev nævnt, at det forhold, at der ikke på noget tidspunkt gennem lovgivningen er sket indgreb over for traditionelle voldsfilm (som f. eks. westerns), måske var et udtryk for, at denne genre har passet bedre ind i et accepteret kulturmønster end

påvirkninger på det seksuelle område. Skulle man beskytte mod personlighedspåvirkning i en bestemt retning, burde man snarere sætte ind over for voldsskildringer, således at også voldsskildringer af sadistisk karakter blev omfattet af en eventuel forbudsbestemmelse. En afgrænsning af det, der burde rammes af

en eventuel forbudsnorm, ville dog frembyde overordentlige vanskeligheder.

Under mødet blev også fra flere sider givet udtryk for, at der var utvivlsomme fordele forbundet med den mere åbne debat om seksuelle emner, som den pornografiske litteratur har medvirket til.

Afskrift af retslægerådets tidligere erklæringer af 11. juli og 7. august 1944, 28. december 1956 og 11. maj 1962 om skadevirkninger af pornografi.

1. *Skrivelser af 11. juli og 7. august 1944 vedrørende den retssag, der er nævnt i betænkningen side 35 (østre landsrets dom af 14. august 1944, I 133/1944, utrykt).*

a) *Erklæringen af 11. juli.*

Ved sagens tilbagesendelse skal retslægerådet efter at have gjort sig bekendt med indholdet af de fremsendte hefter udtale, at det drejer sig om særdeles skadelig læsning, der navnlig på unge mennesker kan have en stærkt depraverende virkning. Man lægger herved mindre vægt på, at »novellerne« litterært set må siges at være af slettest mulig kvalitet, hvorved de i højeste grad virker smagsfordærvende. Ej heller lægger rådet hovedvægten på, at en mængde situationsbeskrivelser er direkte beregnede på at virke seksuelt pirrende. Disse groft lascive skildringer må vel siges at være både anstødelige og skadelige, men de er dog så grove i deres virkemidler, så fantasiløse og stereotype at i hvert fald den modne læser formentlig hurtigt sløves overfor dem. Det virkelig skadevoldende i disse »noveller« ligger i, at de alle bevæger sig i et milieu, som er mættet med grov sexualitet og de hæsligste former for perversitet. I nogle af fortællingerne er denne tendens på hyklerisk vis tilsløret gennem et forlorent moralsk tilsnit; ædle og retsindige personer redder f. eks. under eventyrlige oplevelser skønne unge piger ud af usandsynligt perverse og sadistiske slynglers klør. Formelt er altså disse slynglers handlinger fremstillet som afskyvækkende. Ikke desto mindre er totalvirkningen den, at læseren indføres i en forestillingskreds, som helt igennem er opbygget af de modbydeligste perversiteter og sadistiske grusomheder, og det er skildringen af dette milieu, som øjensynlig skal udføre fortællingerens tiltrækning.

Når hertil kommer, at man har valgt en form, den spændende »detektivhistorie«, der er meget skattet og læst af ungdommen, og

at fortællingerne derfor så at sige ligger på linje med en ganske vist litterært mindre lødig, men dog ret uskadelig genre, som ungdommen er fortrolig med, må det synes indlysende, at denne lektüre let vinder indpas, og at den på de læsere, der ikke straks med umiddelbar væmmelse kaster heftet fra sig, vil virke skadelig. Ja på unge og ubefæstede mennesker, der vel udgør størsteparten af køberne, i farlig grad depraverende.

Det er i følge sagens natur umuligt at dokumentere, at noget sådant har fundet sted, men det må anses for en meget nærliggende mulighed, at lektüre af denne art på seksuelt uligevægtige og ustabile personer, særligt unge, kan virke således ind på driftslivet, at en sexuel udvikling, der i og for sig havde mulighed for at forløbe normalt, perverteres og får abnorm karakter, ligesom også i forvejen bestående, men hidtil ikke manifesterede, abnorme anlæg vil kunne aktiveres. Man må derfor også med henblik på den seksuelle kriminalitet med bekymring se litteratur af den her omhandlede art vinde udbredelse. J

I sagens behandling har professorerne Helweg og Sand og overlæge Nørvig deltaget.

b) *Erklæringen af 7. august.*

Ved sagens fornyede tilbagesendelse skal Retslægerådet udtale, at det ikke er klart, hvilke bøger . . . (forsvareren) . . . sigter til med udtrykket »de øvrige »haardkogte« romaner m. v.« og Raadet kan vanskeligt afgive en udtalelse om objekter, der ikke er nærmere præciserede. For saa vidt der imidlertid sigtes til den retning indenfor nyere amerikansk litteratur, som ofte paa grund af sin realistiske tendens betegnes som »den haardkogte«, vil Raadet i almindelighed kunne fremsætte den opfattelse, at adskillige værker indenfor verdenslitteraturen, deriblandt ogsaa nogle af verdenslitteraturens storværker, vel ikke altid uden en vis be-

tænkelse kan overlades til helt unge og ubefæstede personer, idet forstaaelsen og tilægnelsen kræver en vis modenhed, men at en sammenstilling og sammenligning med de i nærværende sag forelagte hefter dog maa skønnes at ligge udenfor grænserne af al rimelig vurdering, alene af den grund, at det i det ene tilfælde drejer sig om værker af en høj kunstnerisk værdi, medens de heromhandlede litterære produkter er blottede for enhver antydning af en saadan.

Af afgørende betydning for sagen er det jo i øvrigt, at køberne af de heromhandlede hefter langt overvejende rekrutteres fra en ungdom, for hvem anskaffelsen af de omhandlede romaner i almindelighed vil ligge saare fjernt.

I sagens behandling har professor Helweg og Sand og overlæge Nørvig deltaget.

2. *Skrivelse af 28. december 1956 vedrørende den retssag, der er nævnt i betænkningen side 36 (UfR 1958, s. 414 0).*

Ved sagens tilbagesendelse skal retslægerådet udtale, at rådet ikke ser sig i stand til at afgive nogen egentlig autoritativ udtalelse angående den skadelige virkning på sjælelivet, som læsning af de fremsendte bøger og hefter eventuelt kunne indebære, idet der ikke rådet bekendt foreligger nogen på lægevidenskabelig undersøgelse grundet redegørelse for nævnte problem.

Det er - som rådet i øvrigt i en tidligere lignende sag har udtalt - nærliggende at antage, at indgående, groft lascive skildringer af seksuelle situationer, ofte af pervers karakter, når de læses af seksuelt uligevægtige og ustabile personer, særligt unge, kan virke skadevoldende og depraverende ind på driftslivet, således at en sexualudvikling, der i og for sig havde mulighed for at forløbe normalt, perverteres og får abnorm karakter, ligesom i forvejen bestående, men hidtil ikke manifesterede, abnorme anlæg derved vil kunne aktiveres. Såfremt bøger af nævnte art kommer unge mennesker i hænde, vil det derfor være en betænkelig sag.

Man har vel imidlertid næppe grund til at formode, at bøger af den her foreliggende type, trykt på fremmede sprog, i nævneværdigt omfang læses af unge mennesker. Det er måske mere sandsynligt, at de fortrinsvis

købes og læses af noget ældre personer, som på grund af svigtende sexuel aktivitetsmulighed (alders-impotens, neurotisk kontakthæmning eller lignende) på denne måde søger den seksuelle fantasi stimuleret, og er denne antagelse rigtig, vil den sjæleligt skadevoldende virkning af den slags litteratur sikkert være forholdsvis begrænset.

At billedhæfterne, der indeholder gengivelser efter fotografier af unge kvinder i nøgen eller halvt afklædt tilstand, skulle kunne gøre synderlig skade, må anses for meget tvivlsomt.

Overvejelser af lægelig karakter vil, som det ses, kun i relativt begrænset omfang kunne være vejledende i den foreliggende sammenhæng. Rådet har derfor heller ikke fundet anledning til at foretage en nærmere vurdering af de enkelte bøger og hefter.

I sagens behandling har professorerne Helweg og Sand samt overlægerne Fremming og Stiirup deltaget.

3. *Skrivelse af 11. maj 1962 vedrørende den retssag, der er nævnt i betænkningen side 41 (UfR 1963, s. 870 0).*

Ved tilbagesendelse af sagen vedrørende Frederik Vilhelm Christian Freddie, der er sigtet for overtrædelse af straffelovens § 234, stk. 1, skal retslægerådet indledningsvis bemærke, at de i sagen omhandlede malerier og busten er forelagt rådet i sort-hvid fotografisk gengivelse i formindsket målestok. Endvidere skal anføres, at der rådet bekendt ikke foreligger lægevidenskabelige undersøgelser til belysning af det over for rådet rejste problem.

Med det forbehold, som ovenstående indebærer, skal retslægerådet i besvarelse af de af hr. ... (forsvareren) ... til rådet rettede spørgsmål udtale, at det efter rådets skøn ikke kan formodes, at en beskuelse af de omhandlede malerier og busten i et offentligt udstillingslokale vil have nogen i lægelig forstand skadevoldende indflydelse på normale menneskers sjælelige helbredstilstand i retning af fremkaldelse af psykiske lidelser eller seksuelle perversioner, ej heller såfremt det drejer sig om unge mennesker.

I sagens behandling har professorerne Gormsen og Villars Lunn samt overlægerne Dickmeiss og Fremming deltaget.

Skrivelse af 3. juni 1966 fra sociologisk institut ved Københavns universitet.

Samfundsudvikling, seksualetik og pornografi

Straffelovrådet har udbedt sig en kort udtalelse om forholdet mellem samfundsudvikling, seksualetik og pornografi. I den anledning kan følgende fremføres.

Generelt har sociologer det syn på adfærdsforandring, at forholdene i det totale samfund har større betydning for adfærdsændring end enkelte måske ret iøjnefaldende forhold¹). F. eks. er synet på seksuelle fænomener, etik, familiedannelse, det andet køn bestemt af fordelingen af knaphedsgoder, teknologien og miljøet mere end af den mere eller mindre fri adgang til emner, som under visse betingelser kaldes pornografiske eller usædelige.

Selv om det kan være vanskeligt at påvise empiriske kilder, antages det, at tekster og billeder mv. er blevet mere realistiske og afdækkende i beskrivelsen af seksuelle forhold her i Danmark i de sidste 100 år. Går man længere tid tilbage kan det være vanskeligt at påstå, at man i dag er mere realistisk og afdækkende i beskrivelser af sadistiske og seksuelle forhold. Men holder man sig til de sidste 100 år, er påstanden om større frigørelse i skrift, billeder og tale formodentlig korrekt. Denne tilsyneladende udvikling har også ført til påstanden om, at man skal vente større promiskuitet, nedvurdering af det andet køn, adskillelse af hengivenhed for seksualpartneren og selve seksualakten med partneren, nedvurdering af ægteskabet, holdningsløshed og sociale afvigelser.

Men udviklingen i de teknisk udviklede og ekspanderende velfærdssamfund, som f. eks.

det danske har været en ganske anden. Lysten til ægteskab kan næppe siges at være mindre nu end tidligere, idet relativt flere er gift nu, og man gifter sig tidligere. Over ca. 100 år er den gennemsnitlige ægteskabsalder for 1. gangs viede faldet fra over 30 år til under 25 år. Ser man på de få danske undersøgelser over, hvad befolkningen sætter mest pris på²), ser man, at indgåelse af ægteskaber og et stabilt og lykkeligt ægteskab ligger øverst i befolkningens ønskeliste sammen med ønskerne om en effektiv uddannelse til børn såvel som fuld beskæftigelse. Fra andre danske undersøgelser³) ser man, at det anses for særdeles uønskværdigt i dag på den ene side at have seksuel omgang med flere forskellige seksualpartnere og på den anden side slet ikke have seksuel omgang med en eneste, når man er i stand til at tage de økonomiske og sociale følger deraf.

Ser man på udviklingen af seksuelt samkvem og udviklingen af hengivenhed til seksualpartneren vil mange sociologer antage, at den er mere udviklet nu end tidligere. Denne antagelse er baseret på, at såkaldt romantisk kærlighed i vor tid er blevet udbredt til alle befolkningslag⁴). Ligesom relativt hyppig coitus⁵) er blevet almindelig i alle befolkningslag, er det åndelige sidestykke, romantisk kærlighed blevet det.

Ser man på de anerkendte kvalitative værdiers udvikling, uddannelse, opsparing, langsigtet planlægning o. l., må man sige, at hvor

²) *M. Nyholm og E. Høgh*: Arbejdervælgeren 1960, Kbh. 1960.

³) *E. Høgh*: Sociale afvigelser – sociologisk set, Danmarks sociale Højskole, Kbh. 1960, p. 11 ff.

⁴) *H. G. Beigel*: Romantic Love, American Sociological Review, Vol. 16, 1951, p. 326 ff.

⁵) *P. A. Sorokin*: Man and Society in Calamity, Dutton 1942, p. 81.

¹) *J. G. Miller*: Living Systems: Cross-Level Hypotheses, Behavioral Science, vol. 10, No. 4, 1965, p. 384, hypotese 2-4.

det før var en minoritet, der modtog uddannelse udover det 7. skoleår, er det i dag en minoritet, der ikke gør det⁶⁾). Og holder man sig f. eks. blot til ungdommen⁷⁾, er det vanskeligt at fastholde, at de ikke sparer op af deres indkomster med bestemte formål for øje. På samme måde med mange sociale afvigelser; i dag^{7b)} har man betydeligt færre end for 50-100 år siden.

Når man taler om seksualmoral, anfører man ofte tre ret kontante fænomener, hvornår foretager man coitus første gang, hvormange af kvinderne møder ved vielsen op med fødte børn eller er gravide, og hvor mange børn fødes uden ægteskab.

Principielt skulle man som følge af den stigende levestandard vente, at gennemsnitsalderen for første coitus var faldende. Men det har, hvis man holder sig til svenske undersøgelser vist sig vanskeligt at vise, at coitus alderen er faldende. En svensk familieforsker mener at have påvist, at alderen for første coitus foretagelse er stigende⁸⁾. En anden svensk forsker prøver at argumentere for, at hans forskningsresultater viser, at alderen for første coitus foretagelse er lavere end for 25 år siden⁹⁾. Det der taler for, at coitus alderen foreløbigt skulle være stigende, er den stigende uddannelse, idet alderen for første coitus hidtil har været stigende med stigende uddannelse¹⁰⁾.

Det kan ligeledes være vanskeligt at påvise, om der indenfor de sidste 300 år har været nogen særlig forandring i antallet af kvinder, der mødte gravide eller med fødte børn ved vielsen¹¹⁾. Langtidstrenden, selv-

om den aktuelle korttidsbevægelse er en anden, hvad angår børn født udenfor ægteskab, viser et fald i procenten af børn født udenfor ægteskab¹²⁾.

Hvis der derfor skulle være en sammenhæng mellem en stigende grad af mere såkaldt frigjort tekst og billedstof og seksualmoral, er det vanskeligt at påstå, at den skulle være af den beskaffenhed, at coitus alderen er faldende, gravide kvinders antal ved vielsen stigende og antallet af børn født udenfor ægteskab stigende.

Man kunne anføre, at langtidstrenden for skilsmissefrekvensen, hvor korttidsudviklingen for øjeblikket ganske vist er en anden, hvor skilsmissetallene nu er betydeligt højere end for 40-50 år siden, understreger en opløsning af de eksisterende familienormer eller ligefrem understreger en stigende opløsning af familieinstitutionen.

Mange sociologer ville nu nok mene, at denne langtidstrend i skilsmisserne mere er udtryk for, at samfundet ikke har vænnet sig til de stigende og nye mere psykologisk prægede krav til familiens medlemmer, mere end det er udtryk for, at man tager mere lemfældigt på familieinstitutionen nu end tidligere. Hertil kommer de før citerede resultater om familieinstitutionens placering øverst på befolkningens værdiskala i dag.

Det er også fremført, at det stigende antal af helt unge blandt de kvinder, der føder børn udenfor ægteskab, er udtryk for en stigende seksuel afmoralisering.

Mange sociologer ville hertil formodentlig anføre, at afvigelser fra den ønskværdige adfærd netop vil finde sted i de grupper, der af sociale og økonomiske grunde ikke er i stand til, selv om de ønsker det, at holde de accepterede normer. Og et af kendetegnene ved velfærdssamfundsudviklingen er netop, at alderen, hvor man socialt og økonomisk er i stand til at holde de ønskværdige normer, er faldende, hvorfor det må forventes, at flere og flere af de udenfor ægteskab fødte børn må få meget unge mødre.

Hovedindtrykket man må få af samfundsudviklingen og menneskelig adfærd, uanset

¹²⁾ Af 1000 levendefødte børn var i 1901-05 ca. 102 født udenfor ægteskab, i 1936-40, 87, medens tallet i 1962 var 83.

⁶⁾ F. eks. er procentandelen, der går ud af skolen lige efter skolepligtens ophør, i Danmark faldet fra 59 % i 1955 til 36 % i 1963.

⁷⁾ De unge i samfundet, Kbh. 1966, p. 46 ff.

^{7b)} *K.Rudfeldt*: Selvmord i Danmark 1956, Sociologisk Institut, Kbh. 1960, p. 10.

⁸⁾ *G. Karlsson*: i nr. 2, p. 55 og nr. 3, p. 105, 1964, samt nr. 3, 1965, p. 169 i Sociologisk Forskning.

⁹⁾ *I. Israel*: i nr. 1, p. 30, 1965 af Sociologisk Forskning.

¹⁰⁾ F. eks. *Ungdomen möter samhället*, SOU, 1951, 51, p. 160 ff.

¹¹⁾ *G. Hansen*: Sædelighedsforhold blandt landbefolkningen i Danmark i det 18. årh., Kbh. 1957, p. 190.

den stigende såkaldte frigjorthed i billed og tekster, er, at flere og flere udfører og opfylder de høje etiske og kvalitetsprægede krav, som samfund og befolkning gennem tiden altid har opstillet.

Det turde derfor være usandsynligt at an-

tage, at en yderligere indskrænkning af det forbudte område for såkaldt pornografi skulle få nogen indflydelse på centrale og væsentlige menneskelige adfærdsområder fremover.

Erik Høgh

Straffelovrådets skrivelse af 17. november 1965 til udenrigsministeriet om de internationale konventioner om pornografi.

Som det fremgår af tidligere brevveksling (udenrigsministeriets sag P. J. III. j. nr. 28. Dan. 6/2) behandler straffelovrådet for tiden spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234. I overvejelserne indgår spørgsmålet om helt eller delvis at ophæve denne bestemmelse; skulle dette blive resultatet, vil det være nødvendigt fra dansk side at opsig de indgåede konventioner til undertrykkelse af udbredelse af og handel med utugtige offentligheder m. v. Der kan herved henvises til vedlagte notat om det internationale samarbejde vedrørende bekæmpelse af pornografi.

I den anledning skal man efter aftale med justitsministeriet anmode udenrigsministeriet om at oplyse, hvilke stater de omhandlede konventioner for tiden omfatter, samt hvilke stater der måtte have opsagt konventionerne.

Man skal endvidere forespørge, hvorvidt der for udenrigsministeriet foreligger oplysninger, hvorefter der måtte være grund til at forvente, at en hel eller delvis ophævelse af straffelovens § 234 kunne give anledning til vanskeligheder i forholdet til andre stater, der har bestemmelser, der kriminaliserer pornografi.

Stephan Hurwitz
formand

Nordskov Nielsen
sekretær

Udenrigsministeriets skrivelse af 10. december 1965.

Under henvisning til Straffelovrådets skrivelse af 17. november d. å., i hvilken rådet har udbedt sig visse nærmere angivne oplysninger til brug ved behandlingen af spørgsmålet om ændring af straffelovens § 234, meddeler udenrigsministeriet, at man gennem Danmarks faste Mission ved De Forenede Nationer har indhentet de ønskede oplysninger hos FN's Sekretariat. Man vedlægger en genpart af missionens indberetning af 7. d. m. desangående tillige med den i indberetningen nævnte liste, til hvilken korrespondance udenrigsministeriet kan henholde sig.

P. M. V.

E. B.

E. M. Petersen

Ekstraktafskrift af skrivelse af 7. december 1965 fra Danmarks faste Mission ved De Forenede Nationer.

Sekretariatet har . . . oplyst, at ingen af overenskomsterne til dato er opsagt af nogen stat.

Missionen ligger ikke inde med oplysninger, hvorefter der måtte være grund til at forvente, at en hel eller delvis ophævelse af straffelovens paragraf 234 kunne give anledning til vanskeligheder i henhold til andre stater, der har bestemmelser, der kriminaliserer pornografi.

P. M. V.

E. B.

Karl-Er. Hasle

Rigspolitechefens skrivelse af 9. december 1965.

I skrivelse af 17. november 1965 har straffelovrådet efter aftale med justitsministeriet anmodet om en udtalelse om, hvorvidt der for mig foreligger oplysninger, hvorefter der måtte være grund til at forvente, at en hel eller delvis ophævelse af straffelovens § 234 kunne give anledning til vanskeligheder i forholdet til andre stater, der har bestemmelser, som kriminaliserer pornografi. Der er herved henvist til, at Danmark har tiltrådt de internationale overenskomster til undertrykkelse af udbredelse af og handel med utugtige offentliggørelser.

I denne anledning skal jeg indledningsvis henlede opmærksomheden på, at Danmark foruden de fornævnte overenskomster har tiltrådt verdenspostkonventionen samt flere andre sig dertil sluttende overenskomster vedrørende det internationale, postale samarbejde, hvilke overenskomster indeholder bestemmelser, der også synes at måtte holdes for øje, før stilling tages til spørgsmålet om hel eller delvis ophævelse af straffelovens § 234. Verdenspostkonventionen, der sammen med andre overenskomster vedrørende det internationale, postale samarbejde, jfr. bekendtgørelse nr. 57 af 15. oktober 1958, er tiltrådt af Danmark, indeholder således i art. 60, stk. 1 litra d, en bestemmelse, hvorefter genstande, hvis indførsel eller udbredelse i bestemmelseslandet er forbudt, ikke må forsendes med postvæsenet, ligesom det i samme stykke litra h er bestemt, at obscøne eller umoralske genstande ej heller må forsendes med postvæsenet. Tilsvarende bestemmelser findes i værdibrevoverenskomsten art. 5, stk. 1 litra c og f, samt i postpakkeoverenskomsten art. 6, punkt a 3 og 7. Det danske postvæsen vil således i tilfælde af en hel eller delvis ophævelse af straffelovens § 234 ifølge de nævnte bestemmelser stadig ikke lovligt kunne postbesørge forsendelser med utugtigt

indhold, uanset at afsenderne strafferetligt ikke vil kunne drages til ansvar her i landet.

Selv om jeg ikke har nogen mening om, hvorvidt der fra dansk side måtte kunne tages forbehold over for de fornævnte internationale postbestemmelser, må det formentlig erkendes, at mulighederne for og viljen til at håndhæve bestemmelserne allerede nu er stærkt vekslende verden over. I Danmark synes i hvert fald viljen at være så beskeden, at bestemmelserne her nærmest er af symbolsk karakter. Imod den væsentligste del af det meget omfattende erhvervsmæssigt producerede danske via post til andre lande befordrede sexmateriale skrives der i dag efter praksis ikke ind fra dansk side — uanset bestemmelserne i straffelovens § 234, stk. 3.

De stadig fra andre lande i ikke helt ringe omfang hertil indløbende anmodninger om indskriden imod sligt materiale afvises, når det drejer sig om her tolereret materiale med henvisning til, at materialet er legalt i Danmark og det hvad enten de fremmede landes myndigheder påberåber sig konventionerne om utugtige skrifter eller postkonventionerne. Af de her modtagne sager fremgår det imidlertid, at en del dansk domicilerede eksportfirmaer foruden til udlandet at levere tolereret materiale lejlighedsvis tillige f albyder og leverer bl. a. fotografier, der så groft gengiver samlejesituationer og anden hetero- eller homoseksuel aktivitet mellem 2 eller flere personer, at billederne efter gældende dansk praksis stadig anses utugtige og værende i strid med § 234. Ophæves denne bestemmelse, må det forudses, at mange fremmede landes producenter og forhandlere af utugtige billeder og bøger m. v. vil forlægge deres i de respektive hjemlande ulovlige distributionsvirksomheder til Danmark. Dette i forbindelse med en forudseelig øget aktivitet fra danske firmaers side vil — til skade for

Danmarks anseelse i andre lande - givet intensivere eksporten herfra både til voksne og til unge. Henvisning til at det: må være modtagerlandet, der eventuelt hindrer import af materiale, der er ulovligt, blev for nogle år siden af en udsendt embedsmand fra de kompetente myndigheder i Washington her og overfor Københavns politi imødegået med en noget intimiderende forespørgsel om, hvorvidt dansk erhvervsliv ville kunne affinde sig med, at post fra Danmark til U. S. A. eventuelt systematisk blev undersøgt i U. S. A. for at konstatere eventuelt utugtigt indhold, idet en sådan undersøgelse ville forsinke al dansk posts distribution i U. S. A. op til 3 à 4 døgn.

Den pågældende blev gjort bekendt med, at dansk politis beføjelser var afgrænset af

domstolenes praksis og at overvejelser om iværksættelse i U. S. A. af retarderende restriktioner overfor dansk post måtte forebringes i udenrigsministeriet som rette vedkommende. Det er mig ikke bekendt, hvorvidt pågældende henvendte sig til udenrigsministeriet.

Jeg skal endelig tilføje, at autoriteterne i alle de mange lande - bortset fra Sverige - som har rettet henvendelse hertil i pornografisager, står uforstående over for den aktuelle meget liberale fortolkning i Danmark af utugtighedsbegrebet, og at en videregående liberalisering eller en afkriminalisering af utugtighedsbegrebet i Danmark vil vække forbavselse hos de retshåndhævende myndigheder både i europæiske og oversøiske lande.

Heide-Jørgensen

F. C. V. von Magius

Seksualoplysningsudvalgets skrivelse af 5. april 1966 til indenrigsministeriet om ændring af straffelovens § 235.

I skrivelse af 20. december 1965 (4 kt. j. nr. 3094/65) har indenrigsministeriet på justitsministeriets foranledning udbedt sig en udtalelse fra udvalget om, hvorvidt der bør søges gennemført en ændring af straffelovens § 235.

I anledning heraf skal man meddele, at spørgsmålet har været behandlet på udvalgets plenarmøde den 21. marts 1966.

Der er enighed mellem de tilstedeværende medlemmer om at anbefale en ophævelse af bestemmelsen i straffelovens § 235, 2. pkt., om forbud mod udsendelse af reklamer for svangerskabsforebyggende midler til personer, der ikke har anmodet derom. Et sådant generelt forbud kan modvirke en gavnlig reklame for svangerskabsforebyggelse, og misbrug af denne form for reklame kan forhindre ved regulerende bestemmelser.

Udvalget finder dog anledning til at gøre opmærksom på, at en ophævelse af bestemmelsen kan medføre en skærpet priskonkurrence, hvilket indebærer en fare for forringelse af kvaliteten af de svangerskabsforebyggen-

de midler, som udbydes til salg. Man finder det derfor rimeligt, at det overvejes at gennemføre en kvalitetskontrol med svangerskabsforebyggende midler samtidig med ophævelsen.

Med hensyn til bestemmelsen i straffelovens § 235, 1. pkt., var der ikke enighed i udvalget.

Et flertal af udvalgets medlemmer har i og for sig intet imod, at bestemmelsen ophæves, men finder, at spørgsmålet om bestemmelsens ophævelse er uden betydning for seksualoplysningen og derfor må afgøres efter almindelige kriminalpolitiske overvejelser, som det ligger uden for udvalgets kommissorium at tage stilling til.

Et mindretal er derimod af den opfattelse, at også denne bestemmelse bør ophæves. Disse medlemmer mener, at bestemmelsen kan modvirke en rimelig og gavnlig reklame, idet de enkelte virksomheder vanskeligt kan bedømme, hvad der vil blive anset for forargeligt, og derfor vil være tilbageholdende med reklamer.

P. U. V.

Kirsten Auken

Indenrigsministeriets skrivelse af juni 1966 til justitsministeriet om ændring af straffelovens § 235.

I skrivelse af 19. november 1965 (j. nr. L.A. 560/65) har justitsministeriet anmodet om, at spørgsmålet, om der bør søges gennemført en ændring af borgerlig straffelovs § 235, må blive forelagt seksualoplysningsudvalget til udtalelse.

Under henvisning hertil vedlægges skrivelse af 5. april 1966 fra seksualoplysningsudvalget.

Spørgsmålet har endvidere været forelagt for sundhedsstyrelsen, der har udtalt, at styrelsen i overensstemmelse med seksualoplysningsudvalgets flertal kan anbefale, at bestemmelsen i straffelovens § 235, 2. pkt., ophæves, medens man ikke ud fra sundheds-

mæssige synspunkter mener at kunne tage stilling til, hvorvidt; bestemmelsen i nævnte paragrafs 1. pkt. bør ophæves.

Det er i seksualoplysningsudvalgets udtalelse af 5. april 1966 anført, at der i tilfælde af førstnævnte bestemmelses ophævelse kan blive behov for regulerende bestemmelser vedrørende reklamering samt for indførelse af kvalitetskontrol med svangerskabsforebyggende midler. Sundhedsstyrelsen henviser i denne forbindelse til det med styrelsens skrivelse af 21. juni 1963 (ad justitsministeriets sag 3.k.j.nr. 56-227) til justitsministeriet fremsendte udkast til bekendtgørelse om svangerskabsforebyggende midler.

P. M. V.

E.B.

Folmer Nielsen

FORKORTELSER

Hurwitz, Almindelig del: Stephan Hurwitz, Den danske kriminalret. Almindelig del (1952).

Hurwitz, Speciel del: Stephan Hurwitz, Den danske kriminalret, Speciel del (1955).

J. D.: Juristens domssamling.

U. f. R.: Ugeskrift for Retsvæsen.

UI: Betænkning afgiven af Kommissionen nedsat til at foretage et Gennemsyn af den almindelige borgerlige Straffelov, 1912.

UII: Betænkning angående de af den under 11. August 1905 nedsatte Straffelovskommission udarbejdede Forslag indeholdende Udkast til Love vedrørende den borgerlige Straffelov med Motiver, 1917.

UIII: Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9. November 1917, 1923.

H. og O. anført i forbindelse med domscitering fra Ugeskrift for Retsvæsen angiver, at dommen er afsagt af henholdsvis højesteret og østre landsret.

